

Matica

broj
no.
11
studeni
november
2021.

MJESECNA REVIIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION

MREŽNICA – NAJDUŽEG PORJEČJA,
A NAJKRAĆEG TOKA

ISSN 1330-2140

Mjesečna revija Hrvatske matice
iseljenika / Monthly magazine of the
Croatian Heritage Foundation

Godište / Volume **LXXI**
Broj / No. **11/2021**

Nakladnik / Publisher
Hrvatska matica iseljenika /
Croatian Heritage Foundation

Za nakladnika / For Publisher
Mijo Marić

Rukovoditeljica Odjela nakladništva /
Head of Publishing Department
Vesna Kukavica

Uredništvo / Editorial Staff
Ljerka Galic, Željko Rupić

Tajnica / Secretary
Snježana Radoš

Lektorica / Lector
Sandra Ćudina

Dizajn i priprema / Layout & Design
Krunoslav Vilček

Tisak / Print

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matis.hr

Naslovnica: *Promenada u Karlovcu*
(foto: Dinko Neskusil)

Posjetite stranice web portala
Hrvatske matice iseljenika!

www.matis.hr

Web stranice
HMI čitaju se diljem
svijeta, dostupne su na tri
jezika (hrvatski, engleski,
španjolski) i bilježe stalan
porast posjećenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama,
uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

■ **BANERI** ■ **SPONZORIRANI ČLANAK** ■ **SPONZORIRANE RUBRIKE**

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522

mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matis.hr

Kolumne

- 11** Globalna Hrvatska
Vesna Kukavica
- 14** Sociološka slagalica
Nino Sorić
- 25** Hrvatski glazbenici
Davor Schopf
- 29** Jezični podsjetnik
Sanja Vulić
- 32** Hrvatsko riječno bilinstvo
Darko Mihelj
- 36** Životinjstvo
Nika Jakab
- 48** Klikni – Idem doma!
Vesna Kukavica
- 61** (S)kretanja
Šimun Šito Ćorić
- 4** Fokus: Vijesti iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH
- 6** Dan sjećanja na žrtve Domovinskog rata
- 8** U HMI predstavljena dvojezična knjiga o australskim Korčulanima
- 12** U HMI održana projekcija filmske riznice
- 17** Posjet Pelješkom mostu
- 20** Online građa o Hrvatima s Novoga Zelanda
- 22** IM: Domagoj Ante Petrić
- 23** Demografska bilanca hrvatske zajednice u Brazilu
- 28** Sabor hrvatske kulture u Mariboru
- 30** Povijesna razmišljanja o rijeci Mrežnici
- 38** Edukativne igre
- 40** Molise - susret domovinske i iseljene Hrvatske
- 42** Molise – seminar slavenskih manjina
- 44** Tečaj učenja hrvatskoga jezika u Rimu
- 45** Dvostruko medijsko slavlje u Budimpešti
- 46** Lektorat hrvatskog jezika u Delhiju
- 50** Sonetni vijenac Stanislava Geze Milošića
- 52** IM: Anica Livaja Miter
- 54** 70. obljetnica nakladništva HMI-ja
- 56** Jubilarni dani Balinta Vujkova u Vojvodini
- 59** Promocija dvije knjige fra Šimuna Šite Ćorića
- 62** Izdane dvije nove knjige o hrvatskom sportu
- 63** Izložba u povodu obljetnice igranja tenisa u Županji
- 64** Vijesti iz sporta
- 66** Crorama

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matih.hr Web: www.matih.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION

Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /

FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA / DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Uredio: Željko Rupić

Državni tajnik posjetio Hrvate u Rumunjskoj

Donacija dvojezičnoj gimnaziji u Karaševu

Hrvatsko izaslanstvo, uz sudjelovanje na primopredaji vrijedne donacije, razgovaralo je s čelnicima općina Karaševo i Lupak, predstavnicima Crkve, škola i zajednica te društava Hrvata u Rumunjskoj

ševo s načelnikom Petrom Bogdanom i suradnicima. Nakon sastanka u općini održan je susret u prostorijama udruge Zajedništva Hrvata u Rumunjskoj na kojem je domaćin bio Slobodan Giureci Ghera, predsjednik Zajedništva i zastupnik Hrvata u Parlamentu Rumunjske sa suradnicima.

SUSRETI U LUPAKU I KLOKOTIĆU

Zatim se izaslanstvo uputilo u Općinu Lupak gdje se susrelo s predstavnicima Katoličke crkve, udruga i škola. Izaslanstvo je posjetilo župnu crkvu sv. Mateja

Udvojezičnoj rumunjsko-hrvatskoj gimnaziji u Karaševu 18. listopada održana je svečana primopredaja donacije vrlo vrijedne obiteljske knjižnice Dinka Milasa, koju su on i supruga prikupljali nekoliko desetljeća. Uz donatora i ravnateljicu gimnazije Alinu Mistoitu, na svečanosti su sudjelovali državni tajnik Zvonko Milas, Marija Kapitanović, veleposlanica Republike Hrvatske u Rumunjskoj, kao i Ana Filka, inspektorica za manjine, Slobodan Giureci Ghera, zastupnik Hrvata u Parlamentu Rumunjske, Milan Bošnjak, savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine u Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan

RH i Petar Hategan, član Savjeta Vlade RH za Hrvate izvan RH koji je puno pomogao u realizaciji ove donacije.

"Vjerujem da će ova velika donacija biti vrlo korisna učenicima i učiteljima dvojezične gimnazije, kao i da će predstavljati novi snažan poticaj za daljnje upoznavanje hrvatske kulture i osnaživanje hrvatskoga identiteta koji se u ovome području tako lijepo očuvao tijekom mnogih stoljeća, što je zbilja zadivljujuće", istaknuo je državni tajnik Milas na svečanosti.

Nakon te svečanosti državni tajnik Milas i izaslanstvo susreli su se u crkvi Uznesenja blažene Djevice Marije sa župnikom, vlč. Petrom Rebedžilom, za tim je održan sastanak u Općini Kara-

u Lupaku te su održani sastanci u Općini Lupak i Osnovnoj školi u Klokotiću, na kojima je državni tajnik imao priliku razgovarati s načelnikom općine, župnicima, kao i s ravnateljicama škola te s predsjednikom KUD-a Klokotić i predsjednicima još nekoliko udruga.

Državni tajnik Milas susreo se u Općini Lupak i s Cristianom Gâfu, županom Karaš-severinske županije te s Lavinom Carinom Pristavu, glavnom inspektoricom za školstvo. Razmijenjena su iskustva i zaključeno je koliko je važna potpora očuvanju identiteta nacionalnih manjina, posebice u sustavu odgoja i obrazovanja, ali i političkoj zastupljenosti, što se i u Republici Hrvatskoj i u Rumunjskoj ostvaruje na visokoj razini. ■

Predsjednici Hrvatske i Slovenije otkrili spomenike velikanima u glavnim gradovima

Gaj u Ljubljani, Prešern u Zagrebu

Prigodom otkrivanja spomenika hrvatskome i slovenskome velikanu, predsjednici dviju država naglasili su odlične međusobne odnose temeljene na suradnji, suživotu i dobrosusjedstvu

Na svečanosti održanoj 18. listopada u Ljubljani predsjednici Slovenije i Hrvatske Borut Pahor i Zoran Milanović otkrili su spomen-bistu hrvatskome preporoditelju Ljudevitu Gaju. Organizator ovoga važnog događaja kojemu su nazočili i predstavnici Hrvatske matice iseljenika bio je Savez hrvatskih društava u Sloveniji, a snažnu organizacijsku i financijsku potporu pružio je Središnji državni ured za Hrvate izvan RH. Bista hrvatskom preporoditelju, književniku, jezikoslovcu i političaru Ljudevitu Gaju, povijesnoj ličnosti koja simbolizira dugotrajne dobre veze između hrvatskoga i slovenskoga naroda, rad je akademskoga kipara Marjana Mirta, a

postavljena je u Sjevernome gradskom parku u Ljubljani među spomenicima posvećenim svjetskim književnicima.

"Ovo je divna gesta kojom slavimo suradnju, suživot i dobrosusjedstvo", istaknuo je slovenski predsjednik Pahor, a hrvatski predsjednik Milanović, uz ostalo, istaknuo je da Hrvatska nema boljeg susjeda od Slovenije. "Bio bih sretan kad bismo i s ostalim susjedima imali takve odnose kao sa Slovenijom", istaknuo je hrvatski predsjednik dodavši da su dvije države manje-više riješile sva pitanja, a za Gaja je rekao da simbolizira sve ono europsko u Hrvatskoj.

MIROLJUBIVE HIMNE

Istoga dana dva su predsjednika otkrila na zagrebačkome Bunde ku spomenik slovenskome velikanu, pjesniku

Francu Prešernu, i tom prigodom Zoran Milanović rekao je da su hrvatsko-slovenski odnosi sve ljepša i ljepša priča i da nema nijednog razloga da tako ne ostane. Na spomeniku najvećemu slovenskom pjesniku, smještenom u Aleji pjesnika između bugarskoga pjesnika i književnika Ivana Vazova i mađarskoga pjesnika Jokaia Mora, na slovenskome i hrvatskome jeziku ispisani su stihovi Zdravljice, Prešernove poeme čija je sedma strofa postala slovenska himna. "Živ narod svaki da je, što dočekati želi dan, da, kud god sunce sjaje, sa svijeta razdor bude zgnan, slobodni, da su svi, a susjed, brat, ne dušman zli", glase stihovi na hrvatskome jeziku.

Milanović je u svome govoru rekao da hrvatska i slovenska himna, osim što su nastajale u sličnom vremenu, imaju zajedničko to što su miroljubive. "Naime, kad pogledamo europske himne, u stihovima tih himni naći ćemo svega – poziva na oružje, megalomaniju i želje za tuđim rijekama i planinama. U našim himnama toga nema. To je bila Europa u onom svom najboljem što je tada mogla pružiti", istaknuo je hrvatski predsjednik dok je slovenski predsjednik Pahor konstatirao da poezija Prešerna, "ključne ličnosti slovenske povijesti", promiče europske vrijednosti poput dobrosusjedstva, suživota i slavljenja raznolikosti. Inicijatori podizanja spomenika Prešernu su Veleposlanstvo Republike Slovenije i Slovenski dom Zagreb, a slovenska manjina u Hrvatskoj time obilježava 30. godišnjicu neovisnosti Slovenije. ■

Spomenik najvećem slovenskom pjesniku postavljen je na zagrebačkome Bunde ku, u Aleji pjesnika, između bugarskog pjesnika i književnika Ivana Vazova i mađarskog pjesnika Jokaia Mora

Spomenik Ljudevitu Gaju u Ljubljani postavljen je u Sjevernom gradskom parku, među spomenicima posvećenim svjetskim književnicima

Feniks na Dunavu

Dan sjećanja na žrtve Domovinskoga rata i Dan sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje obilježava se 18. studenoga diljem Hrvatske. Mjesto posebnog pijeteta, Vukovar, privlači rijeke ljudi čije duboke emocije jačaju nadu i vjeru u bolje sutra.

Obilježena 30. obljetnica pogibije na Trpinjskoj cesti generala-bojnika Blage Zadre, ratnog zapovjednika obrane toga dijela Vukovara 1991.

Spomen dom hrvatskih branitelja, Vukovar

Predsjednik Vlade Andrej Plenković otvorio je izložbu "Sloboda se njegovim imenom zove", NSK, Zagreb

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Hina**

Tri desetljeća od ratnih razaranja Vukovar – grad heroj na Dunavu, ima novu urbanističku vizuru. Dan sjećanja na žrtvu Vukovara i poginule branitelje u Domovinskom ratu obilježen je dostojanstveno 18. studenoga, dok još uvijek Republika Hrvatska traga za 1.858 nestalih ljudi, čije uciviljene obitelji zahtijevaju istinu. Neprocjenjiva je pomoć hrvatskog iseljeničtva u obrani Lijepe Naše u Domovinskom ratu, za što mu je i ovom prigodom državni vrh iskazao veliku zahvalnost.

U središtu Vukovara više gotovo i nema tragova ratnih razaranja, a sam centar ljepši je nego prije Domovinskoga rata. Zgrade i njihove fasade obnovljene su, trgovci i parkovi uređeni su... Putnik namjernik, netko tko ne zna bližu povijest grada, ne bi mogao ni zamisliti da je Vukovar prije 30 godina bio zgarište agresije JNA i Miloševićevih terorista iz istočnog susjedstva. Ipak, i dalje se u nekim dijelovima Vukovara vide ratni

ožiljci, zgrade koje čekaju obnovu... Obnova gospodarstva i zaposlenost ljudi raste, ali nedovoljno brzo, mladi ljudi nerijetko idu u potrazi za poslom, boljim školovanjem...

"Opsada hrvatskoga grada Vukovara od Jugoslavenske narodne armije (JNA) i srpskih paravojnih dobrovoljačkih formacija u kasno ljeto i jesen 1991. godine bila je najveća i najkrvavija bitka u Domovinskom ratu", kaže povjesničar Hrvoje Kekez. "Bitka za Vukovar trajala je 87 dana i rezultirala je brojnim ubojstvima, likvidacijom ranjenika iz Vukovarske bolnice, progonom nesrpskoga, većinom hrvatskoga stanovništva i gotovo potpunim razaranjem grada, njegove povijesne i kulturne baštine. Zbog velikih neprijateljskih gubitaka u ljudstvu i ratnoj tehnici te zbog činjenice da su hrabri branitelji navukli na sebe velik broj brigada JNA i srpskih dobrovoljaca na gotovo puna tri mjeseca, iako je obrana grada u konačnici slomljena, ipak se može reći da je bitka za Vukovar bila *Pirova pobjeda* jedinica JNA i srpskih dobrovoljaca. Vjerovalo se da će pobjeda u konačnici biti na strani obram-

Obnovljeni Vodotoranj, simbol nepobjedivosti Feniksa na Dunavu, grada Vukovara

Posljednji zapovjednik obrane Vukovara
Branko Borković, junak Domovinskog rata

benih hrvatskih snaga i da će iza *Oluje* svanuti sloboda! Vukovar je bio važan regionalni industrijski centar i luka na Dunavu, smješten na samoj granici Hrvatske i Srbije."

SNAGA FENIKSA

Pred sam rat u gradu je živjelo oko 45.000 ljudi, a relativna većina u gradu bili su Hrvati. "Kad je 25. lipnja 1991. na temelju sveopćega referenduma iz svibnja 1990. Republika Hrvatska proglasila osamostaljenje i odcjepljenje od Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ), srpska manjina u Hrvatskoj, potaknuta od velikosrpskih vođa iz Srbije predvođenih Slobodanom Miloševićem, odlučila se za oružanu agresiju smatrajući osamostaljenje Hrvatske neprihvatljivim činom", podsjetio je povjesničar H. Kekez. Iako je geneza srpske pobune i agresije znatno dublja i treba je tražiti i u memorandumu Srpske akademije nauka i umjetnosti (SANU) iz 1986., potrebno je podsjetiti kako su srpski teroristi imali veliku potporu u vodstvu JNA, sastavljenom većinom od srpskih ekstremista. Vukovar je napadalo 30.000 vojnika JNA te oko 1.600 oklopnih vozila, 980 manjih ili većih topova i 350

protuzrakoplovnih topova te veći broj pripadnika srpskih paravojnih jedinica.

Postupnim pristizanjem oružja, broj branitelja narastao je otprilike na 1.800 boraca. Operativne snage oko Vukovara na području susjednih Vinkovaca narasle su s 2.500 ljudi na početku rujna, dok se broj udvostručio na oko 5.000 ljudi u studenome 1991. Grad je razaran tri mjeseca pred očima cijeloga svijeta, dok se Europa dvoumila što se to na njezinu jugoistoku događa! Preživjevši opsadu, pad i progonstvo – grad Vukovar se uz pomoć hrvatskoga naroda iz domovine i iseljeništva, na čelu s prvim hrvatskim predsjednikom dr. sc. Franjom Tuđmanom, digao iz pepela, oživjevši još ljepši i ponosniji.

SLOBODA SE NJEGOVIM IMENOM ZOVE

Predsjednik Vlade RH Andrej Plenković otvorio je 4. XI. 2021. izložbu "Sloboda se njegovim imenom zove", koju je u povodu 30. obljetnice stradanja Vukovara priredila Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. "Izložba nas podsjeća na grad koji je pretrpio najokrutnija razaranja nakon Drugoga svjetskoga rata na području Europe", rekao je premijer te dodao "kako Vukovar za svakog Hrvata predstavlja mjesto identifikacije s patnjom svih žrtava, s hrabrošću i požrtvovnošću hrvatskih branitelja te s procesom stjecanja hrvatske neovisnosti, samostalnosti i suverenosti". Ocijenio je kako izložba uz fascinantnu dokumentaciju o gradu heroju predstavlja doprinos u nizu aktivnosti posvećenih 30. obljetnici stradanja Vukovara.

"Ovih dana intenzivnije promišljamo što je to Vukovar za sve Hrvate i današnju slobodnu Hrvatsku 30 godina kasnije te koliko nas njegova žrtva ob-

Ivan Anđelić Doktor i Pero Perić
(foto: Marko Vrdoljak)

SLIKE IZ ŽIVOTA RATNIKA

Među mnoštvom programa posvećenih žrtvama u Domovinskom ratu diljem RH u Zagrebu je ovih dana posebno bila potresna premijera dokumentarnoga filma Silvija Mirošničenka "Slike iz života ratnika", prikazana u župi bl. Augustina Kažotića o heroju Ivanu Anđeliću zvanom Doktor. Organizator projekcije bila je zagrebačka Udruga djece hrvatskih branitelja u sklopu provođenja programa promicanja vrijednosti Domovinskoga rata, koji podupire Ministarstvo hrvatskih branitelja RH. Nakon projekcije brojnoj publici su se obratili zapovjednici Ivan Anđelić Doktor, Pero Perić, Damir Plavšić te organizator i predsjednik UDHB Zagreb Krunoslav Posavec, sjećajući se poginulih, u nadi da će obitelji nestalih branitelja i civila iz ratnoga Vukovara naći svoj mir i dostojno pokopati svoje najmilije tri desetljeća nakon ratnog vihora.

vezuje na stalna ulaganja i razvoj. Trudit ćemo se uz gospodarski napredak i nove programe prenositi mladim generacijama značenje, vrijednost i simboliku Vukovara."

Središnji dio izložbe čine stručni tekstovi povjesničarke i kustosice izložbe Vlatke Filipčić Maligec koji daju uvid u bitku za Vukovar, posebno u zbivanja u vukovarskoj bolnici, na Ovčari, u vojarni, Borovu Selu i Borovu naselju 1991. godine. ■

Obnovljeni Muzej grada Vukovara, 2021.

Ožiljci kulturocida na Muzeju grada Vukovara 1991.

ENG 18 November will see a number of memorial events commemorating the Homeland War and the battles fought for Vukovar and Škabrnja. The event includes a memorial march in Vukovar in which veterans and top national and local officials will take part. Prime Minister Andrej Plenković opened an exhibition celebrating liberty on the occasion of the 30th anniversary of the Battle of Vukovar at the National and University Library in Zagreb.

Predstavljena dvojezična knjiga o australskim Korčulanima autora Kalogjere

Knjiga o Hrvatskom klubu "Dalmacija-Sydney" i australskim Blačanima nizom izvornih dokumenata prezentira bogatu arhivsku građu potvrđujući njegov 55 – godišnji doprinos kako domicilnoj zajednici u Australiji tako i domovini Hrvatskoj

Izaslanik Vlade RH na promociji bio je državni tajnik Zvonko Milas, SDUHIRH

Tekst: **Diana Šimurina-Šoufek**

Foto: **Snježana Radoš**

U Hrvatskoj matici iseljenika 14. listopada predstavljena je knjiga "Na putu bez povratka / On The Road Of No Return" autora Dušana Kalogjere. Dojmljiva Kalogjerina kronika atraktivne likovnosti premošćuje jezične prepreke među naraštajima našijenaca koji žive u anglofonom svijetu. Knjiga je, uz ostalo, zahvala i prijateljsko uzdarje sunarodnjacima s Korčule i njihovim australskim prijateljima za pomoć Hrvatskoj u Domovinske ratu i poraću. Autor,

Korčulanin Dušan Kalogjera (80) nakon studija na Sveučilištu u Zagrebu karijeru uspješnog ekonomista razvija od 1964. naovamo, a objavio je više knjiga i na stotine članaka, razasutih u prestižnoj hrvatskoj i inozemnoj periodici. Na pisanje ove izuzetne monografije ponukao ga je posjet iseljenim Blačanima u Australiji 1980. godine.

Nakon pozdravne riječi prisutnima zamjenika ravnatelja HMI-ja dr. Ivana Tepeša i izaslanika predsjednika Vlade RH Andreja Plenkovića Zvonka Milasa, dvojezično divot – izdanje, 15. knjigu Dušana Kalogjere, predstavili su povjesničar dr. sc. Ivan Hrštic sa zagrebačkoga Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar;

rukovoditeljica Informacijskog odjela za iseljništvo HMI-ja i bivša hrvatska diplomatkinja u Australiji Mirjana Ana Maria Piskulić i autor. Prigodni glazbeni program izveo je mladi Korčulanin na studiju u Zagrebu, tenor Roko Radovan u pratnji pijanistice Dore Iveković. Voditeljica ove izuzetne promocije bila je Vesna Kukavica, dugogodišnja urednica Hrvatskog iseljeničkog zbornika.

Promociji su, uz ugledne goste iz akademskog života Zagreba i zagrebačke Blačane, nazočili i predsjednica saborskog Odbora za Hrvate izvan RH Zdravka Bušić, saborski zastupnici Nevenko Barbarić i Radoje Vidović, Odbor za Hrvate izvan RH, otpravnik poslova

Veleposlanstva Australije u RH mr. Andrea Biggi, voditeljica Službe za pravni položaj, kulturu i obrazovanje hrvatskog iseljništva Lara Herceg, SDUZHHR, predsjednik Kluba zastupnika i potpredsjednik Hrvatske demokratske zajednice Branko Bačić kao i tajnica ravnateljstva Hrvatske inozemne pastve Marija Žebec.

Spomen-knjiga, na hrvatskome i engleskome jeziku, o Hrvatskom klubu "Dalmacija-Sydney", na 920 stranica enciklopedijskog formata, nizom izvornih dokumenata prezentira bogatu arhivsku građu potvrđujući doprinos ove istaknute iseljeničke društvene i kulturne organizacije, kako domicilnoj zajednici u Australiji tako i domovini Hrvatskoj. Utemeljitelji Kluba koji je punih 55 godina organizirao manifestacije i širio poslovna prijateljstva i kulturne veze s australskim domaćinima porijeklom su bili većinom Blačani s Korčule. Hrvatska zajednica u Australiji burnih je sedamdesetih postizala vrhunske uspjehe u afirmaciji etničkih prava zahvaljujući liberalnoj vladi Malcolm Fraser (1978), koja je prihvatila više od 50 preporuka pravника Franka Galballyja za što pravičniji status useljenika. Iz te pravne demokratske osnove multietničkog društva izrasli su od 1980-ih naovamo izvrsni rezultati sloznoga rada svih Hrvata u Australiji u područ-

Promotori knjige
Vesna Kukavica, Dušan
Kalogjera, Ivan Hrštic i
Mirjana Piskulić

ju kulture, jezika i vjere. Klub osnovan 1965. pod imenom "Yugoslav Australian Friendship Society", naravno čim su se za to stekle prilike godine 1980., mijenja svoje ime u Hrvatski klub "Dalmacija-Sydney". Funkcionalna zgrada Kluba službeno je otvorena prije tri desetljeća, točnije 1989. Uz zgradu su sagrađena boćališta kao posveta hrvatskome stilu života uz Jadransko more. Pri Klubu djeluje i ženska sekcija, učionica hrvatskoga jezika, nogometni klub, folklorno društvo i više pjevačkih klapa. Klub

tradicionalno organizira "Blatsku noć" i slične zavičajne manifestacije, nerijetko u humanitarne svrhe.

16 TEMATSKIH CJELINA

Uz iscrpni Predgovor koji potpisuje savjetnik projekta i nakladnika izdanja Ivan Gavrančić Sinako, u knjizi je i Uvod autora i urednika Dušana Kalogjera i Pozdravne riječi čitateljima koje potpisuju ravnatelj Hrvatske matice iseljnika Mijo Marić i državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan domovine Zvonko Milas, a u autorovu timu su i prevoditeljice Marija Šunjić i Sunčana Letina. Recenzenti izdanja su prof. dr. sc. Roko Markovina i prof. dr. sc. Goran Kalogjera.

Knjiga se sastoji od 16 tematskih cjelina: Zavičaj, *Povijest hrvatskog iseljništva*, *Iseljništvo Blata na otoku Korčuli*, *Naša nova domovina – Australija*, *Hrvatski klubovi u kojima djeluju Blačani*, *Hrvatski Klub Dalmacija – Sydney*, *Iseljeničke priče*, *Drugi o Blačanima u Australiji*, leksikografski pregled *Istaknuti Blačani u Domovini i svijetu*, *Blatske tradicije i običaji*, *Blatska kuhinja – A sa homo što go izist i popit*, *onomastički prilog blatskoga kraja – Jan te ne poznajem, reci mi kako ti je nadimak blatske obitelji*; četrnaesta cjelina posvećena je govorima Blata na otoku Korčuli *Ništa ne razumim*, govori po starinski; petnaesta cjelina je posvećena poeziji običnih ljudi podnas-

Autor Dušan Kalogjera

lovljena *Blato u pjesmi iz duše*; šesnaesta cjelina sabire humoreske Blata i viceve *A na kraju malo smiha*, svjedočeći o neuništivom duhu korčulanskih iseljenika unatoč svim izazovima selilaštva.

ZNAMENITI BLAČANI I BLAJKE

Spomenimo i to kako je u knjizi objavljena osobito vrijedna zbirka životopisa 69 istaknutih Blačana, čiji abecedarij bogato ilustrira prinose te otočke mikro-zajednice svjetskoj znanosti, umjetnosti, gospodarstvu, spotu i vjerskom životu. Personarij obuhvaća čak 13 uglednih liječnika, niz pravnika međunarodne reputacije, par biskupa i redovnicu Mariju Propetog Isusa Petković, akademika Pavla Dešpalja ili pak Dinka Fia, aranžera etnografskih dragulja hrvatske tradicijske kulture.

Blato svakoga ljeta posjeti više stotina Blačana iz dijaspe, većinom iz Australije. Utemeljena je i Udruga Blačana iz dijaspe iz Sydneyja. Upravu Udruge Blačana iz dijaspe čine predsjednik Vjeko Tulić, tajnik Ivan Gavrančić Sinako a članove Petar Marinović, Veljko Bosnić, Franko Bačić Bačac, Ante Bosnić Koste, Nikola Šeparović, Dragomir Žaknić i Nikola Miko Tulić. Svi oni i brojni drugi Blačani dali su materijalnu potporu za izlazak ove fascinantne Kalogjerine knjige.

Brodom *Zaton* iz korčulanske luke Prigradice otplovilo je prije 96 godina, 1925., sedamdesetak obitelji iz Blata prema Novome svijetu, a kulturna memorija otoka i mjesta ostala trajno obilježena tom slikom – koja je zato na na-

Prigodni
govor održao
je zamjenik
ravnatelja
HMI dr. sc.
Ivan Tepeš

Dr. sc. Ivan Hrštic,
promotor knjige

slovnici ove velebne knjige. Blato, nekoć gospodarskih razvijenom dalmatinskom središtu s proizvodnjom vina i maslinova ulja, u dvadesetim godinama prošlog stoljeća doživjelo je egzodus, budući prema nekim procjenama svaki peti stanovnik živi izvan mjesta.

Ljudi su se, naime, desetljećima selili na razne strane svijeta iz gospodarskih razloga. Osim po brojnosti migranta, ta se godina u Blatu pamti i po činjenici da su tada prvi put iseljavale cijele obitelji. U povijesti iseljeničstva u knjizi se spominju tri iseljenička vala u *Novi svijet*: prije Prvog svjetskog rata, međuratno razdoblje i vrijeme nakon Drugoga svjetskog rata. Krajem 19. stoljeća obradiva je bila samo petina otočnoga tla. Potiskivanjem žitarica u korist vinove loze, vinogradarstvo i vinarstvo su postali najvažnijom kulturom. Dalmaciju, pa tako i korčulansko Blato, snažno je pogodila vinska klauzula i pad proizvodnje maslinova ulja te zakašnjeli proces industrijalizacije.

Istodobno su onodobne prekomorske razvijenije zemlje, posebno SAD, doživjele nagli industrijski razvoj, privlačeći jeftinu radnu snagu iz Europe. Nema Austro-Ugarske Monarhije prema iseljeničkom pitanju i velikom broju ljudi

koji je odlazio, najviše iz Dalmacije u Australiju i Sjevernu Ameriku, a u manjem broju u Južnu Ameriku, samo je bio još jedan pokazatelj odnosa prema Dalmaciji, koja je bila gospodarski zapostavljena a ljudi prisiljeni na iseljavanje.

Ukratko, pojava filoksere 1912. i Prvi svjetski rat dvije su ključne činjenice u promatranom vremenskom odsječku za razumijevanje iseljavanja korčulanskoga Blata. Za sve one koji su 1924./1925. godine otputovali, mjesto iz kojeg su se opraštali sa svojim najbližima bila je Prigradica, luka preko koje su Blačani u vrijeme najvećega gospodarskog rasta na prijelazu 19. u 20. st. izvozili vino i maslinovo ulje. Otuda su u nepoznato otišli brojni Blačani u potrazi za boljim životom. Nekima od njih izgubio se svaki trag, a većina ih se uspjela integrirati u domicilna društva.

ČETVERAC S KORMILAROM

Pored autora Dušana Kalogjere za ideju knjige, rečeno je na promociji, treba zahvaliti četvorici australskih Blačana među kojima su: Ivan Gavrančić Sinako, Nikola Mirko Tulić, Joakim Bačić-Posinak i Franko Vlatko Rulo, a posebno Ivanu Gavrančiću Sinaku bez čijeg zalaganja ova bi knjiga bila znatno siromašnija.

Impresivna Kalogjerina dvojezična saga, zahvaljujući kreativnom autorском timu, rekonstruira migrantsku mrežu zavičajne dalmatinske sredine juga Hrvatske i Australije, čiji je dva udaljena podneblja ljudski lanac na mnogo načina trajno povezao. ■

ENG Dušan Kalogjera's book *On the Road of No Return* was promoted at the Croatian Heritage Foundation. The book, in Croatian and English, offers an encyclopaedic history of the Dalmacija-Sydney Croatian Club. According to the book's reviewer Ivan Hrštic, this tome will be a go-to source in all future analyses of the history of ethnic Croats in Australia. This showpiece publication offers over 900 pages in encyclopaedic format and an abundance of illustrations and documents.

Publika na svečanoj promociji i visoki uzvanici iz javnog života Zagreba i Republike Hrvatske

Nova iseljenička zaklada

Zaklada Virgilija Nevjestića osnovana je u Zagrebu s ciljem očuvanja, istraživanja i prezentiranja bogate ostavštine toga hrvatskog umjetnika s višedesetljetnom pariškom adresom, saznaje se ovih dana iz Muzeja suvremene umjetnosti

Zakladama istaknutih hrvatskih umjetnika koji su vrhunce svoje karijere proživjeli izvan domovine, poput one američkih obitelji slavnog violinista Zlatka Balokovića ili pak slikara Maksimilijana Vanke, ovih se dana (22. X. 2021.) pridružila i obitelj Nevjestić, osnivač zaklade toga vrsnoga hrvatsko-francuskog umjetnika. Zaklada će osigurati otvaranje multimedijškoga muzejsko-galerijskog prostora - MMC *Kuća Virgil* s izmjenjivim postavom njegovih radova, uz oglednu muzejsku rekonstrukciju pariškog ateljea.

Ako se linija urezana u bakar ili ucrтана u papir transportirana u boju na platno ne poistovjećuje s pulsom srca, promašila je svoju istinsku egzistenciju - riječi su to proslavljenoga grafičara, slikara i pjesnika Nevjestića, a iz kojih razabiremo kako je taj svestrani umjetnik jednostavnom gestom učinio bitan iskorak u afirmaciji čovječnog iskustva svojih suvremenika s obje strane granice jedne bolne jeseni baš uoči vlastitog rođendana, 22. studenoga. Nevjestićev profesionalni put nesvakidašnje je bogat i ako tražimo dostojnu usporedbu, mogli bismo ga usporediti s Julijem Klovićem, koji je osim iznimne ostavštine u sklopu univerzalnoga područja renesanse pronio slavu hrvatskom imenu. No Nevjestić je, uz pronosjenje slave, na žalost imao prilike pronositi istinu o brutalnoj agresiji koju je pretrpjela Hrvatska i Bosna i Hercegovina. Bilo je to europsko (ne)vrijeme 1990-ih u kojem je francuski predsjednik François Mitterrand opisivao agresiju srpskih snaga pod Miloševićem na Vukovar i Dubrovnik sintagmom *Ils s'entreteuent / Međusobno se ubijaju*. Na taj sasvim neprimjeren opis rata, u kome je jedna od najvećih vojski u Europi napala goloruk narod, umjetnik odgovara istinom o hrvatskom Vukovaru u emisijama francuske televizije i radija te na stranicama *Figaro*-a, dok na magičnoj izložbi u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u Parizu ujedno javnosti podastire četiri mape pod naslovom *Praskozorje - U počast hrvatskome narodu* (1991.). Ova posveta uz izložena remek-djela prije točno 30 godina učinila su više za promicanje istine o hrvatskome narodu i njegovoj stoljetnoj kulturi nego bilo kakva sofisticirano skrojena propaganda! Ta su Nevjestićeva *Praskozorja* zasigurno olakšala teren za ono što će kasnije tumačiti Georges-Marie Chenu, prvi veleposlanik Republike Francuske u Zagrebu (1992. - 1994.), koji je neposredno prije preuzimanja te dužnosti bio i voditelj skupine francuskih promatrača *Ljudi u bijelom* u sklopu Europske promatračke misije u Hrvatskoj (srpanj - prosinac 1991.). Tumačio je kako je *Vukovar opomena za Europu, genocid i kulturocid*. Sjetimo se 19. rujna te stradalničke jeseni, kada se ministri vanjskih poslova Dvanaestorice nisu mogli složiti u

Piše: Vesna Kukavica

Bruxellesu o upućivanju vojnih snaga razdvajanja u Hrvatsku. Ovaj projekt, koji su podupirale Njemačka i Nizozemska, naišao je na suprotstavljanje Velike Britanije, ali više ne i Francuske. Sutradan je u *New York Timesu* osvanuo naslov: *Europska unija odustaje!* Ono o čemu nije željela čuti ta uljuđena međunarodna zajednica, tumačio je godinama Chenu, upotrijebivši čak izraze dr. Vesne Bosanac o tri *Križna puta* koje je stanovništvo *Grada heroja* proživjelo: *opsadu, pad i na kraju progonstvo!* S ljubavlju Vukovar se digao iz pepela, ljepši i ponosniji nego ikada.

Opus V. Nevjestića (1935. - 2009.), nastao tijekom 42 godine u Parizu, obuhvaća 11.000 grafičkih ploča, nekoliko stotina ulja, niz crteža, pastela, tri zbirke poezije i više desetaka bibliofilskih izdanja u kojima je grafikama počastio svoje pjesničke uzore od Dantea, Villona, La Fontainea do prijatelja i suvremenika Ezre Pounda, Pabla Nerude, Samuela Becketa, ali i hrvatske klasike poput A. G. Matoša, A. B. Šimića, T. Ujevića do D. Tadijanovića, M. Ganze i S. Čuića. Prelistavajući ta bibliofska izdanja s ponosom se prisjećamo kako je najljepšom francuskom knjigom proglašeno Nevjestićevo i Seghersovo izdanje *Na pragu zaborava* (1976.). Vergilijev umjetnički iskaz sadržava u sebi i nadrealno, i apstraktno, i ekspresivno, i intimno, i velegradsku ekstravagantnost i zavičajnu pastoralnost, i bajkoviti svijet mašte kao i vizualiziranu realnost kojoj je svjedočio taj buntovni zagrebački student i prvi slavni pariški grafičar, ističe poznavateljica opusa i autorica zagrebačke *Retrospektivne izložbe* i monografije *Nevjestić* (1998.) Biserke Rauter Plančić, koja je bila nazočna promociji Zaklade. Zakladnicima je namjera publicirati umjetnikov opus uz suradnju s ALU i inim kulturnim institucijama u RH i BiH, te Francuskoj. Inicijativu je na konferenciji za novinare u MSU podržao i ministar vanjskih i europskih poslova Gordan Grlić Radman, rekavši da je sretan što će putem zaklade šira javnost, a osobito mladi, imati priliku upoznati se s raskoš Nevjestićeva talenta koji je zahvaljujući njegovoj ustrajnosti najprije zasjao u Parizu. Nazočnima se obratio i Vlatko Marić, predsjednik AMCA Pariz i umjetnikov prijatelj, rekavši kako je Nevjestić svojim studentima bio i uzoran profesor i rame na koje su se mogli osloniti kao što se on oslanjao na milu Danielle. ■

ENG The Virgilje Nevjestić Foundation was promoted at Zagreb's Museum of Contemporary Art on 22 October. The foundation was established by the Nevjestić family and aims to work with art historians to create a multimedia museum and gallery, the Virgil House Multimedia Centre. The centre would serve as a museum exhibiting the artist's oeuvre of paintings, prints and poetry, and house a reconstruction of the atelier at which he worked in the French capital of Paris.

Tekst: **Diana Šimurina-Šoufek**

Foto: **Snježana Radoš**

Čelnici Hrvatske matice iseljenika i voditelji programa na predstavljanju Filmske riznice ugostili su Ilju Benkovića, glavnog organizatora Dana hrvatskog filma "Ivo Gregurević" u Orašju, ravnateljicu Uprave za međunarodnu kulturnu suradnju i europske poslove Ministarstva kulture Anju Jelavić, Dubravku Severinski, načelnicu Sektora za pravni položaj, kulturu i obrazovanje Hrvata izvan RH i Žanu Čorić, savjetnicu s posebnim položajem za pitanja Hrvata u BiH iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH, suradnike na Matičinim projektima te autore i sudionike prikazanih filmskih zapisa.

Nakon obraćanja prisutnima Ilje Benkovića, Dubravke Severinski i Anje Jelavić, biranim im se riječima obratio i domaćin, ravnatelj HMI-ja Mijo Marić koji je, među ostalim, kazao: "U ovoj za Maticu obljetničkoj godini već smo raznim provedenim programima obilježili našu djelatnost iz područja obrazovanja, nakladništva, tradicijske kulture i zaštite okoliša, a Svjetski dan audiovizualne baštine, koji je UNESCO utemeljio 2005., prigoda je da prikazemo i dio naše djelatnosti vezane uz filmsku kulturu. Tijekom 70 godina postojanja sakupljen je

Predstavljena Matičina Filmska riznica

Filmska riznica HMI-ja povodom 70. obljetnice Matice, i u prigodi obilježavanja Svjetskog dana audiovizualne baštine, održana je 27. listopada u dvorani Matis u zgradi Hrvatske matice iseljenika

Bila je to prigoda, uz projekciju i druženje, zahvaliti suradnicima na sudjelovanju u programima i dogovoriti nastavak suradnje.

značajan broj audiovizualnih zapisa o Matičinim programima, bilo kao specijaliziranim programima filmskih radio-nica, bilo kao dio programskog sadržaja ili kao dokumentarni zapis naših programskih aktivnosti. Ti filmski, video i audio zapisi su vrijedan povijesni izvor i drago nam je da se današnjim događajem priključujemo podizanju svijesti o značaju i čuvanju audiovizualnih dokumenata kao sastavnog dijela nacionalnog identiteta naše zemlje, gdje su, kad je Hrvatska matica iseljenika u pitanju, uključeni i Hrvati izvan RH koji sudjeluju u našim programima i u stvaranju tih zapisa. Danas je prilika da jedan djelić tog bogatog opusa prikazemo široj publici, ali i da u ovoj obljetničkoj godini zahvalimo našim stručnim suradnici-

ma koji su sudjelovali na tim programima, od kojih su neki ovdje s nama i koje posebno pozdravljam. Ono što je važno za napomenuti jest da je riječ o stručnjacima različitih provenijencija/profila koji su dio umjetničkih, znanstvenih, edukativnih i dr. područja te posjeduju značajne kompetencije. Upravo složenost i kompleksnost naših programa koji uključuju hrvatske zajednice Hrvata izvan RH zahtijevaju raznolike kompetencije za učinkovitu interakciju s heterogenim skupinama poput sociokulturalnih alata, poglavito dobro poznavanje hrvatskog jezika i drugih stranih jezika, kao i interaktivno razumijevanje informacijsko-komunikacijskih alata. Naši suradnici posjeduju i usku specijalizaciju i posvećenost struci i integrativni pristup relevantan za programski sadržaj", rekao je ravnatelj Matice.

Program predstavljanja započeo je ovogodišnjom Filmskom radionicom u Orašju i filmom "Hotel Romantique" redatelja Ivana Mokrovića uz tekst njenih sudionika.

O Radionici <https://matis.hr/dogadanja/mladi-filmasi-o-danima-hrvatskog-filma-ivo-gregurevic-i-filmskoj-radionici-u-orasju/>.

Uslijedio je završni film povodom 25 godina Male škole hrvatskoga jezika i kulture – 2017. "Povratak u prošlost ili Muzej Male škole", a voditeljice radionice bile su Grozdana Lajić Horvat i Sandra Doblanović.

Kako je bilo ove godine doznajte na poveznici <https://matis.hr/dogadanja/zavrsava-28-maticina-mala-skola-u-novome/>.

"Igračka u srcu" <https://matis.hr/programi/igracka-u-srcu-inspirirana-hrvatskom-tradicijom-kulturom/> – 2018. prezentirala je, u produkciji HMI, svečano otvaranje multimedijalne izložbe.

Riznica obuhvaća i filmove MAT & ART online likovni program – Josip Turkalj – 2021. redateljice Mirjane Ane-Marije Piskulić, Eco Heritage Task Force – Filmska radionica – 2016. "Tri berekina" redatelja Ivana Mokrovića, "Što mi znači" <https://matis.hr/naslovnica/stomi-znaci/>, multimedijalni program za hrvatske manjine – 2021. u produkciji Marina Knezovića, filmski uradak "Kako nam je bilo", snimatelja i redatelja Ro-

berta Piršla s polaznicima, s Eco Heritage Task Forcea – Filmska radionica – 2021. Više o Task Forceu na poveznici <https://matis.hr/programi/eco-heritage-task-force-2019/>. Tu se našla i popularna tribina Srijedom u Matici – 2015., snimatelja Darka Plahtana koju je vodila Ljerka Galic, a ovako je izgledala jedna od njih <https://matis.hr/programi/srijedom-u-hmi/>.

Matičine škole, Ljetna škola hrvatskog folklor – 2021., snimatelja Tibora Buna, i Sveučilišna škola hrvatskoga jezika i kulture – 2019. -završna prezentacija jezičnih skupina, tekst i dramatisacija polaznika jezičnih skupina Dalmatiner i Maslina, uvijek su sjajno prihvaćene među polaznicima, a ubuduće će to biti i u gledalištu.

Više o vrijednim i uspješnim programima Matice na poveznicama <https://matis.hr/programi/ljetna-skola-hrvatskog-folklor-u-zadru-2/> i <https://matis.hr/programi/sveucilisna-skola-hrvatskog-jezika-i-kulture-2/>. Moderatorica predstavljanja bila je radijska novinarka Tanja Rau. ■

ENG As the Croatian Heritage Foundation celebrates its 70th anniversary and on the occasion of the World Day for Audiovisual Heritage, an event focused on the CHF film treasury was staged on 27 October at the Matis hall of the CHF building. It was an opportunity, along with film screenings and socialising, to thank our associates for their participation in our programmes and to hammer out plans for new collaborative efforts. The informal part of the programme, with a reception and socialising, included a photo opportunity for the gathered participants, associates and heads of the CHF programmes, and an exchange of gifts. The hosts and guests all came out of the event with plans for future gathering at the CHF.

Dugim korakom kroz Panoniju

Osobno, mislim kako Hrvati i Hrvatska više poznaju Dalmaciju, Istru, Zagreb, Zagorje, čak i Liku, nego široki prostor istočno od Karlovca, Zagreba, Kalnika, Čakovca i Kotoribe. A taj prostor je bogat, poseban, arhaičan, tajanstven. Predstavljamo svestranoga filmskog djelatnika Ištvana Filakovića ili Istvana Filakovityja, kako pišu Mađari, rođenog 1960. u Bačkome Aljmašu, nastanjenog u Zagrebu.

Zapisao: **Nino Sorić**

Postoje ljudi i trenuci koji u vama probude onaj romantični osjećaj žaljenja jer niste prisustvovali nekim zanimljivim događajima, niste ih upoznali na vrijeme nego ste o njima samo slušali, ali ste na kraju ipak nostalgično zadovoljni što ih upoznajete, iako sa zakašnjenjem. Takvi događaji, ljudi ili krajevi imaju oko sebe jednu posebnu intrigantnu auru koja je proizvod tajne i nepoznavanja njihove materije. Također, zanimljivi su upravo zbog nemogućnosti da ih se upozna do kraja; iako jednostavni, svojom veličinom izmiču mogućim definicijama... ili su naše mogućnosti shvaćanja ograničene za svu dubinu njihove egzistencije.

Takav je primjerice prostor Panonije, bivšega Panonskog mora, proteže se u našem shvaćanju od Beča do Đerdapa, od Karpata do Karlovca. To more iscuri-

lo je koritom Dunava, ali nam je ostavilo povijest koja se ponavlja u davnim geološkim slojevima i ljudskim epohama. Slojevi su različiti, ali su zapravo isti, oni su jedno. Kada putujete prema Podsedu, nailazite na spomenik zagrebačkome kitu koji je prije otprilike 12 milijuna godina plivao podno Medvednice koja je kao otok stršila iz prostranoga i toploga Panonskog mora, a na njezinim su obroncima rasli, uz ostalo, lovor, palma, eukaliptus. Danas samo pedesetak kilometara dalje u Karlovcu kroz staklo slatkovodnog akvarija gledamo žive primjerke arhaičnih riječnih fauna koje nam dolaze iz davnina. Tako su i Habsburzi svojim žutim okerom mađarskih fasada obilježili prostor koji su samo naslijedili, još od Rima.

HRVAT S DRUGE STRANE

U tim slojevima slaganja vremena i materije i Hrvati su jedna od nijansi koja egzistira na ovom prostoru. Pojedinci i

obitelji mogle su generacijski lutati tim prostorom stotine kilometara na istok, zapad, sjever ili jug, a da i dalje ostanu u panonskoj ravnici. Nije slučajno Miroslav Krleža sa svojim raširenim i golemim opusom bio nazivan "panonskim hrastom". Korijeni njegova književnog djela širili su se od Zagorja do Galicije, ali su takve i životne priče mnogih Hrvata. Ovdje vam predstavljamo jednoga našeg Zagrepčanina, rođenog u Mađarskoj, Hrvata koji nam iz djelomično izdvojene pozicije predstavlja neke stvari o sebi i nama.

U njegovoj obitelji imena se ponavljaju, Istvan na primjer u tri generacije tri puta. I Klara sa ženske strane obitelji. Inače, Bački Aljmaš nalazi se odmah na granici Mađarske i Vojvodine. Matuirao je u Pečuhu 1978., '78. – '79. služio mađarsku vojsku kao "inženjerac" i došao iste godine u Zagreb. Htio je studirati povijest umjetnosti, ali je "upao" na kroatistiku (tada je postojala samo kao jugoslavistika), i nakon što je apsolvirao prebacio se na Akademiju dramskih umjetnosti, gdje je završio filmsku i TV- režiju 2000. godine. Slijedom okolnosti života i obitelji, zemalja i selidbi, govori hrvatski (naravno, jer mu je otac bio novinar i urednik u radioe-

misiji za Južne Slavene, a majka učiteljica koja je predavala hrvatski u školi), mađarski, ruski i engleski. Kao pravi romantični junak oženio se Julijom i 1999. rodila mu se u Zagrebu kćer, naravno zove se Klara. Kada je počeo Domovinski rat, proveo je 1991. u rovovima oko Novske, bio je u postrojbi hrvatskih umjetnika, a kao dragovoljac i danas je ponosni član UHBDDR-a i rekreativno se bavi borbilackim vještinama.

Radio je filmove o velikim Hrvatima; Katičiću, Goliku i Strossmayeru. Najbolji prijatelj mu je Mađar iz srednje škole kojem on nekad govori istinu; kako su veliki Mađari Miklos Zrini, Lajos Kossuth te Sandor Petofi zapravo Hrvat, Slovak i Srbin. U hrvatsku kulturu je zaljubljen i ima svoje iskreno mišljenje koje iskazuje bez zadržke.

ŽIVOT KAO FILM - U POKRETU

Kakva je povijest tvoje obitelji – mislim pritom na djedove i bake, jesu li oduvijek živjeli na području oko Bačkog Aljmaša?

- Moji su preci s očeve strane Šokci. Došli su iz okolice Olova i Srebrenice i stigli u današnje Santovo (mađ. Hercegszántó), pogranično selo uz vojvođansku granicu, nakon izгона Turaka s ovog područja krajem 17. st. Zapisani u crkvenim knjigama moji prvi izravni preci u Santovu bili su bračni par Miško i Marta 1743., po kojima je naša

obitelj Filaković dobila nadimak Miškomartini (kako bismo se razlikovali od ostalih šest obitelji prezimena Filaković). Majčini preci, kao dio bunjevačkoga korpusa, došli su nekako u isto vrijeme i naselili se 30 km dalje u Bačkome Aljmašu (mađ. Bácsalmás). Tada se još nije moglo znati da će Mađarska nakon 1. svj. rata Trianonskim ugovorom izgubiti 2/3 svog teritorija, što je za posljedicu imalo da su sela mojih pradjedova granicom između Mađarske i Kraljevine SHS odvojena od svoje "baze". To je dobro samo zbog Domovinskoga rata. Zamislite da me "ulovila" JNA i poslala na Vukovar '91.

Kako si se osjećao u djetinjstvu, jesi li bio odvojen od svojih vršnjaka ili školskih kolega?

- Bio sam prilagodljivo dijete i dobro

bih se uklopio u nove sredine, no povremeno sam osjetio svoju različitost u čestim susretima s mađarskim nacionalizmom. Na romantičarsko poimanje mađarske povijesti i nacije odgovarao bih na isti način, ali s hrvatske pozicije.

Pošto si studirao kroatistiku, nabroji nam 10 tvojih najdražih hrvatskih knjiga, romana, poezije itd., i zašto si izabrao baš film kao sredstvo izražavanja?

- Odrastao sam na mađarskoj lektiri i literaturi, a hrvatskom književnošću počeo sam se baviti u višim razredima gimnazije. Tako će za mene Ady Endre i József Attila uvijek predstavljati pojam vrhunskih pjesnika. U nabranjanju omiljene hrvatske literature zaglibit ću u opća mjesta: Ivan Česmički, Držić, Hektorović, Marulić; M. C. Nehajev - Bijeg; V. Novak - Posljednji Stipančići; Krleža: Balade Petrice Kerempuha, Sprovod u Theresienburgu, Povratak Filipa Latinoviza; Andrić: Na Drini ćuprija, Gospođica; V. Nazor - Priče iz djetinjstva; Mato Lovrak: Družba Pere Kvržice, Divlji dječak; Raos - Vječno nasmijano nebo; S. Novak; Aralica; Pavličić; Tribuson...

A film? Pa film ima u sebi pokret, a kako H. Wölfflin kaže - U pokretu, prije svega, leži draž života.

Navedi 10-ak najdražih hrvatskih filmova (i zašto – u jednoj rečenici opiši svaki od pojedinih filmova).

- 1) Zagrebačka škola crtanog filma (posebice Zlatko Grgić) - 60-ih i 70-ih godina bili smo velesila u animiranom filmu. Do danas smo i to uspješno uništili.

Projekcija dokumentarca na Rider University, New Jersey

- 2) Dokumentarni filmovi R. Sremeca, K. Golika, O. Gluščevića, K. Papića, A. Babaje, Z. Tadića.
- 3) N. Tanhofer: H-8 - jedan od najboljih hrvatskih filmova svih vremena.
- 4) V. Mimica: Događaj; Kaja, ubit ću te; Ponedjeljak ili utorak - oduda-rao od hrvatske prosječnosti.
- 5) K. Golik: Imam 2 mame i 2 tate; Tko pjeva, zlo ne misli - rijetko uspjeli filmovi s humorističnim pristupom.
- 6) K. Papić: Lisice; Život sa stricem - na posljednjem sam radio kao 2. asistent režije, lijepa uspomena.
- 7) T. Radić: Živa istina; Timon; Što je Iva snimila... - filmovi za hrvatske prilike neobičnoga režijskog postupka.
- 8) A. Vrdoljak: Kad čuješ zvona - prvi put sam vidio da "partizanski film" može izbjeći shematizirano prikazivanje povijesnih događaja.
- 9) B. Ivanda: Gravitacija - neobičan, hrabar film izvan svih tadašnjih kalupa.
- 10) O. Gluščević: Vuk samotnjak - jedan od mojih najdražih dječjih filmova.
- 11) Z. Tadić: San o ruži - film nevjerovatno točne atmosfere, koji odlično ocrtava život u Zagrebu za vrijeme Jugoslavije.
- 12) B. Schmidt: Sokol ga nije volio - najtočniji prikaz sudbine Hrvata u vrtlozima 2. svj. rata i u vrijeme Jugoslavije.

- 13) O. Sviličić: Oprosti za kung fu - gor-ko-sladak prikaz hrvatske sudbine u vrijeme tranzicije.

NADA U OPSTANAK MARGINALACA

Kako vidiš hrvatsku kulturu, kakva je ona; žilava, inventivna, lijena, indolentna, inertna...?

- Hrvatsku kulturu u cjelini ne bih se usudio ocijeniti, ali bih hrvatski film ocijenio s dvije riječi: prosječan i dosadan (uz poneke iznimke).

Hoće li Hrvatska preživjeti s obzirom na demografske probleme?

- Povijesne prilike i naši postupci ne daju nam velike nade da u europskom i svjetskom ujedinjenju preživimo kao Hrvati. No, znamo da se povijest zna našaliti pa opstanu oni s margina.

Sudjelovao si u radu na koliko serija i filmova, nabroji neke koje vjerojatno svi znaju?

- Režirao sam oko 80 epizoda serije Stipe u gostima i 13 epizoda Odmori se..., asistirao u TV-filmovima i serijama, autor sam 15-ak dokumentaraca, portreta značajnih ličnosti iz kulturnog života Hrvatske, a napravio sam dvadesetak kazališnih predstava i s mađarskoga preveo nekoliko drama i filozofskih tekstova.

Rođen si 1960. Dakle, u pravim si godinama za debitanta na hrvatskome filmu, što bi htio jednog dana reći svojim autorskim radom?

- Htio bih pridonijeti da hrvatski film otkrije svoju prepoznatljivost u zanimljivosti i neobičnosti, a ne u prosječnoj predvidljivosti. Ali to su, parafrizirajući mađarskoga pjesnika Attilu Józsefa, snovi bijede...

Za kraj, što znači "dugi korak", to je tvoja mail adresa, zar ne? Zvuči pomalo neobično, kao nešto srednjoeuropsko i staro.

- "Dugi korak" je najbolje osvježavajuće piće na svijetu: 1 dcl vina + 2 dcl soda vode, doslovni prijevod dugi korak je "hosszú lépés". Možeš hodati dugo uz ovo piće. Uh, razgovor me umorio i priuštiti ću sebi ipak jedno "Velebitsko" pivo. Lijepi pozdrav svima! ■

ENG Istvan Filakovity (Ištvan Filaković) was born in Hungary in 1960. He is a citizen of both Hungary and Croatia. He studied Croatian at the University of Zagreb's Faculty of Humanities and Social Sciences, earning a degree in film and television direction at the university's Academy of Dramatic Art. He is a freelance artist and member of the Croatian Freelance Artists' Association and of the Filmmakers Association of Croatia. Istvan is a veteran of the Homeland War. His pastimes include martial arts. He has directed humour and drama series, children's series, documentaries, some twenty stage plays, and television adaptations of stage plays. He has worked as an assistant director on 25 feature length movies and some thirty television series, dramas and made-for-TV movies. He has staged film and television workshops for elementary and secondary school pupils. Istvan has translated a number of plays and works of philosophy from Hungarian to Croatian.

Pelješki most zajedništva

Velebna konstrukcija, koju bismo u nekom drugom kontekstu nazvali instalacijom, premošćuje Malostonski zaljev između Komarne na kopnu i Brijeste na poluotoku Pelješcu te tako cestovno ostvaruje jedinstvo Republike Hrvatske prekinuto uskim koridorom koji pokraj Neuma Republici Bosni i Hercegovini omogućava izlaz na more.

Priredila: Ljerka Galic Foto: Marko Klinc

Č

lanovi, prijatelji i simpatizeri Hrvatskoga centra kulture Ljubljana posjetili su Neretvansku dolinu te se prošetali Pelješkim mostom, gdje su uz pjevanje europske himne "Ode radosti" nazdravili uspješnom cestovnom povezivanju Hrvatske, što ubuduće pješacima neće biti moguće. Glavni projektant Pelješkog mosta, veliki zaljubljenik u Jadransku obalu, Slovenac Marjan Pipenbahr, s nadzornikom gradnje Šibenčaninom Davorom Trlajom detaljno je predstavio sve faze izgradnje ovoga više nego zahtjevnoga projekta.

Premda je nekadašnji građevinski div "Viadukt" zadovoljavao uvjete natječaja

Izvođenje europske himne

Pogled s mosta prema kopnu

Poklon majica sa snimkom Pelješkog mosta

Projektant Marjan Pipenbaher i Ljerka Galic urednica časopisa "Matica"

Predstavljanje projekta od strane projektanta

Požrtvovni i neumorni pregalac Zlatko Katalenić, potpredsjednik Hrvatskoga centra kulture Ljubljana, u petak 1. listopada organizirao je posjet Pelješkome mostu, koji se nalazi u osjetljivom ekološkom području 1983. proglašenom rezervatom prirode u moru, a zaštićen je i ekološkom mrežom Natura 2000. Svojim potezom i besprijekornom organizacijom povezao je mnoge zanimljive osobe najrazličitijih društvenih profila koje su s osobitim zanimanjem razgledale most i obogatile svoje životno iskustvo.

Ispred Pelješkog mosta s kopnene strane

Predstavljanje projekta od strane izvođača

Pozdravni govori na mostu

Pogled na Pelješki most

raspisanog 2017. godine, izvedba je u travnju 2018. povjerena kineskoj tvrtki *China Road and Bridge Corporation*.

Most je ovješnog tipa, ukupne duljine 2.404 metra sa šest glavnih stupova i trinaest čeličnih, raspona duljine od 72 do 285 metara. Visina od 55 metara zadovoljava nesmetani prolaz brodova do Neuma. Dubina mora pod mostom iznosi gotovo stalnih 27 metara, a zbog nepogodnog tla od debelih naslaga gline i mulja, cijeli most je temeljen na stotinu metara dugačkim čeličnim cijevima promjera dva metra, zabijenim u morsko dno. Lokacija mosta podložna je djelovanju jakih vjetrova i nalazi se u zoni znatne seizmičke aktivnosti.

Izgradnjom mosta i cestom povećat će se stupanj usluge prometnog sustava i sigurnost prometa te omogućiti pristup krajnjem jugu za vrijeme jakih vjetrova kad su onemogućeni zračni i pomorski promet. Skraćenjem trajanja putovanja prema krajnjem jugu također će se smanjiti nepogodni utjecaj na okoliš.

Nakon obraćanja Zlatka Katalenića i Bože Dimnika, počasnoga hrvatskog konzula u Kopru i predsjednika Društva hrvatsko-slovenskog prijateljstva, prisutne je u ime ravnatelja Mije Marića pozdravila voditeljica dubrovačke podružnice Hrvatske matice iseljenika Maja Mozara, koja je zahvalila na mogućnosti razgledavanja mosta koji je još u fazi gradnje. Upitala je projektanta što ga je inspiriralo u ostvarivanju svoje zamisli, na što joj je odgovorio da je za to zaslužna ljepota juga Hrvatske: more, obala i gotovo nestvarni krajolik. Htio je, kako kaže, povezati dvije obale a da pritom ne remeti sklad i ljepotu kopnenog dijela hrvatske obale, pogotovo poluotoka Pelješca. ■

ENG The Pelješac Bridge runs across the Mali Ston bay between Komarna on the mainland and Brijesta on the Pelješac peninsula, crossing a road gap in Croatia's territory where a narrow corridor joins neighbouring Bosnia-Herzegovina with the sea near Neum. The bridge is a suspended type, with a total length of 2,404 metres. It has six main pillars and thirteen spans of steel measuring 72 to 285 metres, and was designed by Marjan Pipenbacher of Slovenia. The selfless and tireless activist Zlatko Katalenić, vice president of the Croatian Culture Centre of Ljubljana, organised a visit to the bridge on 1 October.

Pisani tragovi i online građa o Hrvatima s Novoga Zelanda

Potencijal i bogatstvo knjige autorskog dvojca Hebrang Grgić i Barbarić je i bibliografija svih serijskih publikacija te popis više od 60 naziva udruga s godinama i gradovima osnivanja te napomenama o promjenama naziva - kako bismo im ušli u trag

Promotorice knjige i autorice Ivana Hebrang Grgić i Ana Barbarić u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu

Tekst: **Rebeka Mesarić Žabčić**
Foto: **Denis Ljubičić**

Knjiga *Ni s kućom ni bez kuće - nakladnička djelatnost Hrvata u Novom Zelandu*, autorica Ivane Hebrang Grgić i Ane Barbarić, zagrebačke izdavačke kuće *Ljevak*, iznimno je zanimljiv te posebnim komunikacijskim modelima povezuje dvije države toliko udaljene, a opet nadomak jedne drugoj. Činjenica da je knjiga proizvod rada na projektu *Hrvatski iseljenički tisak* i da pruža sustavan pregled nakladničke djelatnosti Hrvata u Novome Zelandu, kao i jezgrovit pregled društvenih okupljanja Hrvata u Novome Zelandu, pokazuje o kakvom je hrvatskome specifikumu ovdje riječ. Uz to treba istaknuti i terensko istraživanje autorica koje je rezultiralo prikupljenim podacima o publikacijama i dokumentima koji do sada nisu opisani u postojećoj literaturi te prikupljanje digitalnih verzija publikacija koje do sada nisu bile dostupne u

Hrvatskoj poput *Bratske sloge* koja se čuva samo u novozelandskoj nacionalnoj knjižnici.

BIBLIOFILSKA IZDANJA

Knjiga je ujedinila jasne sadržajne analize publikacija koje nisu dostupne u Hrvatskoj te su autorice vrijedno prikupile do sada neistražene i nepoznate podatke o samim publikacijama poput podataka o izdavačkoj i uredničkoj politici, podataka o drugim publikacijama koje nisu sačuvane (npr. o novinama *Danica*, *Glas istine* i dr.) te o osnivanjima i radu novozelandskih udruga Hrvata poput Hrvatsko-slavenske lige za nezavisnost. Analizom arhivskih dokumenata iz novozelandskih arhiva prikazana je lepeza do sada nepoznatih podataka o postojećim publikacijama poput dokumenta u kojem se spominju novine *Glas istine*, koje nisu sačuvane niti u jednom primjerku.

Bogatstvo i potencijal knjige je i bibliografija svih serijskih publikacija te popis više od 60 naziva udruga s godinama i gradovima osnivanja te

napomenama o promjenama naziva. Poseban, pak, značaj u knjizi imaju zabilježeni popisi dostupnih brojeva pojedinih publikacija te lokacija na kojima se oni čuvaju. Značajan doprinos knjige je i sadržajna analiza novozelandskih novina čije izdavanje nije bilo povezano s Hrvatima, ali su objavljivale tijekom povijesti tekstove koji donose podatke o Hrvatima i njihovu djelovanju u Novome Zelandu. Autorice su osim detaljne analize novina novozelandskih Hrvata sadržajno analizirale i tekstove povezane s Novim Zelandom iz novina objavljenih u Hrvatskoj, što pokazuje koliko je bila jaka motivacija za pronalazak pisanoga traga o Hrvatima u Novome Zelandu.

OD GUTENBERGA DO ZUKERBERGA

Posebnu čar knjizi daju citati iz mnogobrojnih izvora koji svjedoče o kulturnome i društvenome djelovanju Hrvata u Novome Zelandu koji svjedoče o sudbinama pojedinaca i obiteljima hrvatskog podrijetla koji su gradili novozelandsko društvo, čuvajući pritom hrvatsku baštinu, običaje, jezik i tradiciju od zaborava u dalekome svijetu. Knjiga donosi i analizu komunikacije hrvatske zajednice u Novome Zelandu putem društvenih

Naslovnica knjige autorica Ivana Hebrang Grgić i Ana Barbarić

Dramski
umjetnik
Goran Grgić
čitao je
ulomke iz
knjige

mreža (Facebook i Instagram) te time otvara novi put za promatranje hrvatske zajednice u Novome Zelandu što će biti, vjerujem, podloga za daljnja istraživanja u izazovnim razdobljima koja su pred nama.

Vrijedan dodatak knjizi su i online pretražive bibliografije serijskih publikacija i knjiga koje su dostupne preko poveznica i kodova za brzi pristup, što je osobito značajno knjižničarskoj struci, a popularno među mlađim naraštajima.

Recenzija dr. sc. Renate Relje upućuje na to da je knjiga vrijedan i jedinstven znanstveni pothvat u kontekstu njezina detaljnog istraživanja. Konzultiranjem mnogobrojnih primarnih i sekundarnih izvora koji nisu uvijek lako dostupni recenzentica Relja upućuje na opseg i sustavnu analizu dostupne građe, na stvorenu mrežu kontakata s zajednicom Hrvata u Novome Zelandu, što je također jedan od doprinosa ovome istraživanju kao i konačni rezultat u cjelini realiziranih postavljenih ciljeva istraživanja što uključuje, uz ostalo, i narrative, pisma, fotografije, izvatke iz novina kao slojevito, bogato i kompleksno svjedočanstvo teške povijesti hrvatskoga čovjeka u tuđini.

Svaki koji je do sada boravio u ovoj zemlji poznato je vrlo dobro da Hrvati nemaju nikakvog dobrotvornog društva, tako da isto Hrvatsko ime nije se do sada poznavalo u ovoj zemlji, premda nas ima u velikom broju. (Bratska sloga. 1., 2 /1899./, str. 1)

Recenzentica dr. sc. Maja Krtalić naglasak stavlja na činjenične podatke prikupljene odgovarajućom metodologijom znanstvenoga rada. Ističe da su autorice uvidom u izvorne arhivske dokumente i sačuvane primjerke novina u novozelandskim zbirkama dovele do novih i izvornih spoznaja, dok je analiza sadržaja vijesti i komunikacije na društvenim mrežama, mrežnim stanicama te u internim kanalima komunikacije poput elektroničkih poruka i *newslettera* osigurala znanstvenu utemeljenost pretpostavki o ovoj problematici u suvremenom dobu. Knjiga donosi nove i izvorne podatke na tri načina. Na jednome mjestu kritički ujedinjuje dosadašnje spoznaje i dosadašnja istraživanja o problematici hrvatskoga iseljništva u Novome Zelandu te ih upotpunjuje novim do sada nepoznatim podacima iz do sada nepoznatih izvora. Nadalje, donosi nove izvorne spoznaje o suvremenoj situaciji hrvatskih iseljenika i Novozelanda hrvatskih korijena te upućuje na ulogu i upotrebu informacijske i komunikacijske tehnologije. I na kraju daje jasan pregled korištene metodologije, što omogućava da se istraživanje ponovi i u drugome kontekstu, prostoru.

Malo je onih koji mogu razumjeti engleski... čak i oni koji ga pomalo razumiju, ne mogu se dobro izražavati, ne postoji način kako da saznaju aktualne dnevne vijesti... Učinilo nam se potreb-

Želje

Dao Bog da se kroz god. 1915. bolje organiziramo, te da nam bude moguće, koncem dojučer godine izdati knjižicu sa mnogo više informacija. (*Hrvatska božićna ručna knjižica. Prosinac 1914., str. 3*)

Iz pisma iseljenika uredništvu Pučkog lista

Kuće naše jesu od maža, a kuhinje od zemlje. Kada pada kiša, sve je mokro sa svih strana i kuće i kuhinje, a kada vjetar puha, sva se kuća trese. U kući vjetra kao i na dvoru, pa katkad vjetar napregne kuću od vreća i digne ju nebu pod oblake. O nama se može reći, da smo ni s kućom ni bez kuće, ni goli ni obučeni. (*Josip Franić, Pučki list. 17, 1895.*)

nim omogućiti tim ljudima informacije na jeziku koji razumiju (Bratska sloga. 1, 1 /1899./, str. 2.)

Generalno se može zaključiti da je sva nakladnička djelatnost Hrvata izvan granica Hrvatske dio hrvatske nacionalne kulturne baštine. Sve do jedne te su publikacije svjedoci nekoga prošlog vremena na temelju kojih je moguće razumjeti povijesne i društvene prilike i događaje, stoga je osobito važno sve te publikacije identificirati, zaštititi i sačuvati za buduće naraštaje.

Knjiga *Ni s kućom ni bez kuće* iznimno je vrijedna publikacija ponajprije za sve one koji se bave iseljeničkom problematikom, a zatim je vrijedan znanstveni rezultat prve faze rada na projektu Hrvatski iseljenički tisak (HIT) čiji je cilj u potpunosti ostvaren, ali bez obzira na završenu prvu fazu projekta - knjiga otvara prostor za daljnja istraživanja kao jedna karika u lancu budućih istraživačkih pothvata.

Među mnoštvom citiranih bilješki iz iseljeničkoga života koji se nalaze u ovoj zanimljivoj knjizi, s čitateljima *Matice* podijelit ćemo dva zapisa u nadi da će čitateljstvo poželjeti otkriti cjelokupnu sabranu pisanu građu novozelandskih Dalmatinaca u ovoj odlično dizajniranoj knjizi. ■

ENG *The promise and wealth of this tome by Ivana Hebrang Grgić and Ana Barbarić is its bibliography of all serial publications and a list of over sixty associations, noting the year and city in which they were founded, and any changes of name. The authors work as professors in the domain of information science at the University of Zagreb's Faculty of Humanities and Social Sciences.*

Publika na promociji knjige u NSK-u

Život za Hrvatsku

Premинуo istaknuti publicist, diplomat i političar Domagoj Ante Petrić, povratnik iz Argentine, dobitnik triju visokih odličja Republike Hrvatske za promicanje ugleda Lijepe Naše u međunarodnoj zajednici

Tekst: Darko Mažuranić

U Zagrebu je u 83. godini života preminuo istaknuti publicist, diplomat i političar Domagoj Ante Petrić, povratnik iz Argentine koji je uz niz visokih dužnosti u Ministarstvu povratka i iseljništva, kasnije Ministarstvu vanjskih i europskih poslova - obnašao i dužnost zamjenika ravnatelja Hrvatske matice iseljenika, priopćeno je iz kruga obitelji preminulog 24. listopada 2021. Bio je čestit čovjek i veliki domoljub. Divan otac i nježan suprug te nadasve odan prijatelj.

Domagoj Ante Petrić rođen je u Zagrebu 8. VI. 1938. U svibnju 1945. zajedno s obitelji napustio je Zagreb. Preživio je Bleiburg te proveo rano djetinjstvo i prve školske dane u izbjegličkim logorima u Italiji, nakon čega se s roditeljima i sestrom Višnjom 1947. nastanio u Argentini. Novinarstvom se bavi od studentskih dana te je bio parlamentarni izvijestitelj, ali i glavni urednik časopisa *Planteo* i *Armas y Geostrategia*. Španjolska agencija EFE, katolička AICA te talijanske ANSA i IPS objavljivale su mu članke i izvješća. Na radiopostajama u Buenos Airesu, Argentina, El Mundo, America i Belgrano vodio je i uređivao emisije. Obnašao je dužnosti u Predsjedništvu Republike Argentine, u Tajništvu za demokratizaciju kulture i u Savjetu predsjednika Republike, a bio je i gostujući profesor političkoga novinarstva na argentinskome Sveučilištu "John F. Kennedy". Također je bio tajnik za kulturu i informiranje u prvo-me predstavništvu Republike Hrvatske u Argentini.

Godine 1995., nakon pedeset godina egzila, na poziv prvoga hrvatskog predsjednika doktora Franje Tuđmana

vratio se u domovinu Hrvatsku, gdje je imenovan pomoćnikom ministra u Ministarstvu povratka i useljništva, zatim je dvijetisućitih djelovao u službi za Hrvate izvan domovine u Ministarstvu vanjskih i europskih poslova te do umirovljenja obnašao dužnost doravnatelja Hrvatske matice iseljenika. Bio je član Argentinskoga društva pisaca i novinarskog društva "Circulo de la Prensa". Član je bio predsjedništva Hrvatskoga žrtvoslovnog društva i kolumnist na hrvatskome i španjolskome jeziku internetskoga portala <http://hrsvijet.net/>.

Nositelj je triju najviših državnih odličja za rad u korist Republike Hrvatske.

Među njegovim djelima izdvojamo *Asi sangraba la Argentina*, Buenos Aires 1980. Usto, treba istaknuti kako su mu mnogobrojni članci i studije, re-

portaže i kolumne razasute u najprestižnijoj hrvatskoj periodici u domovini i inozemstvu. Njegovi su napisi i kolumne više od četiri desetljeća u argentinskome časopisu na španjolskome jeziku *Studija Croatica* (pokrenutom u rujnu 1960.) - bili glasnikom slobodne i demokratske hrvatske države, koja je zagovarajući i braneći pravo Hrvatske na neovisnost pridonijela očuvanju hrvatske nacionalne svijesti u inozemstvu i time dala velik obol osamostaljenju Hrvatske 1990-ih.

Svojim kritičkim osvrtima na prilike u domovini poliglot Domagoj Ante Petrić omogućavao je mnogim hrvatskim iseljenicima hispanističkoga svijeta u Južnoj Americi da u svojim sredinama objektivno informiraju o tadašnjem položaju Hrvatske u jugoslavenskoj federaciji.

Svojim je domoljubnim i angažiranim djelovanjem na očuvanju hrvatske nacionalne svijesti Domagoj Ante Petrić dao izniman doprinos borbi za uspostavu demokratske hrvatske države, na čemu mu treba odati dužno priznanje. Prvi je na zagrebačkome sajmu knjiga Interliberu u ime Hrvatske matice iseljenika priredio velebnu izložbu *španjolske Croaticae* iz zemalja hispanističkoga svijeta 2006. godine.

Za njim tuguju njegova ljubljena supruga i djeca te mnogobrojni suradnici i prijatelji iz Argentine i mile mu domovine Hrvatske. Počivao u miru Božjem! Laka mu bila hrvatska zemlja koju je neizmjereno volio! ■

ENG Prominent publicist, diplomat and politician Domagoj Ante Petrić died in Zagreb in his 83rd year. Petrić spent much of his life in Argentina before moving back to his native homeland, where he held a number of top posts at a ministry that worked with our diaspora and people of Croatian background moving to Croatia, later at the foreign and European affairs ministry. He also held the post of deputy director of the Croatian Heritage Foundation. Petrić died on 24 October of this year.

Demografska bilanca hrvatske zajednice u Brazilu

Dubravka Sidonija Šuto iz São Paula, članica Savjeta Vlade RH za Hrvate izvan domovine, pokrenula je nedavno projekt digitalnog popisa Hrvata i njihovih potomaka u Brazilu

Dubravka Sidonija Šuto

Tekst: David Ray Foto: Arhiva HRT-a

Dubravka Sidonija Šuto rođena je u hrvatskoj obitelji u jedanaestmilijunskom São Paulu u Brazilu. Otac joj potječe iz Zmijavaca pokraj Imotskoga, a majka joj je Hrvatica iz bosansko-hercegovačke Bijeljine. Oboje roditelja su imigranti nakon Drugoga svjetskog rata, a upoznali su se u Brazilu. Otac joj je jedan od osnivača hrvatskog društva Croatia Sacra Paulistana. Roditelji su joj cijeli svoj život sudjelovali u aktivnostima društva i doma u kojem je i gospođa Sidonija Šuto, uz obitelj, učvrstila svoj hrvatski identitet. Po struci je psiholog, specijalizirana za socijalnu psihologiju i psihologiju rada. Na tom području radila je više od 30 godina, kao menadžer za ljudske resurse u velikoj brazilskoj kompaniji. Također je stekla titulu sudskog prevoditelja za hrvatski i portugalski jezik i danas, zbog želje i interesa za stjecanje hrvatskog državljanstva među ovdašnjim potomcima Hrvata, ima do-

sta posla, objašnjava Dubravka Sidonija Šuto. "Kao član Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske pokrenula sam 2020. projekt o digitalnom popisu Hrvata i njihovih potomaka u Brazilu. Projekt je neovisan i autonoman, ima potporu Veleposlanstva Republike Hrvatske u Brazilu, a osmišljen je i na temelju iskustva organizatora popisa u Argentini, koji su prvi u Južnoj Americi pokrenuli tu inicijativu", ističe organizatorica projekta.

CILJEVI POPISA

Ne postoje točni brojevi o Hrvatima i njihovim potomcima u Brazilu te će ovaj projekt donijeti demografsku bilancu suvremene hrvatske zajednice u toj južnoameričkoj zemlji.

"Nekada davno se procjenjivalo da taj broj iznosi između 30 i 70 tisuća. Da-

nas se procjenjuje, s obzirom na godine i nove generacije, da Hrvata i njihovih potomaka ima i više od 100.000. Poznato je da postoje Hrvati u svim krajevima ove zemlje kontinentalnih dimenzija. Prvi digitalni popis Hrvata i njihovih potomaka u Brazilu otvara put do točnijeg saznanja o tim podacima. Ciljevi popisa su sljedeći: Saznati koliko ima Hrvata i gdje žive oni i njihovi potomci u ovoj zemlji kontinentalnih dimenzija; Doznati u kojem su iseljeničkom valu i iz kojega kraja Hrvatske došli njihovi preci; Upoznati njihove interese i očekivanja u području kulture, društva i ekonomije te u odnosu na stjecanje hrvatskog državljanstva; Doznati razinu poznavanja i očuvanja hrvatskoga jezika, kao i interes za njegovo učenje; Približiti osobe iz hrvatskih udruga i učiniti hrvatsku zajednicu Brazila vidljivijom i bližom hrvatskim institucija-

Dubravka s bratom i sestrom

Hrvatski dom u São Paulu

ma. "Popis se obraća svim potomcima Hrvata, bez obzira na naraštaj kojemu pripadaju i činjenicu imaju li ili nemaju hrvatsko državljanstvo", kaže Dubravka Sidonija Šuto. Popisivanje će se obaviti popunjavanjem upitnika dostupnog na Internetu od prosinca 2020. "Rezultati popisa bit će objavljeni na specifičnim kanalima Prvoga digitalnog popisa Hrvata i njihovih potomaka u Brazilu, na svim društvenim mrežama. Roditelji ispunjavaju upitnik za svako maloljetno dijete. Podaci će biti korišteni samo u statističke svrhe, zbog potpore odlukama i programima udruga i hrvatske zajednice te neće biti korišteni ni u kakvu drugu svrhu ili cilj. Osobni podaci zaštićeni su brazilskim odgovarajućim zakonom."

Hrvati su stigli u Brazil iz svih krajeva Hrvatske: prvi val od 19. stoljeća do 1919. većinom stiže iz Slavonije. Drugi val od 1919. do 1945. uglavnom s Korčule (Blato i Vela Luka). Treći val od 1946. do 1960. većinom iz Zagreba, Dalmacije, Slavonije, Srijema. Novi doseljenici počeli su pristizati od 1960. godine.

ZANIMLJIVOSTI

Parcijalni rezultati glavnih tema koji su navedeni u ciljevima pokazuju: najstarija osoba koja je ispunila upitnik rođena je 1920. godine; 45% sudionika rođeni su u razdoblju od 1957. do 1986., a to su većinom pripadnici druge generacije iseljenika iz 2. vala ili prve iz 3. vala.

"Utvrđili smo da Hrvati i njihovi potomci žive u svim brazilskim državama,

od sjevera do juga, od istoka do zapada. Sudjelovali su u popisu Hrvati od Roraima do Rio Grande do Sul, savezne države najsjevernijeg i najjužnijeg dijela Brazila", tvrdi Brazilka hrvatskih korijena. Popis će ojačati hrvatsku zajednicu i približiti je Hrvatskoj. "Većina Hrvata ili potomaka živi u državi São Paulo, 85%. Postoje nekoliko razloga koji to objašnjavaju. Ropstvo u Brazilu ima svoj konačan kraj 1888. godine. Uslijedilo je prijelazno razdoblje sve dok u prvim desetljećima 20. stoljeća nije počeo val useljavanja, uglavnom iz europskih zemalja. Imigranti su došli zamijeniti robovski rad na farmama kave, uglavnom u državi São Paulo. U vrijeme tek početne industrijalizacije kava je bila glavni izvor brazilskog bogatstva i temelj državne ekonomije. Tako su Hrvati uz Talijane, Španjolce, Portugalce stizali brodovima iz luka Santos ili Ria de Janeiro ili pak vlakom u grad Sao Paulo i odmah su poslani na farme kave u unutrašnjosti Savezne države Sao Paulo, gdje su ostali dok ne bi sebi i obitelji pronašli bolje poslovne prilike. Danas veliki broj potomaka tih Hrvata traži stjecanje hrvatskog državljanstva. Također klima od Sao Paula prema jugu bolje odgovara Europljanima i njihovim vještinama u poljoprivredi. Sao Paulo je glavni ekonomski, poslovni, kulturni i sveučilišni centar Brazila. Zanimljivo, 86% Hrvata i njihovih potomaka su rođeni u Brazilu, a tek 2% u Hrvatskoj, dok 14% njih nije odgovorio na to pitanje ili su pak rođeni u drugim zemljama (Austrija, Slovenija, Bosna i Hercegovina, Kanada, Čile, Egipat, Engleska). Također, 14% su djeca jednog ili oba roditelja Hrvata, a 86%

Croatia Sacra Paulistana

su unuci, praunuci ili prapraunuci Hrvata", naglašava Dubravka Sidonija Šuto.

Većina nema i ne održava odnose u Hrvatskoj, a 25% ima vezu s rodbinom. "Gotovo 70% ne razumije i ne govori hrvatski jezik, a samo oko 6% izjavilo je da dobro zna jezik. Većina je hrvatski naučila u obitelji, a istaknuli su također tečajeve hrvatskoga jezika u hrvatskim društvima i nekoliko preko Interneta. Treba izdvojiti da je 45% visoko obrazovanih, a 12% ima magistarske, doktorske ili postdoktorske radove. Tužno, čak 66% njih nikada nije posjetilo Hrvatsku, a 3% njih u Hrvatskoj je bilo više od pet puta. Usto, 63% njih nema hrvatsko državljanstvo, a 26% ima ili je u postupku stjecanja hrvatskog državljanstva. Nadalje, 70% nema hrvatsku putovnicu.

Čak 43% njih nikada nije sudjelovalo u društvima ili društvenim aktivnostima. Sudjelovanje se najčešće dogodi prilikom zabava, na proslavama, priredbama, ručkovima i večerama", istaknula je Dubravka.

Za upit o aktivnosti u kojima bi željeli sudjelovati, većinom su istaknuli umjetničke aktivnosti (pjevanje, ples, glazba, folklor), aktivnosti vezane uz učenje jezika i/ili kulture, kao i trgovačke aktivnosti. Njih 70% nisu članovi niti sudjeluju u hrvatskim društvima. "Rezultate predstavljamo u postocima, a ne u apsolutnim brojkama, ali čini nam se da je uzorak koji imamo do sada značajan i reprezentativan za populaciju. Pojačat ćemo kampanje širenja radi postizanja većeg sudjelovanja. Zaista cijenimo i zahvaljujemo što nam je pružena prilika da govorimo za Glas Hrvatske i časopis Maticu jer znamo da će nam snažno pomoći u tom smjeru", zaključila je Dubravka Sidonija Šuto, organizatorica projekta o digitalnome popisu Hrvata i njihovih potomaka u Brazilu. ■

ENG *São Paulo resident and psychologist Dubravka Sidonija Šuto is one of the people that sits on an advisory body set up by our government to discuss matters concerning Croatians abroad. Recently, she launched a digital census project to count the number of ethnic Croatians and their descendants in Brazil. The project is backed by our embassy in Brazil and was designed based on the experience of the organizers of a similar census of people with ethnic Croatian background in Argentina, the first in South America to launch such an initiative.*

Glazba je sveta umjetnost

Operna diva Srebrenka Jurinac zapamćena je kao *Kavalir s ružom* ili *Oktavijan 20. stoljeća*. Mnogo je simbolike u tom epitetu jer su karijeru te velike i nezaboravne austrijsko-hrvatske sopranistice, uz niz njezinih sopranskih uloga ženstvenih likova, obilježile tri mezzosopranske uloge u hlačama.

Grofica Figarov Pir
(Arhiv HNK u Zagrebu)

Tekst: Davor Schopf

Rođena je 24. listopada 1921. godine. Otac Vavraždinac Ljudevit, tijekom studija medicine u Beču upoznaje Kristinu Cerv, a sanitetska služba odvođi ga kao vojnog liječnika u Travnik, gdje se rodila Srebrenka. Pučku školu

polazila je u Lukavcu kraj Tuzle. Otac je želio da kći postane liječnica, a majka da bude prevoditeljica jer je odrasla dvojezično, dok je ona sama maštala o zaljubljenosti, udaji i osnivanju obitelji.

Ljubavna idila poslije Travnika i Lukavca nije dugo potrajala i brak obitelji Jurinac se raspada. Supruga s kćerkom Srebrenkom seli u Zagreb kako

Sena Jurinac (Arhiv HNK u Zagrebu)

bi je mogla slati u bolje škole. Školovanje kod časnih sestara odveć živahnoj Srebrenki nije bilo po volji, što je pokazivala i svojim bučnim i nemirnim vladanjem. Poslije raznih eskapada morala je napustiti privatnu školu kod časnih sestara i polagati vanjsku maturu.

Prijatelj obitelji Oskar Jozefović, dirigent u HNK, čuo ju je kako pjeva i savjetovao roditeljima da pošalju Srebrenku na školovanje glasa. Vraćajući se s prvog sata pjevanja kod profesorice Marije Kostrenčić vidjela je u novinama vijest o napadu Njemačke na Poljsku. Debitirala je 16. svibnja 1942. u Zagrebačkoj operi kao Mimi u Puccinijevoj *La Boheme* i ubrzo – nakon samo tri godi-

ne učenja pjevanja! – položila audiciju u Bečkoj državnoj operi. U Zagrebu je na praiizvedbi opere Borisa Papandopula *Sunčanica* pjevala naslovnu ulogu, a 1943. snimila film *Lisinski Oktavijana* Miletića, prvi hrvatski zvučni dugometražni igrani film. Tumačila je ulogu prve hrvatske primadone, grofice Sidonije Rubido Erdödy.

U Beč je došla u jeku završetka rata i bombardiranja. U Državnoj operi prvi put je nastupila 1. svibnja 1945. u *Figarovu piru*, predstavi koju je zapovjedio sovjetski vojni zapovjednik grada. Desetljećima poslije znala se sjetiti da joj je u to teško poslijeratno doba neimaštine, pa i gladi, plaća bila tek koji kilogram

krumpira. Nije u Beču odmah postala zvijezda. Prvih godina pjevala je doista mnogo, najrazličitije uloge, ali pomalo u sjeni ondašnjih primadona.

Tek su joj nastupi na festivalima u Edinburghu i Glyndebourneu početkom pedesetih donijeli trijumf. Malo po malo osvojila je bečku publiku, postala njezinom miljenicom, dobila naslov austrijske komorne pjevačice i počasne članice Bečke državne opere te druge počasti i nagrade: Mozartovu medalju, Austrijski počasni križ za znanost i umjetnost prve klase, Veliko počasno odličje za zasluge Republike Austrije, Počasni prsten Bečke državne opere, Zlatnu počasnu medalju Grada Beča, medalju *Fidelio* za posebnu vjernost opernim kućama, Srebrni znak Bečkih filharmoničara.

Na svečanom otvorenju obnovljene Bečke državne opere 1955. godine, koja je bila razorena u završnici Drugoga svjetskog rata, pjevala je Donnu Elviru u Mozartovu *Don Giovanni*.

Sena Jurinac, jedna od najvećih svjetskih sopranistica druge polovice 20. stoljeća, živim nastupima na pozornici i snimkama postavila je visoke umjetničke i pjevačko-interpretativne kriterije za tumačenje uloga u operama W. A. Mozarta i Richarda Straussa.

Sena Jurinac i Herbert von Karajan

Takozvane *Hosenrole* uloge su one muških likova namijenjene ženskom glasu, čemu su operni skladatelji pribjegavali kako bi glazbeno, uz suptilnost ženskih pjevačkih dionica, bolje dočarali liričnost i nježnost likova mladića. Ona se za takve uloge specijalizirala. Cherubina u Mozartovu *Figarovu piru* samo u Bečkoj državnoj operi pjevala je 129 puta, a Oktavijana i Skladatelj u Straussovim operama *Kavalir s ružom* i *Ariadna na Naxosu* u istoj kući pjevala je 79, odnosno 58 puta, pa tako i Skladateljve stihove *Musik ist eine heilige Kunst – Glazba je sveta umjetnost* kojih se, kao uzvišenog mota, pridržavala cijeloga života. Proučavala je kako mladići hodaju, kako se drže i izgledaju da bi na sceni glumački bila što uvjerljivija. Svojevrsan kontrapunkt bila im je uloga Leonore u *Fideliju*, uloga žene Leonore koja se preodijeva u muškarca Fidelija kako bi spasila supruga iz tamnice. Ovdje je morala glumački dočarati napor žene da izgleda poput muškarca.

Nastupala je i snimala s najvećim pjevačima i najvećim dirigentima svojega doba poput Karla Böhma, Wilhelma Furtwänglera, Josepha Kripsa, Fritza Buscha, Otta Klemperera, Hansa Knappertsbuscha, Dimitrija Mitropulosa, Herberta von Karajana i Lovre pl. Matačića.

Smatrala je kako svaki scenski umjetnik treba imati *treće oko* i *treće uho* koje će ga kontrolirati na pozornici, koje će spriječiti pretjerana uživanja

Sena Jurinac 1961.

vanja i nastupu dati pravu mjeru jer je scenska umjetnost velikim dijelom čisti zanat koji treba dobro izučiti.

U Bečkoj državnoj operi njezino su ime Srebrenka pojednostavili i skratili u Sena. Do umirovljenja, 1982., pjevala je 46 uloga i nastupila 1.268 puta. Najviše je pjevala u operama Mozarta i Richarda Straussa, ali i druge uloge u rasponu od lirskoga do mladodramskoga soprana – Toscu, Madam Butterfly, Elizabetu u *Don Carlosu*, Desdemonu u *Otelli*, Massenetovu Manon. Kao rijetko koja pjevačica pjevala je po dvije uloge u istoj operi – Cherubina i Groficu u *Figarovu piru*, Dorabellu i Fiordiligi u *Così fan tutte*, Iliju i Elektru u *Idomenu*, Donnu Elviru i Donnu Annu u *Don Giovanni*, Marzellinu i Leonoru u *Fideliju*, Oktavijanu i Maršalicu u *Kavaliru s ružom*, Jenufu i Crkvenjarku u *Jenufi*. Samuel Barber želio ju je za prazvedbu svoje opere *Vanessa* u Metropolitanu 1958., ali je odbila jer je smatrala kako joj ta uloga ne leži.

Prvi suprug bio joj je poznati talijan-

Četiri desetljeća bila je jedna od najuglednijih primadona Bečke državne opere te rado viđena gošća vodećih njemačkih opernih kuća, londonske Kraljevske opere, milanske Scale te festivala u Edinburghu, Glyndebourneu, Salzburgu i Bayreuthu.

ski bariton Sesto Bruscantini. S drugim suprugom dr. Josefom Lederleom živjela je u Augsburgu gdje je umrla 22. studenoga 2011. godine. U tijeku je inicijativa da joj se posveti jedna ulica u bečkom 19. okrugu na rubu Bečke šume s naseljima Grinzing i Nussdorf, odakle potječe njezina majka. Udruga "Freunde der Wiener Staatsoper" dodjeljuje nagradu nazvanu "Ehrenring Sena Jurinac". ■

ENG Sena Jurinac was one of the leading sopranos of the second half of the twentieth century. Her lively performances on stage and for recordings set a high criteria for the interpretation of roles in operas by W A Mozart and R Strauss. For four decades she was one of the leading prima donnas of the Viennese state opera and a well-received guest of the top German opera houses, the royal opera in London, Milan's La Scala, and festivals in Edinburgh, Glyndebourne, Salzburg and Bayreuth. She was born on 24 October 1921. Her father Ljudevit was a native of Varaždin who met Christina Cerv while studying medicine in Vienna. Military service as a physician saw the family in Travnik where Sena (Srebrenka) was born. She attended primary school in Lukavac near Tuzla. Her first husband was the well-known Italian baritone Sesto Bruscantini. She lived in Augsburg with her second husband Josef Lederle, where she died on 22 November 2011. She was buried in Vienna.

Marina Boris Godunov

9. sabor hrvatske kulture u Mariboru

Sabor hrvatske kulture je tradicionalna manifestacija koja predstavlja stvaralaštvo hrvatskih društava u Sloveniji, čiji je organizator Savez hrvatskih društava, dok su ovogodišnji domaćini 23. listopada bili Hrvatsko kulturno društvo te lokalni ogranak Matice hrvatske u Mariboru, okupivši jedanaest društava

Tekst: Koraljka Čeh Foto: HKDM

Jesen se tiho prikrala u naš grad podno Pohorja i prirodu obojila prekrasnim nijansama crvene i žute. Idealna je to scenografija za topao doček prijatelja iz hrvatskih društava diljem Slovenije. U jedno takvo subotnje jesensko jutro 23. 10. 2021., nakon godinu i pol dana čekanja, nadanja, planiranja, bojazni hoće li nam pandemija dopustiti održavanje, ipak smo uspjeli organizirati 9. sabor hrvatske kulture. Sabor hrvatske kulture je manifestacija koja predstavlja rad i stvaranje hrvatskih društava u Sloveniji. Riječ je o društvima koja njeguju hrvatsko podrijetlo i identitet uz folklor, pjesmu, poeziju, umjetničko stvaranje i gastronomiju. Upravo zbog navedene situacije povezane s pandemijom viru-

sa SARS Cov-19, 2020. godine planiran sabor hrvatske kulture u Mariboru nije održan. U želji da susret hrvatskih društava iz Slovenije ipak nastavi svoj kontinuitet i tradiciju, da ponovno stisnemo ruku našim prijateljima iz drugih dijelova Slovenije i Hrvatske te izmijenimo ideje, želje i nadanja, odlučili smo biti hrabriji i ustrajni. Savez hrvatskih društava u Sloveniji, kao glavni organizator sabora, te ovogodišnji domaćini Hrvatsko kulturno društvo u Mariboru te Kulturno društvo Matica hrvatska - Maribor, dogovorili su da će se sabor održati u jesen 2021.

JEDANAEST DRUŠTAVA

Način izvođenja manifestacije prilagodili smo epidemiološkoj situaciji te 9. sabor hrvatske kulture održali na svježem zraku, u atriju Vetrinjskog dvora, u samome središtu Maribora. Hrvatskim

društvima omogućili smo da predstave svoj rad na štandovima s izlošcima koji predstavljaju djelovanje njihovih sekcija, a na pozornici su se predstavili svojim glazbenim umijećem. Na 9. saboru hrvatske kulture u Mariboru predstavilo se svih jedanaest hrvatskih društava: 1. Hrvatsko kulturno društvo Međimurje - Ljubljana; 2. Kulturno društvo Međimurje - Velenje; 3. Hrvatsko kulturno društvo Pomurje - Lendava; 4. Međimursko kulturno-umjetničko društvo *Ivan Car*; 5. Hrvatsko kulturno društvo - Velenje; 6. Hrvatsko društvo - Ljubljana; 7. Hrvatska kulturna udruga - Novo Mesto; 8. Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo Komušina - Škofja Loka; 9. Hrvatsko društvo Istra - Piran; 10. Kulturno društvo Matica hrvatska - Maribor te 11. Hrvatsko kulturno društvo - Maribor. Svojom prisutnošću ovaj događaj uveličali su visoki gosti: mr. sc. Boris Grigić, veleposlanik Republike Hrvatske u Republici Sloveniji, gosp. Dario Magdić, zamjenik državnoga tajnika Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, gđa Romana Franulović-Bušić, opunomoćena ministrica te počasni konzul Republike Hrvatske u Mariboru dr. Šime Ivanjko.

BOGATO KULTURNO STVARALAŠTVO

Hrvatska društva u Sloveniji njeguju hrvatski identitet raznim sekcijama, zato je atrij Vetrinjskog dvora u Mariboru bio ispunjen šarenilom njihova stvaralaštva. Sabor su svojim nastupom za-

O dvjema Mrežnicama

I Mrežnica i Zagorska Mrežnica protječu područjem u kojem su prije turskih osvajanja živjeli čakavci ikavsko-ekavskoga dijalekta pod većim ili manjim kajkavskim utjecajem

počeli domaćini s klapom Dalmari, koja djeluje u sklopu Hrvatskoga kulturnog društva - Maribor. Hrvatsko kulturno društvo Pomurje - Lendava na pozornici su predstavili Tamburaši HKD Pomurje, koji djeluju u sklopu Folklornog ansambla HKD Pomurje kao glazbena pratnja folklornih koreografija ili samostalno kao tamburaška skupina. Tamburaši Hrvatskoga kulturnog društva Međimurje - Ljubljana odsvirali su i otpjevali pjesme iz raznih dijelova Hrvatske. Hrvatsko društvo Istra - Piran predstavio je pjevački zbor Lavanda, a Međimursko kulturno-umjetničko društvo *Ivan Car* pjevačka grupa Fijolice. Kulturno društvo Međimurje - Velenje nastupilo je s tamburaškom skupinom i Recitalom koji je izveo Josip Marković, član dramske skupine. Hrvatska kulturna udruga Novo Mesto predstavila je folklornu, tamburašku, novinarsku, turističko-gastronomsku aktivnost te ručne radove. Hrvatsko društvo - Ljubljana predstavilo se izložbom sekcije ručnih radova "Ruža hrvatska" te uradcima iz različitih materijala i rađenih u različitim tehnikama. Hrvatsko kulturno društvo Velenje predstavilo je raznovrsnu kuhinju i narodne nošnje koje pripremaju za velike blagdane. Uz predstavljanje svojih sekcija, Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo Komušina - Škofja Loka razveselilo je sve prisutne svojim tradicionalnim slasticama. Kulturno-umjetnički program zaključili su domaćini - Hrvatsko društvo Matica hrvatska - Maribor lirskim videom *Povratak*. Pjesmom, plesom i predstavljanjem raznih aktivnosti Hrvata u Sloveniji htjeli smo istaknuti raznovrsnost našeg društva, bogatu nacionalnu lepezu građana koji stvaraju u slovenskome društvu i oplemenjuju ga svojim sadržajem. S osmijehom na licu, uz dobru kapljicu, zagrljaj, sa zadovoljstvom u srcima i pjesmom na usnama priveli smo kraju još jedno uspješno druženje Hrvata u Sloveniji. ■

ENG The Croatian Culture Assembly is a traditional event that showcases the work and creativity of Croatian groups in neighbouring Slovenia, organised by the Federation of Croatian Associations of Slovenia. The hosts of this year's event, staged on 23 October, were the Croatian Culture Association and the Maribor chapter of Matrix Croatica.

Kad se govori o rijeci Mrežnici obično se misli na rijeku koja je pritok Korane. Ta rijeka Mrežnica izvire kod Slunja, a ušće joj je u blizini Karlovca. Mnogima, međutim, nije poznata činjenica da, osim te rijeke, nešto južnije postoji još jedna rijeka koja se službeno naziva Zagorska Mrežnica, a stanovništvo koje u blizini te rijeke živi naziva ju samo - Mrežnica. Ta druga Mrežnica, tj. Zagorska Mrežnica izvire kod Ogulinskoga Zagorja, a korito joj je preusmjereno u rijeku Dobru. Nekoć je Zagorska Mrežnica protjecala kroz mjesto Oštarije kraj Ogulina. To se mjesto i danas diči vrlo lijepim Marmontovim mostom sagrađenim 1809. Ali riječno korito danas je suho jer je tok Zagorske Mrežnice preusmjeren 1959. godine. Tek za jačih kiša suho se korito te rijeke u Oštarijama nakratko ispuní vodom. Prije preusmjeravanja toka Zagorske Mrežnice mnoge aktivnosti stanovnika Oštarija bile su vezane uz rijeku. Zbog toga se najstariji još uvijek sjećaju naziva koji su se tada rabili, a koji svjedoče kakav je bio život uz rijeku. Riječ je o nazivima *zaimališće* (mjesto na rijeci gdje se uzimala voda), *napajališće* (mjesto na rijeci gdje su se napajale domaće životinje), *perališće* (mjesto na rijeci gdje se pralo rublje), *ponor* (mjesto gdje rijeka ponire), *prielaz* (najpliće mjesto gdje se rijeka može pregaziti), *vir* (mjesto u rijeci gdje je veća količina vode) itd.

Nakon turskih osvajanja ovog područja dijalektno stanje u tom kraju

postalo je znatno složenije zbog naseljavanja brojnih novoštokavaca, pa su na području Slunja još samo slabi tragovi nekadašnje čakavštine, a dominiraju novoštokavske značajke. Različiti utjecaji ostavili su traga i u leksiku pa se uz tok Mrežnice uspo­redno rabe germanizmi kao npr. *aj-ziban* (u značenju: vlak, prema njem. *Eisenbahn*), *štreka* (željeznička pruga, prema njem. *Strecke*), mađarizmi kao

npr. *birka* (vrsta ovce), *batrit* (tješiti), *jegeduš* (svirač, prema mađ. *hegedüs* - violinist), ali i hrvatske riječi u primjerima u kojima bismo očekivali posuđenicu. Tako npr. u značenju bicikl stariji ljudi rabe riječ *kotač*. Premda u govorima u tom kraju ima turcizama, kao npr. *ajduk* (u značenjima: lupež, razbojnik) i *divan* (razgovor), očuvane su hrvatske riječi u primjerima u kojima je u standardnom jeziku turcizam pa npr. stariji rabe riječi *kriljak* (a ne turcizam *šešir*), *blazina* (a ne turcizam *jastuk*), *škornja* (a ne turcizam *čizma*). Također u starim se značenjima rabe imenice *luka* (u značenju: livada uz rijeku), *prispodob* (usporedba), pridjevi *skup* (u značenju: škrt) i *droban* (sitan), glagoli *račit se* (slasno jesti), *vošćit* (vojevati, boriti se), prilog *vredoma* (u značenju: odmah) i dr.

Upravo je rijeka, sve donedavno kao prirodna zapreka barem donekle čuvala staro stanje u govorima stanovnika koji su uz nju živjeli. Međutim, kada više ne bude sadašnjega najstarijega naraštaja starosjedilačkoga stanovništva, mnoge će se od navedenih riječi u ovom kraju prestati rabiti. ■

Piše: Sanja Vulić

Put u zelenilu

Ne zna se kada su drevni ljudi prvi put naslutili toplinu juga u dolini rijeke Mrežnice. To je sigurno bilo vrlo rano. Još u pretpovijesti ogranci Jantarskog puta, koji je vezivao obale Baltika s Jadranom, prolaze ovom zelenom dolinom.

Zelena ljepotica Mrežnica

Tekst: **Marin Knezović**

Foto: **Darko i Željka Mihelj**

Zeleni krajolik obično znači biljno bogatstvo, obećanje visokih uroda, obilne žetve. Zelenilo Mrežnice nije takve naravi. Ono je ukorijenjeno u plitkom i siromašnom tlu, kome je kamen uvijek tu negdje blizu. Nekada su svi krajolici kraških rijeka bili tako primamljivo zeleni, no ljudska intervencija u prostoru dovodi vrlo brzo do ispiranja tanke zemljane kore i izviranja na površinu vapnenačkog kostura. Bogatstvo Mrežnice iskazuje se u nekim drugim oblicima. Je li riječ o jednoj ili o dvjema rijekama, porječju od samo nekoliko desetaka ili čak više od tisuću četvornih kilometara nije ni stručnjacima posve jasno. S hirovitošću i nestalnošću rijeke u skladu su povijest i tradicija krajeva oko nje.

Promet ljudi i dobara uzduž Mrežnice bio je nadziran još tijekom brončanog i željeznog doba s kamenih gradina na uzvisinama uz rijeku. Dragocjena okamenjena smola s dalekog sjevera išla je u jednom smjeru, a vino i luksuzni proizvodi naprednih sredozemnih civilizacija u drugom.

Putovi nastaju običajem, praksom velikog broja ljudi da tijekom određenog vremena prolaze istim pravcem. Većina cesta su tek tisućama godina utabane staze. Takav je slučaj i s cestama uz Mrežnicu. Puteve pretpovijesnih trgovaca Rimljani su pretvorili u ceste. Zelenim krajolikom uz rijeku prolazio je važan cestovni pravac koji je vezivao provincijsku prijestolnicu Sisciu (Sisak) i podvelebitsku luku Seniu (Senj). Uz cestu su Rimljani postavljali miljokaze, sunčane satove, podizali konačišta, pa i veća naselja. Takvo mjesto bila je i Romula Quadrata, vjerojatno na lokaciji današnje-

ga Sv. Petra Mrežničkog. Kuće i zidove rimskog naselja dijelom je pokrila rijeka, a dijelom su ostaci rimskih zdanja dobili novu namjenu ugrađeni u seoske kuće i posebno u istoimenu crkvu. Na njezinu zidu reljef bacača diska nije ništa više od potpore srednjovjekovne i barokne konstrukcije. Antika tako nastavlja živjeti na neobičan način i u crkvi sv. Jurja u Mateškom Selu. Tu mnogobrojni poklopci sarkofaga i kamene urne i dalje imaju posvećenu, sakralnu namjenu, ali kao dio nabožnog objekta.

Rimske ceste ne samo što ubrzavaju tokove robe i novca, već su imale i zločudniju funkciju. Te žile Rimskog Carstva ne samo što ga održavaju na životu, nego mu u konačnici donose smrt, olakšavajući prodor barbarskih naroda. Antičko stanovništvo i u dolini Mrežnice sklanja se na uzvisine na kojima su nekada bila pretpovijesna naselja. Ova antička pribežišta (refugia)

Mrežnica kod Duge Rese

Bajkovita Mrežnica

u srednjem vijeku zamijenit će utvrde i dvorci. Uz Mrežnicu svoje dvorove i posjede imaju Frankopani, ali i plemićki rodovi kojima je povijesno sjećanje bilo manje skloni poput knezova Blagajskih, Ivkovića, Tatarića, Haračića, Dražića, Štefkovića... Oni svoja uporišta grade na riječnim otocima zaštićenim vodom ili na dominantnim stijenama s kojih nadziru promet dolinom rijeke i ostvaruju velike prihode naplaćujući trgovcima pravo prolaza - maltarinu. Među tim ponosnim srednjovjekovnim građevinama posebno se isticao grad Zvečaj, no njegova je sudbina bila, kao i tisuća drugih starih zamaka, završiti kao građevinski materijal.

Kraj srednjovjekovnog razdoblja u dolini Mrežnice označio je novi val pljačke i nasilja koji je sa sobom donijela cesta. Na njegovoj krijesti bili su Turci, ratnici iz Male Azije. Izložen stalnim napadima, put uz rijeku izgubio je na važnosti. Cijeli ovaj kraj stanovništvo napušta. Ipak, stari srednjovjekovni stanovnici ne daju se lako iskorijeniti upravo u dolini Mrežnice. Na njezinim obalama redovito se voda mijesha s krvlju, kao 1598. u bitci pod Zvečajem kada su Turci teško porazili karlovačkoga generala Jurja Lenkovića. Pravi gospodari kraja postaju turski konjanici - spahi-je i njihovi kršćanski vojnici - martolozzi.

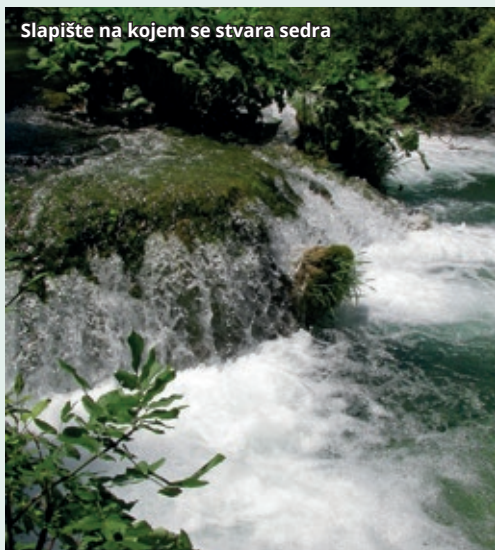
Turska opasnost sa sobom nosi i novi društveni, teritorijalni i politički ustroj. I Mrežnica je dio Vojne krajine, zone ratnika-seljaka, koja je trebala bra-

MHE Pamučna industrija Duga Resa

Najstarija pamučna tvornica u Hrvatskoj podignuta je 1884. u Dugoj Resi (gdje su se uz ostalo uzgajali lan i konoplja), uz koju je za njezine potrebe podignuta i najstarija hidroelektrana. Osnivači su bili Bečani Josef Jerusalemski, Wilhelm Anninger i Sigmund Mendel. Kupivši mlin na Mrežnici te dograđivši ondje nove zgrade, pokrenuta je 1885. pod nazivom Kraljevska zemaljska ovlaštena pamučna predionica i tkaonica. Okolnosti koje su uvjetovale osnivanje tvornice bile su dobra željeznička veza s riječkom lukom, kao i prometna veza s unutrašnjošću, te mogućnost korištenja jeftine radne snage uz dovoljnu količinu vode potrebne za tehnološki proces. Kupnjom automatskih tkalačkih strojeva 1901. poduzeće je dobilo jednu od prvih automatskih tkaonica u srednjoj Europi. Godine 1912. sklopljen je ugovor s karlovačkom električnom centralom - munjarom u Ozlju za dobavu električne energije. Do pred Drugi svjetski rat

proizvodila se pređa svih vrsta pamuka, konac, fitilji za svijeće, vata za pokrivače, tkanine za hlače i odijela, platno za jedra, stolnjaci, ručnici, ubrusi, čarape te je zapošljavala više od tisuću radnika. Pamučna industrija Duga Resa znatno je utjecala i na urbanistički razvoj Duge Rese. Za smještaj radnika iz daljih područja od kraja XIX. st. do 1930-ih u gradu su podignute radničke kolonije Kasar i Insel s mnoštvom stanova i kuća te više građevina javne namjene. Za potrebe poduzeća 1945. u Dugoj Resi je osnovana industrijska tekstilna škola, prva takve vrste u Hrvatskoj. Za vrijeme Jugoslavije bila je u samom vrhu tekstilne industrije s pogonima predionice, tkaonice, pletionice, lake konfekcije, ljevaonice i obrade metala. Tijekom Domovinskoga rata 1991. tvornica je pretrpjela znatna oštećenja, no unatoč tome nije prekinula s radom. Godine 2002. pokrenut je stečajni postupak, koji je dovršen 2015. gašenjem poduzeća.

Slapište na kojem se stvara sedra

niti srednju Europu od najezdi s Istoka. Kruna tog područja je Karlovac, zastrašujuća šesterokraka zvjezdasta utvrda podignuta 1579. nedaleko od utoka Mrežnice u Koranu. Vojna uprava nastoji u svakom pogledu uvesti i vojnički red. On je ostavio trajni trag u mrežničkome kraju jednostavnim, no solidnim zgradama izrađenim prema unificiranim nacrtima vrsnih krajiških inženjera.

Zgrade nisu jedini trag koji su ostavili graditelji 18. i 19. st. Opadanjem tur-

ske opasnosti ponovno se otvara mogućnost prometa dolinom Mrežnice u pravcu Senja. Tome u prilog idu kako gospodarski tako i vojni razlozi. Stopama trgovaca jantarom i rimskih legija sada se kreću graditelji izdržljivih makadamskih cesta. Nova cesta koja ide starim tragovima naziva se Josefina (po habsburškome caru Josipu II.). Godine 1760. tada moderna prometnica već je u dolini Mrežnice, no dosegnut će Senj tek 1779. Do tada je promet uz Mrež-

Tounjski most

nicu uglavnom tekao ritmom pješaka i tegleće stoke.

Povijest kraja uz ovu rijeku nije samo povijest prometa duž njezinih obala. To je i povijest voda Mrežnice. Na jednoj strani to je rijeka s gotovo stotinu slapova, a na drugoj to je vodena površina koja se gotovo ne kreće, sličnija jezeru nego tekućici. Gdje je kretanja, tamo je i moguć izvor energije, o čemu su svjedočili mnogobrojni mlinovi. ■

ENG Little is known about when early humans first sensed southern warmth in the valley of the Mrežnica River. It must have been very early. Even back in prehistoric times, branches of the Amber Road—which connected the shores of the Baltic with the Adriatic—passed through this green valley. The routes taken by prehistoric merchants would become the roads used by the spreading Roman empire. A major road ran over the verdant landscape through which this river flows, connecting the provincial hub of Siscia (Sisak) and the harbour at Senia (Senj) below the peaks of Velebit. Milestones and sundials were installed along the road during the Roman occupation, and inns were built, where at times whole towns sprang up. One such settlement was Romula Quadrata, which likely occupied the site of modern Sveti Petar Mrežnički. As Ottoman Turkey grew it too altered the societal, territorial, and political scenery. The Mrežnica River was now part of a militarised zone in which locals played the dual role of peasant and soldier, given the task of protecting the west of Europe from eastern incursions. At the hub of the region is Karlovac, a fortress with a six-pointed configuration raised in 1579 not far from where the Mrežnica flows into the Korana River. The oldest cotton factory in Croatia was built in 1884 in the town of Duga Resa (where, among other things, flax and hemp were grown), next to which the oldest hydroelectric power plant was built for its needs.

Mrežnica – rijeka zelenog krša

Dugačka 64 kilometra, koliko u četvornim kilometrima iznosi i površina njezina crnomorskog sliva, u krškom podzemlju povezana je mnogobrojnim ponornicama planinskog zaleđa

Bjelkasta bekica - Luzula luzuloides

Tekst: Darko Mihelj Foto: Dalibor Vladović, Luka, Željka i Darko Mihelj

Vodu dobiva od tzv. Istočne Mrežnice koja ponire u Maloj Kapeli pa se javlja kao Dretulja (ponornica s cretovima i jedna od najčišćih rijeka na Zemlji) koja nestaje u ponorima Plaškog polja. Zagorska Mrežnica također daje vodu Mrežnici. No, otkad je izgrađena HE Gojak, Mrežnica je izgubila čak 40% svog porječja; zbog toga ipak njezini slapovi ne presušuju. Danas se smatra nadzemnim tokom Mrežnice dio od izvora koji se nalazi sedam kilometara od Slunja na vojnom poligonu. Pokraj sela Mrežnice istoimena rijeka dobiva vodu od svoje najveće pritoke – Tounjčice, koja se pokraj Turinja ulijeva u Koranu.

Područje Mrežnice pripada Kordunu (koji je dobio ime od francusko-ga pojma "cordon militaire"/vojni prolaz/ u vrijeme Napoleonove vladavine početkom 19. st.) i karlovačkom Pokuplju. Mrežnica nije duboka rijeka, prosječno tek dublja od dva metra; a najveća joj je dubina 20 metara. Dolina rijeke je većinom kanjonska, a slivno područje Mrežnice ima tzv. snježni kišni režim oborina.

Purpurna vrbica je zeljasta trajnica. Cvate od lipnja do rujna. Dobra je medonosna biljka. Svaka jedinka ove biljke stvara mnogo sjemenja koje se lako prenosi vodom i vjetrom te se u nekim područjima svijeta smatra štetnom invazivnom vrstom. Stanovnik je vlažnih i poplavnih mjesta.

Vodena čestoslavica kao zeljasta trajnica raste na izrazito vlažnim mjestima. Njezini svijetloplavi cvje-

Na području uz sliv Mrežnice i posebice Tounjčice postoje mnogobrojni speleološki objekti. Ispod brda Krpel poznata je špilja u kamenolomu Tounj dužine od 8,5 kilometara (treća najdulja špilja u Hrvatskoj) koja najvjerojatnije ima podzemnu vezu s ponorištem Zagorske Mrežnice. Špilja Tounjčica je izvor rijeke Tounjčice i hidrološki je vezana s prethodnom špiljom; dužine je 382 metra prema starim podacima. Novijim istraživanjima, odnosno speleološkim ronjenjem utvrđeno je da je ova špilja povezana sa špiljom u kamenolomu i da je njezina dužina 9.911 metara (*Špiljski sustav Tounjčica*). Prema nađenim arheološkim artefaktima utvrđeno je da su ljudi koristili špiljski sustav još prije 5.500 godina. Na području budućeg parka Mrežnica evidentirano je čak 97 speleoloških objekata.

Hrast kitnjak - *Quercus petraea*

Mahovinasta merinka - *Moehringia muscosa*

tovi cvatu od svibnja do rujna. Listovi su joj jestivi.

Na području slivova rijeke Mrežnice i Tounjčice nalazimo cijeli niz zanimljivih biljnih zajednica. Odmah uz rijeke su zajednice trščaka rogozika, visokih šiljeva i visokih šaševa. Te zajednice nastanjuju močvarne, visoke biljke koje vole osunčana staništa. Na ponešto vlažnim stijenama u sjeni, u brdskom i gorskom dijelu Gorskoga kotara, nalazimo tzv. zajednicu brdskih i gorskih stijena čiji je predstavnik mahovinasta merinka. Ova zeljasta trajnica iz porodice karafil cvate bijelim cvjetovima od svibnja do rujna. Stanovnik je pukotina stijena i mjesta obraslih mahovinom.

Šume hrasta kitnjaka i običnoga graba inače su rasprostranjene na brežuljkastim terenima između 150 i 400 metara nad morem. Na ovom području raste južno od Karlovca do Ogulina te na rubovima krških polja. S obzirom na to da sadrži veliki broj tzv. ilirskih vrsta, te šume zovemo još i ilirskim šumama hrasta kitnjaka i običnoga graba. Predstavnici su: hrast kitnjak, listopadno stablo pravilne, razgranate i guste krošnje. Naraste i do 40 metara visine. Cvjetovi su jednodomni i jednospolni; cvate u svibnju. Medonosna je biljka. Plod žir jestiv je. Proljetna bročika je zeljasta trajnica koja cvate zelenkastožutim cvjetovima u svibnju i lipnju. Stanovnik je svijetlih šuma i grmlja srednje i južne Europe.

Postanak sedrenih barijera vrlo je dinamičan proces neprestanog mijenja okoliša. Ugljična kiselina dolazi u vodu iz atmosfere preko oborina ili iz tla u kojem se raspadaju organske tvari i otapa vapnenac prodiranjem kroz vapnenačke slojeve. Vezivanjem ugljičnog dioksida s vodom nastaje ugljična kiselina koja ima sposobnost otapanja vapnenca pa se znatan dio ugljične kiseline veže uz kalcijev karbonat čineći kalcijev bikarbonat topiv u vodi. Ostali dio ugljičnog dioksida, koji se ne veže, ostaje u obliku slobodnoga ugljičnog dioksida koji je u određenoj kemijskoj ravnoteži s odgovarajućom količinom kalcijeva bikarbonata. U uvjetima rasprskavanja vode ugljični dioksid može se razliti u područje manjeg tlaka atmosferskog zraka, što uzrokuje poremećaj ravnoteže između ugljičnog dioksida i bikarbonata pa nastaje vapnenac. Veliku ulogu u taloženju sedre imaju alge i mahovine. Slapovi na Mrežnici nisu nastali samo tim prirodnim procesom, već je u tome veliku ulogu imalo i stanovništvo koje je uz tok rijeke izgradilo mnoštvo mlinova. Gradnjom mlinova ljudi su povećavali sedrene barijere kako bi pad vode bio veći i mlin funkcionalniji. Za razliku od ostalih krških rijeka Hrvatske, Mrežnica na svom toku ima 93 sedrena slapa, što je čini jedinstvenom. Većina slapova nalazi se u dijelu gornjeg toka.

Proljetna bročika - *Cruciata glabra*

Purpurna vrbica - *Lythrum salicaria*

Geološki tok Mrežnice nastao je na kontaktu dolomita i vapnenca. Slivovi Mrežnice i Tounjčice s ponornicama koje im donose vodu bogati su raznolikom vegetacijom (biljnim zajednicama) i florom. Mrežnica i Tounjčica ubrajaju se u ekološku mrežu Hrvatske kao područja važna za divlje svojte i stanišne tipove.

Šumska pužarka zeljasta je trajnica. Nježni, mali, bijeli cvjetovi cvatu od ožujka do svibnja. Biljku oprašuju pčele i ose. Stanovnik je listopadnih šuma i šikara. Sadrži otrovne alkaloida. **Žučkasta grahorica** kao zeljasta trajnica iz porodice mahunarki jednostavnih je i okruglastih stabljika. Cvate od svibnja do srpnja blijedožutim cvjetovima. Stanovnik je listopadnih i crnogoričnih šuma.

Mješovita šuma hrasta kitnjaka i obične breze raste južnije od Karlovca. Nastaje zbog degradacije čistih šuma kitnjaka u koje se zatim useli breza. **Vijugava busika** je biljka iz porodice trava. Raste na suhim travnjacima, močvarama i vrištinama. **Acidofilna šuma bukve s bjelkastom bekicom** više je ra-

zvijena između Save i Drave. U Gorskoj kotaru dolazi fragmentarno. Uspijeva na strmim, sjevernim padinama do 800 metara nad morem. **Bjelkasta bekica** je zeljasta trajnica koja raste na kiselim tlima. **Kiseli cecelj** kao zeljasta trajnica ima razgranjeni rizom. Listovi ove biljke su slični djetelini. Pojedinačni bijeli cvjetovi sa žutom mrljom cvatu u travnju i svibnju. Stanovnik je sjenoovitih mjesta listopadnih, crnogoričnih i mješovitih šuma. Mladi listovi i njihove peteljke su jestivi.

Šuma bukve s velikom mrtvom koprivom u Hrvatskoj je najraširenija šumska zajednica brdskih bukovih šuma pa je tako nalazimo i u Gorskoj kotaru, odnosno Kordunu. Među mnogobrojnim vrstama ove zajednice nalazimo **velecvjetnu metvu** koja je zeljasta trajnica nasuprotnih listova. Ljubičasti cvjetovi cvatu od lipnja do rujna. Jestiva je i aromatična biljka. **Žuta mrtva kopriva** je trajnica iz iste porodice. Cvate žutim cvjetovima od travnja do srpnja. Stanovnik je listopadnih šuma. **Šumu bukve i crnoga graba** nalazimo na nekoliko mjesta u Gorskoj kotaru. U njoj raste **ljekoviti Salamunov pečat**, trajnica jednostavnih listova na zakrivljenim stabljikama. Cvjetovi su mirisni, bijele boje sa zelenim vrhovima. Biljka se koristi u tradicionalnoj kineskoj i korejskoj medicini.

Močvarna broćika je trajnica, konča-

Raskrečeni žabnjak - *Ranunculus trichophyllus*

Šumska pužarka -
Isopyrum thalictroides

sta korijena iz porodice broćika. Karakteristična je za umjereno topla staništa u polusjeni. Strogo je zaštićena i kritično ugrožena vrsta. Raste na obalama potoka, vlažnim livadama, u jarcima s vodom. Njezino ime *uliginosum* dolazi od toga što raste na močvarnim staništima. **Obični borak** kod nas nalazimo na obalama plitkih stajaćih ili sporo tekućih voda. Ova zeljasta trajnica je vodena biljka do pola uronjene stabljike u vodu. Listovi su iznad vode uspravni, dok su oni uronjeni svinuti prema natrag. Cvate od lipnja do kolovoza. Strogo je zaštićena i ugrožena vrsta. **Puzavi celer** je puzava trajnica iz porodice štitariki. Bijeli cvjetovi su udruženi u cvatove, tzv. sastavljene štitke. Strogo je zaštićena biljka, ali njezina rasprostranjenost nedovoljno je poznata. ■

Uz Mrežnicu nalazimo mnogo biljaka, tzv. makrofita koje rastu djelomično ili potpuno u vodi. One su važne za utvrđivanje biološke kvalitete i stanja rijeka. Na slapištima Mrežnice rastu ovi makrofiti: **oštra busika** (trajnica iz porodice trava), **raskrečni žabnjak**, **trska**, **vriježasta rosulja**, trava koju možemo naći uz obale, močvare, u šumama, na travnjacima i livadama te ponegdje kao pionirsku vrstu. Ima sužene listove, često plavo-sive boje. Cvate u srpnju i kolovozu. Makrofiti uz Mrežnicu su i **lopoč** te trajnica **prorasli mrijesnjak**. U rijetke makrofite na Mrežnici ubraja se primjerice i **cretna broćika** koja je zeljasta jednogodišnja biljka široke rasprostranjenosti.

Žuta mrtva koprija -
Lamium galeobdolon

ENG Mrežnica is a typical karst river called "Green rubble". It is 64 kilometers long and the same amount (but square kilometers) is the area of its basin. The river belongs to the Black Sea basin. Through the karst underground, the river is connected with numerous sinkholes in the mountainous hinterland. This river gets its water from the so-called Eastern Mrežnica which sinks in Mala Kapela, and then appears as Dretulja (sinkhole with bogs and one of the cleanest rivers on Earth) which disappears in the abysses of Plaško polje. Zagorska Mrežnica also provides water to Mrežnica. However, since HE Gojak was built on that river, Mrežnica has lost as much as 40% of its catchment area; therefore its waterfalls do not dry up. This world of karst sinkholes is interesting! Today, the part of the spring, located 7 km from Slunj on the military training ground (so it is inaccessible for visitors) is considered to be the above-ground course of Mrežnica. Near the village of Mrežnica, the river of the same name receives water from its largest tributary - Tounjčica; near Turanj it flows into the Korana. The area of Mrežnica belongs to Kordun and Karlovačko Pokuplje. The Mrežnica is not a deep river, on average it is just over two meters deep; it has a maximum depth of 20 meters. The river valley is mostly canyon. The Mrežnica catchment area has the so-called snowy rainfall regime. This regime is characterized by a small summer, a larger winter minimum and an even larger autumn and spring maximum. The geological flow of Mrežnica was formed at the contact of dolomite and limestone. The Mrežnica and Tounjčica basins with sinkholes that bring them water are rich in diverse vegetation (plant communities) and flora. Mrežnica and Tounjčica belong to the ecological network of Croatia due to the areas important for wild taxa and habitat types.

Velecvjetna metva -
Calamintha grandiflora

Vodena čestoslavica -
Veronica anagallis-aquatica

Između rijeke i šume, vode i kopna

Priradila: Nika Jakab Foto: Ana i Marko Vrdoljak

VATRENI JURIŠNIK

Vretenci su skupina kukaca (latinskoga naziva *Crocothemis erythraea*) iz obitelji Libellulidae. U Hrvatskoj je taj kukac također poznat pod imenima široki grimiz, obični grimizni strijel, grimizni strijelac i grimizni vretenac. Smatra se da danas postoji oko 5.000 vrsta vretenaca, a u Europi ih se nalazi oko 160 vrsta, od kojih je čak 70 zabilježeno u Hrvatskoj. Oni su srednje veliki do veliki kukci, vretenastog oblika čije tijelo se sastoji od glave, prsa i zatka. Život vretenaca povezuje vodene i kopnene ekosustave te su baš kao i mnogobrojne druge vrste prilagođeni određenim staništima i uvjetima života; ne mogu preživjeti ako su ona onečišćena ili uništena. Tijelo im se sastoji od dvadeset kolutića, a rep je sastavljen od čak deset pa su s obzirom na to vretenci kukci s najdužim zatkom. Zanimljivo je spomenuti da parenje vretenaca započinje "svadbenim plesom". Mužjak odabere ženku tako što je u letu uhvati s pomoću nastavaka koji se nalaze na zatku. Osjeimenjivanje se događa jednom u nekoliko ponovljenih sparivanja i to u letu. Tijekom razvoja prolaze kroz nepotpunu preobrazbu jer imaju tri stadija: jaje,

ličinka i odrasli kukac. Jaja i ličinke europskih vrsta za svoj razvitak, hranjenje, rast i presvlačenje trebaju vodeno stanište. Ženke nakon parenja, ponekad u pratnji mužjaka, polažu jaja slobodno u vodu ili ih stavljaju u biljke koje rastu u vodi ili pokraj njih. Ličinke žive u vodi te se skrivaju na dnu u pijesku ili mulju, pod kamenjem ili među dijelovima podvodnog bilja. Grabežljivci su jer se hrane ličinkama drugih kukaca, kopnenim račićima, punoglavcima itd. Vatreni jurišnik je vretence žarke boje i veličine od 36 do 45 milimetara. Mužjaci su tamnocrveni, a ženke su žućkaste boje. Lako je prepoznatljiv zbog svojega plosnatog i širokog zatka. Zanimljivo je da se vatreni jurišnik vrlo često vraća na istu grančicu s koje ima dobar pogled oko sebe. Leti od ožujka do listopada, a rasprostranjen je u cijeloj Hrvatskoj, u gotovo svakoj većoj stajaćici (npr. jezero, bare, močvare i sl.). Još u doba karbona (prije 340 milijuna godina) živjeli su divovski kukci nalik vretencima s rasponom krila do 70 cm, koji su izumrli u razdoblju jure (prije 200 milijuna godina). U Hrvatskom zagorju otkriveni su fosilni nalazi vretenaca još iz doba donjeg miocena (prije 23 milijuna godina).

DAŽDEVNJAK

Pjegavi daždevnjak (latinskoga naziva *Salamandra*) je vodozemac iz roda daždevnjaka, suprotno raširenome mišljenju da je gušter. Stanište pjegavog daždevnjaka su šume, a najaktivniji su noću jer ne posjeduju zaštitnu opnu pa se skrivanju od UV zraka koje im prodiru u kožu. U Hrvatskoj je pjegavi tj. šareni daždevnjak zaštićena vrsta, posebice od hvatanja i držanja za ljubimce te od uništavanja staništa i legla. Posebnu opasnost predstavlja uporaba pesticida u blizini njihovih staništa jer im je koža jako tanka. Danju izlaze samo kada počne padati kiša. Dan provode ispod lišća, stabala i kamenja. Hrane se raznim beskralježnjacima kao što su gujavice, puževi, kukci i dr. Dažddevnjak ulazi u hibernaciju u listopadu i studenom, a budi se u rano proljeće. Na hladnijim područjima, kao što su planine, moguće je buđenje i dva mjeseca kasnije. Tijelo mu je duguljasto te iako mogu doseći 25 cm, većina ih je kraća od 20 cm. Crne je boje, a na gornjoj površini tijela nalaze se žute, narančaste ili crvenkaste pjege ili linije. Katkad su pjege jako velike pa dominira žuta boja tijela, a nekada su jako male pa dominira crna boja. Upravo takva obojenost pjegavoga daždevnjaka je njegova prva linija obrane od mnogobrojnih grabežljivaca. Ako napadač zanemari njegovu upečatljivu obojenost, daždevnjak će izlučiti otrov iz svojih otrovnih žlijezda

koje se nalaze duž njegova tijela. Otrov iritira usta i oči i naziva se samandarin. S obzirom na to da ima kratke noge, nije mu lako kretati se po tlu, ali ima sposobnost privijanja nogu uz tijelo kada se osjeća ugroženo te onda pobjegne brzim gmizanjem poput zmije. Dobar je plivač, a pritom mu je od velike pomoći dugački rep.

Pare se na kopnu te kada mužjak pronađe ženku, on joj priječi put, trlja je njuškom i hvata u ljubavni zagrljaj na svojim leđima. Mužjak na tlo pušta spermatofore, odnosno paketiće sperme i na njih namješta kloaku ženke te je na taj način oplođuje. Ženka ih nosi do osam mjeseci, a zatim ispušta u vodu 30 do 70 ličinki. Zanimljivo je da u slučaju nedostatka prisutnosti vodenog tijela u koje bi ženka ispustila ličinke, pjegavi daždvenjaci imaju mogućnost donošenja na svijet potpuno razvijenih jedinki koje su u potpunosti sposobne za život na kopnu. U prirodi dožive oko 20 godina, a u zatočeništvu čak do 50 godina. Imaju izraženu sposobnost regeneracije, odnosno obnavljanja dijela tijela (npr. rep, noge, dijelovi gubice pa čak i pluća) koje slabi starenjem jedinke.

Sisavac iz porodice jelena (latinsko-ga naziva *Capreolus*), srna je duga oko 1,3 m, a teška od 15 do 27 kg. Krije se u šumama, ali nekad zalazi i na polja i livade. U kasnu jesen udružuju se u veće skupine, a njihova komunikacija podsjeća na plač, jauk i deranje. Mužjaci se pri opasnosti i oglašavanju teritorija glasno glasaju zvukovima koji podsjećaju na lavež psa. Krzno joj je kratko, riđe crvene boje koje zimi prelazi u kestenjastosivo, a na stražnjici je bijele boje. Ima vitke i duge noge koje joj omogućavaju brzo trčanje i dobro skakanje, ali ne na duge pruge. Osim toga, srne su i izvrsni plivači. Međutim, treba napomenuti da se ona, za razliku od jelena i divlje svinje, ne kaljuža. Velike uši joj omogućuju dobar sluh potreban za preživljavanje. Iako ima i velike oči, srna ne vidi najbolje. Odraslom mužjaku (srndač ili srnjak) glavu krase rogovi s trima parovima koje nije tako dobro razvijeno kao u jelenu. Za razliku od jelena kojem treba neko vrijeme, srnjaku izrastu novi rogovi odmah nakon što odbaci stare. Srne se hrane travom, zeljastim biljkama i plodovima, a najaktivnije su u sumrak i zoru. Razdoblje parenja je u srpnju i kolovozu, a pare se s nekoliko ženki. Zanimljiv podatak je da srna odgađa razvoj embrija po nekoliko mjeseci pa se teli tek na početku sljedećeg ljeta i koti jedno do tri mladunčeta. Majka svoje mlade skriva u visokoj travi i posjećuje ih nekoliko puta dnevno zbog dojenja.

Kad osjeti strane mirise, srna je sklona odbaciti svoje mlado. U divljini živi do 15 godina, a u Maloj Aziji srne su u potpunosti istrijebljene. ■

ENG The scarlet dragonfly (*Crocothemis erythraea*) lives in Croatia. Current estimates put the number of dragonfly species at about five thousand. There are about 160 species in Europe, and about seventy in Croatia. They are most active from March to October and found across the country, especially around marshes, swamps and ponds. Giant dragonfly-like insects with a wingspan of up to 70 centimetres lived in the Carboniferous period (340 million years ago) and went extinct during the Jurassic period (200 million years ago). Fossil finds of dragonflies from the Lower Miocene period (23 million years ago) have been discovered in the Hrvatsko Zagorje region.

The roe deer (*Capreolus capreolus*) is about 1.3 metres long and weighs 15 to 27 kilograms. In Croatia they are more frequent in the inland regions. They find their homes in forests, but also frequent fields and meadows. In late fall, they form large groups, and their communication is reminiscent of crying, moaning, and yelling. In addition to being great jumpers and fast runners, roe deer are also excellent swimmers.

The spotted salamander (*Ambystoma maculatum*) is an amphibian, not, as some believe, a lizard. The habitat of the spotted salamander are forests, and they are most active at night; lacking a protective membrane, they hide from the UV rays that easily penetrate their skin. In Croatia, the spotted salamander is a protected species (they are not kept as pets and an effort is made to protect their habitat and litters). Their thin skin means that pesticides near their habitats pose a particular threat. They only go out during the day when it starts to rain. They spend the day under leaves, trees and rocks. They enter hibernation in October and November. Spotted salamanders give birth to fully developed individuals. They live for about 20 years in the wild and up to 50 years in captivity and are known for their ability to regenerate body parts.

Edukativne igre – hrvatski proizvod

Umjesto da gledaju televiziju ili u ekran računala, baka i unuka su osmislile i proizvele tri edukativne igre za koje su dobile i niz nagrada

Unuka i baka - dodjela priznanja za igru Osvoji tortu - Tereza i Zdenka

Vaša prva društvena igra koju ste napravile zove se "Osvoji tortu". Kako je do nje došlo?

- Prvu igru "Osvoji tortu" osmislile smo unuka i ja u zajedničkom druženju. Umjesto da gledamo televiziju ili u ekran računala, stvarale smo društvenu igru koja se jako sviđala članovima naše obitelji i prijateljima.

Moja unuka Tereza, koja je tada završila treći razred osnovne škole, bila je uključena u jedan europski projekt - Mladi europski eko građanin (Comenius), u kojem su smišljali razne igre i u kojem je do izražaja dolazila njihova kreativnost pa nam je to bila zgodna poveznica da i mi napravimo svoju igru. Kad sam joj predložila da napravimo igru, oduševila se i bacila na posao. Ja sam pripremila koncept igre, a ona je odmah uzela papir i bojice i nacrtala

sve sličice, izabrala boje za polja, sve je izgledalo veselo i šareno. Na kraju smo i same bile iznenađene kako smo to napravile. Zajedno smo osmislile oblike figurica, unuka ih je napravila od glinamola i obojila. Igru smo odmah "testirale". Kad se okupila cijela obitelj, svi smo sjeli za stol i krenuli osvajati tortu. Uključili su se i oni koji su uvijek u nekoj žurbi. Bilo je jako zabavno.

Što se dalje događalo s igrom?

- Igra je postigla veliki uspjeh i danas se nalazi u mnogobrojnim vrtićima, školama, knjižnicama, igraonicama, obiteljima. Odlično su je prihvatili i djeca i roditelji. Na međunarodnoj izložbi INOVA BUDI UZOR 2018. godine na Zagrebačkom veletrgu nagrađena je srebrnom medaljom i posebnom nagradom svjetske organizacije WIIPA za inovaciju.

Razgovarala: **Lada Kanajet Šimić**
Foto: **Obiteljski album**

Donosimo vam priču o spoju dvaju naraštaja, o dječjoj zaigranosti i baki- nu životnom iskustvu. Nositelji ove priče su gospođa Zdenka Brlek i njezina unuka Tereza, koje su osmislile i proizvele tri edukativne igre za koje su dobile i niz nagrada. Sve igre su hrvatski proizvod, a izrađene su prema normama i standardima Europske unije. Igre su osmišljene na način da djeca uz njih uče, igraju se, glume, vježbaju strane jezike i da se, što je najvažnije, jako dobro zabavljaju. Naravno, igre su namijenjene svim naraštajima, a o kakvim je igrama riječ doznali smo u razgovoru s gospođom Zdenkom Brlek.

Medalja i priznanja - Inova budi uzor 2019.

Isto tako, igra je bila izložena u Londonu 2019. gdje je bila predstavljena na međunarodnoj izložbi inovacija i nagrađena je srebrnom medaljom te priznanjem za inovaciju. Naravno, nije važno pobjediti, ali je dobar osjećaj osvojiti tortu!

Ova vam je igra dala vjetar u leđa, počele ste osmišljavati nove primjenjujući i druge edukativne modele.

- Točno tako. U igri pamtilici (memori) "Božićna kutijica" spajaju se u parove kartice na temu Božića i Nove godine. Igru obogaćuje joker kartica, netipična za takvu vrstu igara koja je dodatno čini zanimljivijom. Memori "Božićnu kutijicu" predstavile smo na izložbi inovacija u Zagrebu 2019. Isto je osvojila žiri i nagrađena je zlatnom medaljom i priznanjem za inovaciju, a unuka je dobila po-

sebnu nagradu za najbolju inovaciju za djecu i mlade. No, tu nije kraj, osmislile smo još jednu igru. Riječ je o staroj omiljenoj igri svih naraštaja, ali u novome ruhu - Školici!

Školica je igra koja nas vraća u djetinjstvo. Uz nju smo učili i odrastali. Kakva je vaša "Školica"?

- Školicu smo mogli igrati gdje god smo se našli. Trebali smo samo komad cigle, kreu ili kamenčić, nacrtati školicu i igra je mogla početi. Stvarajući novu Školicu vodile smo se idejom prenošenja znanja i tradicije s koljena na koljeno i naravno podijeliti je sa svima ostalima. Drugim riječima, Školica koja je nekad bila na ulici ili ispred škole danas je na vašem stolu.

Napravile smo je u obliku slagalice (puzzla), ali smo dodale i neke oblike i

elemente s kojima se susrećemo kad učimo kako bi igra bila zabavna i edukativna. Ploča za igru, puzzle, razni oblici i elementi za slaganje, slova i brojevi izrađeni su od drveta, a obojeni su prirodnim bojama. Igru može igrati jedan ili više igrača. Igru također mogu igrati slijepi i slabovidne osobe te osobe s teškoćama. Posebnost igre su i izvorni Terezini crteži, a da bi igra bila što zanimljivija, osmislile smo tri načina igranja. Igra je bila na izložbi inovacija ove godine u Zagrebu i nagrađena je srebrnom medaljom te priznanjem za inovaciju.

Sve su vaše igre hrvatski proizvod, a izrađene su po normama i standardima Europske unije. Što biste vezano uz njih posebno istaknuli?

- Svaka od ovih igara pokazala je kako je iznimno važno poticati djecu da stvaraju, da maštaju, da se igraju. Poseban je osjećaj kad se stvara rukama. I to ne moraju biti umjetnička djela, već plodovi zajedničke igre, druženja, zajedničkog kvalitetno osmišljenog vremena. Koliko se puta sjetimo kako smo i sami smišljali igre kao mali, a nekih se danas igraju naša djeca. Tereza je danas učenica trećeg razreda gimnazije, ali još uživa u zajedničkom stvaranju novih igara.

Zato, iskoristite svaki dan. Sve ove igre još jedan su dokaz da je vrijeme koje provodimo zajedno neprocjenjivo. ■

ENG Zdenka Brlek and her granddaughter Tereza have created three educational games that have won them a number of prizes. They are all Croatian products, manufactured in line with the norms and standards of the European Union. The games encourage learning, play, acting, foreign language development and, most importantly, having lots of fun.

Kako je lipo hoditi u Molise

Bogat kulturno-umjetnički i gastronomski program obilježio je i ovogodišnji peti po redu Molizaiko - susret iseljene i domovinske Hrvatske

Osim načelnika i mještana moliških mjesta, Molizaiko je okupio i Hrvate iz cijele Italije

Napisala: Lada Kanajet Šimić

Foto: Udruga Jedna muzika

Stihovi tradicionalne moliške pjesme s temom povijesne selidbe Hrvata preko mora, s hrvatskoga na talijansko kopno, su: "Kako je lipo hodit.../Usri mora/A usri mora je.../Je na put/A sve ko je pošao.../Je zgubija /Je pošao vlah moj.../Je dobija/Kako je lipo hodit .../Usri mora". Danas je na osebujan način, spajajući različite glazbene stilove, moliškohrvatski i južnotalijanski, izvodi uz ples grupa KroaTarantata. Nastup ove skupine mladih Molišana koji žele oživjeti jezik i kulturu svoje zajednice na najbolji način obilježio je završetak prvoga dana bogatoga kulturno-umjetničkog i gastronomskog programa petog susreta zajedništva domovinske i iseljene Hrvatske – "MOLIZAICO 5".

Ova značajna kulturna manifestacija održana je 2. i 3. listopada 2021. godine u Tavenni-Taveli, četvrtome gradiću u regiji Molise u kojemu potomci Hrvata žive kao jezična manjina.

USPJEŠNA SURADNJA UDRUGA

MOLIZAICO je iznimno uspješni projekt dviju udruga - hrvatske manjinske udruge iz Molisea i hrvatske iseljeničke udruge iz Rima na čijem čelu su agilne, vrijedne i kreativne Antonella D'Antuono, predsjednica Udruge Jedna muzika iz Kruča, Ivana Milina, predsjednica Udruge Hrvatsko-talijanski mozaik Rim te Zrinka Bačić, dopredsjednica iste udruge. Ova je udruga pokrenula i ostvarila izniman broj uspješnih aktiv-

nosti na području očuvanja hrvatskoga jezika i kulture te povezivanju domovinske i iseljene Hrvatske za koje je 2017. dobila i Večernjakovu domovnicu.

Molizaiko je osmišljen kao mozaik različitih sadržaja - glazbenih, pjesničkih, izložbenih, gastronomskih i dr., organizira se prvu subotu u listopadu, a u izvedbi projekta aktivno su uključene i ostale hrvatske udruge koje djeluju na području Molisea. Njegovu su važnost svojim dolaskom i ove godine potvrdili predstavnici talijanskih i hrvatskih institucija: diplomatska savjetnica u Veleposlanstvu RH u Rimu Iva Pavić, savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu u Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan RH Milan Bošnjak, generalna konzulica RH u Trstu Nevenka Grdinić, rukovoditeljica Odjela za školstvo, znanost i šport Hrvatske matice iseljenika Lada Kanajet Šimić te načelnici Tavele, Kruča, Filića i Mundimitra. Manifestacija je, osim mještana moliških mjesta, okupila i Hrvate iz cijele Italije.

MOZAIK RAZLIČITIH SADRŽAJA

Događaj je započeo pozdravnim govorima Antonelle D'Antuono, Milana Bošnjaka i Ive Pavić te je nastavljen

Otvaranje Molizaika na trgu u Taveli

Kuharski show "Hrvatsko – moliški okusi"

Nastup KroaTarrantate

predavanjem "Moliški Hrvati - prošlost, sadašnjost i budućnost" Giovannija Romagnolija uz pjesnika Marija Giorgete. Uslijedilo je otvorenje izložbe "Bog Hrvatska, pozdrav iz zavičaja 2". Tema međunarodnoga fotografskog natječaja za djecu hrvatskih iseljenika bila je hrvatski folklor i hrvatske tradicije. A ovu temu sadržajno je nadopunila i izložba i radionica čipke na batiće. Naime, Tavela je poznata upravo po ovakvoj tehnici čipkarstva, a posjetitelji su uz moliške čipkarice imali prilike vidjeti i lepoglavske.

Nakon kuharskoga showa "Hrvatsko-moliški okusi" uslijedila je degustacija pripremljenih delicija te je Antonio Biacca predstavio izložbu starih predmeta pod nazivom "Kako je nekada bilo".

Posebnost ovogodišnjeg Molizaika je prvi put organizirani virtualni koncert klasične glazbe. Zahvaljujući novim tehnologijama, moglo se pratiti istodobno uživo i streamingom mlade hrvatske glazbenike iz cijeloga svijeta, koji su se

javljali iz svojih matičnih zemalja (Hrvatske, Italije, Bosne i Hercegovine, Argentine, Bolivije, Njemačke, Crne Gore, Švicarske i Kanade).

Program je završio u večernji satima nastupima mladih folklorša iz Italije i Hrvatske. Tradicionalne talijanske plesove predstavila je skupina Zig-Zaghini, a uz već spomenutu KroaTarrantatu, plesove svoga kraja izveo je HKUD Prigorec-Markuševac, jedan od najboljih hrvatskih kulturno-umjetničkih folklornih društva koji njeguje kulturnu baštinu Zagrebačkog prigorja – Markuševca i svih regija Lijepe Naše. Svi događaji mogli su se pratiti uživo preko Facebooka i YouTubea.

Dan kasnije organizirano je razgledavanje preostalih triju moliških mjesta, a to su: Acquaviva Collecroce – Kruč, San Felice del Molise – Filić i Montemitro – Mundimitar. Naime, sva četiri moliška mjesta već pet stoljeća njeguju tradiciju, čuvaju jezik i hrvatski identitet, svako

na svoj način te su gosti mogli doživjeti posebnosti svakoga od njih.

RAD NA OČUVANJU MOLIŠKOHrvatSKOGA IDENTITETA

Zaslugom Udruge Jedna muzika i Udruge Hrvatsko-talijanski mozaik Rim, kao i drugih moliških udruga uključenih u Molizaiko (Na našo, Naš život, KroaTarrantata, Naši korijeni, Zaklada Moliški Hrvati i Pro Loco) te uz veliku potporu hrvatskih institucija, zanimanje za očuvanje hrvatskoga identiteta i kulturne baštine moliško-hrvatske zajednice sve je veća i značajnija.

Suradnja udruga Jedna muzika i Hrvatsko-talijanski mozaik Rim primjer je hvalevrijednoga partnerskog odnosa u kojemu svaka, svojom specifičnošću, obogaćuje onu drugu. Upravo je ideja o organizaciji susreta iseljene i domovinske Hrvatske - Molizaiko nastala sa svrhom promoviranja hrvatskoga zajedništva, očuvanja hrvatskoga identiteta i hrvatske kulturne baštine na moliškom području, ali i uspostavljanja prijateljskih, rodbinskih i poslovnih veza kako između hrvatskih zajednica u Italiji, tako i u svijetu. A ovogodišnji Molizaiko to je i dokazao. ■

Organizatorice u društvu predstavnika hrvatskih institucija

ENG The fifth annual Molisaiko meeting of homeland and diaspora Croatians, organised by the Jedna Muzika association of Kruč (Acquaviva Collecroce) and the Croatian-Italian Mosaic association of Rome, featured a lavish culture, arts and culinary programme. The event promotes Croatian unity, the preservation of the Croatian identity and heritage in the Molise region in central Italy, and the forging of broader and deeper links between Croatian enclaves in Italy and the world.

Seminar slavenskih manjina

U organizaciji FUEN-a i Zaklade "Agostina Piccoli" održan je u Moliseu od 30. rujna do 1. listopada 2021. godine AGSM-ov 24. seminar slavenskih manjina. AGSM-ov Seminar bila je prilika da FUEN i njegovi članovi iz devet slavenskih manjina iz prve ruke upoznaju hrvatsku manjinu u Moliseu u Italiji.

Organizatori, gosti i sudionici Seminara kod spomenika na dolazak moliških Hrvata

Tekst: **Francesca Sammartino** Foto: **FUEN**

U hrvatskoj manjini u Moliseu cvjetaju udruge čiji je cilj promicanje i predstavljanje moliškohrvatskoga jezičnog, kulturnog i tradicijskog naslijeđa. One su se udružile u Savez moliškohrvatskih kulturnih udruga, surađuju međusobno ili s udrugama u matici zemlji na raznim projektima te imaju potporu hrvatskih institucija. Međutim, teško im se samima boriti u manjini, pokrajini i zemlji u kojima, primjerice, moliški Hrvati nisu politički reprezentirani i u kojima nova zemlja (Italija) ne osigurava istu potporu kao matica zemlja (Hrvatska). Zbog ovih razloga počela je priča moliškohrvatske manjine s FUEN-om.

Seminar je u petak, 1. listopada, simbolično počeo tamo gdje je počela povijest moliških Hrvata. Okupio je 30 sudionika iz sedam zemalja i devet slavenskih manjinskih grupa.

Prije službenoga otvorenja sudionici su posjetili spomenik na dolazak Hrvata u Molise između XV. i XVI. stoljeća, lađu kojom su najvjerojatnije preci

moliških Hrvata iz podbiokovsko-nerevanskoga područja doplovili do zapadne strane Jadrana.

Od 2018. godine Zaklada "Agostina Piccoli" iz Mundimitra član je FUEN-a, krovne europske organizacije koja od 1949. godine okuplja udruge iz svih europskih manjina i koja je glasnogovornik za manjine pri Europskoj uniji, Vijeću Europe, Ujedinjenih naroda i Organizaciji za europsku sigurnost i suradnju.

Posjet Mundimitru

onalne manjine u inozemstvu u Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske Milan Bošnjak posebno se osvrnuo na potporu Moliseu u očuvanju jezika i njegovo nasljeđivanje mlađim naraštajima. Naime, Hrvatska osigurava učitelja hrvatskoga jezika za moliškohrvatsku manjinu, a Bošnjak je izrazio želju da Italija pomaže Moliseu kao što to radi Hrvatska.

Nakon uvodnih govora uslijedila je vrlo živa rasprava, u kojoj je najveću pozornost privuklo upravo pitanje o školskim ustanovama i poučavanju hrvatskoga jezika u moliškohrvatskim mjestima. Ravnateljica škole Tamara Isler sa žaljenjem je podsjetila na odsutnost (moliško)hrvatskoga jezika u talijanskoj nacionalnoj kurikulumu s obzirom na to da moliškohrvatski nije priznat kao manjinski jezik. Velika zapreka poučavanju hrvatskoga jezika posljednjih nekoliko godina predstavlja i činjenica da trenutačno nema škola u četirima moliškohrvatskim mjestima zbog depopulacije i posljedičnoga nedostatka djece. To sve onemogućava planirano i kontinuirano učenje hrvatskoga.

U raspravi su sudjelovali i Sergio Sammartino, gradonačelnik Mundimitra, te Paolo Cirulli, gradonačelnik Tavele. Gradonačelnici su govorili o izazovima rada u moliškohrvatskoj zajednici te se složili oko potrebe za strategijama održivosti i lokalnoga gospodarstva koje bi zaustavile iseljavanje mladih.

Prvi dan Seminara u Filiču

U FUEN-ovu ustroju se od 1996. godine nalazi AGSM, radna grupa koja okuplja 30 udruga slavenskih manjina i svake godine održava svoj seminar u drugoj slavenskoj manjini u Europi. Tri godine nakon učlanjenja moliškohrvatske Zaklade, FUEN je prvi put bio u Moliseu.

Prvodnevnoj raspravi o stanju moliškohrvatske manjine pridonijeli su i seminaristi iz inozemstva, poput predstavnika Lužičkih Srba u Njemačkoj, Slovenaca u Italiji i Rusa u Estoniji, koji su podijelili svoja iskustva u sličnim situacijama.

Drugog dana Seminara, u subotu 2. listopada, održan je produktivan sastanak u gradu Vasto. Na njemu su seminaristi razgovarali o trenutačnom stanju manjina koje predstavljaju, s naglaskom na pandemiju i promjene koje je ona donijela. U zaključak rasprave ušli su konkretni prijedlozi za akciju. Na prijedlog Angelike Mlinar, potpredsjednice FUEN-a i predsjednice AGSM-a, sudionici Seminara dogovorili su izradu

AGSM-ovoga rješenja kojim bi se Talijansku Republiku poticalo na političko priznanje moliških Hrvata. Također se raspravilo o pozivu izaslanstva Okvirne konvencije o zaštiti nacionalnih manjina Vijeća Europe, koja ove godine planira otputovati u Italiju i posjetiti moliške Hrvate.

Sudionici Seminara posjetili su i moliškohrvatska mjesta Filič i Mundimitar, kao i arheološka nalazišta u kapeli sv. Lucije pod vodstvom fra Angela Giorgette te se na kraju opustili u društvu folklorne grupe KroaTarantata iz Mundimitra.

Međutim, Seminar je također omogućio članovima i aktivistima moliškohrvatske manjine da upoznaju značajnu organizaciju poput FUEN-a, da se osjećaju manje usamljenima u svakodnevnom bitkama za svoja prava i da dobiju vjetar u leđa za budući rad. Na kraju, Seminar je otvorio put rješenjima mnogih pitanja moliškohrvatske manjine (kao i drugih slavenskih manjina) i, kao njegov ishod, Zaklada "Agostina Piccoli" i ostale udruge u Moliseu uvjereni i entuzijastično se spremaju na akciju s FUEN-ovom potporom. ■

Sudionici Seminara na okruglom stolu

ENG The FUEN organisation and the Agostina Piccoli Foundation staged the AGSM 24th Slavic minorities seminar in the Molise region in central Italy from 30 September to 1 October 2021. The AGSM seminar was an opportunity for FUEN and its membership from nine Slavic minorities to learn first-hand about the ethnic Croatian enclave in the Molise region.

Hrvatski jezik za odrasle

Zanimljiva inicijativa koju su zajednički pokrenuli Hrvatsko-talijanska udruga, uz potporu Veleposlanstva Republike Hrvatske (Jasen Mesić, veleposlanik i Tamara Perišić, savjetnica za kulturu) te Alessandro Masi, glavni tajnik "Društva Dante Alighieri" ("Società Dante Alighieri") i Dubravko Fazlić, sponzor i vlasnik tvrtke "Mondo alimenti", ostvarena je početkom održavanja tečaja hrvatskoga jezika za odrasle, 5. i 6. listopada 2021. u prestižnom sjedištu "Društva Dante Alighieri" u Rimu, gdje se održavaju tečajevi stranih jezika uz razne kulturne događaje

Studenti tečaja za početnike u sali "Pierpaolo Conti" sa Svjetlanom Lipanović

Piše: **Svjetlana Lipanović**

Hrvatsko-talijanska udruga posjeduje dugogodišnju tradiciju organiziranja tečajeva hrvatskoga jezika, koji su počeli 1994. - nakon njezina osnutka 1993. godine - te su nastavljani tijekom prošlih desetljeća.

Dosad su se održavali u prostorijama Hrvatsko-talijanske udruge koje je ustupio Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima, koje smo trenutačno zamijenili dvoranom u "Društvu Dante Alighieri" radi restrikcija uvjetovanih pandemijom.

Zanimljivi su razlozi zbog kojih se pohađa tečaj i o kojima su studenti više puta govorili u dopisu dvojezičnom časopisu *Insieme/Zajedno*, koji izdaje Udruga. Mnogi studenti su u bračnoj vezi i žele naučiti jezik kako bi mogli komunicirati s hrvatskim ogrankom obitelji i prijateljima dok neki imaju pretke u raznim našim gradovima ili često putuju na ljetovanje i/ili svetišta u Hrvatskoj.

Pred ulazom u dvoranu "Pierpaolo Conti" veliko, tamno poprsje Dante Alighierija dočekuje studente u ovoj značajnoj godini kad se obilježava 700. godišnjica od smrti najvećega talijanskog pjesnika.

U prekrasnoj, renesansnoj Palači Firenca (Palazzo Firenze) u samome središtu Vječnoga grada, na istoimenome trgu, održavaju se dva tečaja, početni i napredni, pod vodstvom prof. Nine Jandroković.

Prema razlozima za učenje, izdvojila bih bračni par koji je za vrijeme Domovinskoga rata bio posvojio djevojčicu i spisateljicu čiji se roman događao u Hrvatskoj te je htjela naučiti jezik svoje junakinje.

U svim slučajevima postoji radoznalost kako bi se otkrila jedna po svemu različita kultura s druge strane Jadrana, preko učenja jezika. Tečajevi u tijeku ove školske godine organizirani su u dva polugodišta i završavaju 31. svibnja 2022. U izdavačkoj kući, Školskoj knjizi u Zagrebu, naručeni su lijepo dizajnirani udžbenici "Dobro došli" i ovaj naslov mogu upotrijebiti na kraju dopisa kao dobrodošlicu svim polaznicima uz najbolje želje upućene prof. Nini Jandroković za uspješan početak predavačkog rada.

Želim spomenuti sve profesorice: pok. Dunju Kaloderu, Zorku Verović Seillan, Kseniju Manojlović, Klaru Barčić, koje su predanim radom prenijele znanje hrvatskoga jezika svim polaznicima.

Zainteresirane osobe mogu se obratiti na: e-mail: ninajan460@gmail.com. ■

ENG *The Croatian-Italian Association of Rome has many years of experience organising Croatian language courses. The group was founded in 1993, launched its first courses in 1994, and has continued its work over the intervening decades. A joint initiative of the Croatian-Italian Association of Rome, Società Dante Alighieri general secretary Alessandro Masi, and sponsor Dubravko Fazlić, owner of the Mondo alimenti company, supported by our ambassador in Italy Jasen Mesić and Tamara Perišić, the culture advisor at our embassy, will see Croatian language courses for adults beginning on 5 and 6 October at the premises of the Società Dante Alighieri in Rome, including various culture events.*

Dvostruko medijsko slavlje u Budimpešti

U Mađarskoj je proslavljena 30. obljetnica izlaženja *Hrvatskoga glasnika* i 20. obljetnica djelovanja *Croatice* - neprofitnog poduzeća za kulturnu, informativnu i izdavačku djelatnost

Tekst: Denis Ljubičić Foto: MCC

Dvostruko slavlje u Budimpešti, trideseta obljetnica pokretanja *Hrvatskoga glasnika* i dvadeseta obljetnica utemeljenja *Croatice* - neprofitnog poduzeća za kulturnu, informativnu i izdavačku djelatnost okupila je 13. listopada mnogo-brojne kulturne djelatnike u susjednoj zemlji, Mađarskoj. Ravnatelj *Croatice* Čaba Horvath pozdravio je okupljene, među njima veleposlanika Republike Hrvatske u Mađarskoj Mladena Andrića, generalnoga konzula Generalnoga konzulata Republike Hrvatske u Pečuhu Dragu Horvata, glasnogovornika Hrvata u Mađarskome parlamentu Jozu Solgu, predsjednika HDS-a Ivana Guga-na, sve djelatnike *Croatice* i sve nazočne. Nakon prigodnih govora Čabe Horvata, veleposlanika Mladena Andrića i predsjednika HDS-a Ivana Guga-na, uslijedilo je predavanje dr. Silvestra Balića iz Znanstvenoga zavoda Hrvata u Mađarskoj na temu "Nakladništvo Hrvata u Mađarskoj nakon demokratskih pro-

mjena". O važnosti medijskoga prostora Hrvata u Mađarskoj u očuvanju nacionalnoga identiteta, jezika i pisma govorila je zatim glavna urednica Medijskoga centra Croatia (Hrvatski glasnik, Radio Croatia, TV Croatia) Branka Pavić Blažetin. Prikazan je nakon toga film "30 godina Hrvatskoga glasnika" te promocija CD-a "Đuro Pavić - Oj Baranjo" u interpretaciji glumca Jozę Mato-rice.

Hrvatski glasnik zajednički je tiskani medij hrvatske nacionalne manjine koja živi u različitim dijelovima Mađarske, koji uspješno uređuje agilna urednica i publicistkinja Branka Pavić Blažetin. Hrvati u Mađarskoj imali su tjednik već 1946., ali to je bio zajednički medij sa Srbima i Slovencima u sklopu Demokratskoga saveza Južnih Slavena. Zahvaljujući demokratskim promjenama u Republici Mađarskoj te osamostaljenju Republike Hrvatske, Hrvati su utemeljili svoje vlastito političko tijelo - Savez Hrvata u Mađarskoj u Sambotelu 1990. godine. U svojoj prvoj rezoluciji taj Savez donio je odluku o formiranju vlastitoga samostalnog tjednika. Pola godine kasnije, 2. svibnja 1991., izašao je prvi broj Hrvatskoga glasnika. Hrvatski glasnik od 2014. sastavni je dio organizacije Medijskoga centra Croatia sa sjedištem u Budimpešti. Taj centar odgovoran je za neoliki medijskih platformi, ali najvažnija je Hrvatski glasnik s tiskanim izdanjem, web portalom i društvenim mrežama. Hrvatski glasnik kao tjednik hrvatske nacionalne manjine u Mađarskoj nije samo informativni prostor, nego i kulturna institucija, čuvar jezika, pisma i nacionalne svijesti, naglašava urednica Pavić Blažetin. Ti-

Veleposlanik RH u Mađarskoj Mladen Andrić na dvostrukom slavlju Croatice i MCC-a u Budimpešti

skano izdanje tjednika ima oko 1.000 pretplatnika, dok njegove društvene mreže prati oko 6.000 korisnika.

MEDIJSKI CENTAR

Naklada *Croatica* ima sjedište u budimpeštanskome IX. okrugu u Lónyayjevoj ulici broj 18. Čaba Horvat na čelu je te ustanove od njezina osnutka prije 20 godina. Naklada *Croatica* zajednička je neprofitna tvrtka Hrvatske državne samouprave i Saveza Hrvata u Mađarskoj, koja ostvaruje važnu poziciju u kulturnom životu naše manjine u Mađarskoj. Predsjednik Hrvatske državne samouprave Ivan Guga-n ističe kako je *Croatica* za dva desetljeća proširila svoju djelatnost od tiskanja tjednika i knjiga do suvremenoga medijskog centra koji se ponosi prvim manjinskim radijem i televizijom u Mađarskoj na hrvatskome jeziku do reprezentativnih izdanja na novim medijima. *Croatica* priređuje mnogobrojne kulturne događaje u polivalentnoj zgradi koja ima oko 600 četvornih metara za različite kulturne sadržaje: od radija, TV-a, filma, glazbeno-scenskih i likovnih djelatnosti. Neprofitna tvrtka *Croatica* obuhvaća klasičnu tiskaru i moderni digitalni radijski i televizijski studio, galerijske prostore, uredništvo tjednika *Hrvatskoga glasnika* i godišnjaka *Hrvatskoga kalendara* te redakciju za knjige uz raznovrsne nosače zvuka. Slavljenicima želimo uspjeh u daljnjem radu. ■

Djelatnici Croatice i MCC-a s ravnateljem Čabom Horvatom i glavnom urednicom Brankom Pavić Blažetin

ENG Budapest, the capital of neighbouring Hungary was the scene on 13 October for the celebration of the thirteenth anniversary of Hrvatski glasnik ("Croatian Herald") and the twentieth anniversary of the founding of Croatia, a non-profit entity for culture, information and publishing activity.

Hrvatska riječ u organoleptičkom Diliju

Koliko god na prvu (a i drugu, treću) bilo nespojivo, lektorat hrvatskog jezika, namijenjen ponajprije Indijcima, ima od 1997. godine svoje mjesto među 16 fakulteta, 86 odsjeka i 91 koledžom, koji čine Sveučilište u Delhiju

U referadi s Preeti Mudariom, Veenom Khuranom, bivšom pročelnicom Odsjeka dr. Neelakshi Suryanarayan i Rachanom Aswal

Tekst i foto: Vesna Ratković

Sukus pitanja koja su mi poznanici i kolege postavljali kad sam im rekla da idem raditi kao lektorica u New Delhi, uglavnom se sveo na: "Ček, ti ćeš kao predavati baš hrvatski u Delhiju? Pa tamo nema naših iseljenika. Ili ima...? Šta netko u Indiji stvarno uči hrvatski? Pa zašto, čemu?"

Sam hrvatski se u Indiji institucionalno može učiti na Odsjeku za slavenske i

Lektorat hrvatskog jezika u Delhiju osnovao je tadašnji veleposlanik Republike Hrvatske u Indiji Drago Štambuk, a u gotovo 25 godina izmijenilo se sedam lektorica i jedan lektor.

ugrofske studije smještenom na Sjevernom kampusu i to kao tečaj (*part-time course*) u trajanju od tri godine i kroz tri razine – *Croatian Certificate*, *Diploma in Croatian Language* te *Advance Diploma in Croatian Language*. Za svaku godinu nastava se održava tri puta tjedno po dva školska sata. Prema istom modelu na Odsjeku se, uz višegodišnji studij rusistike, podučavaju i bugarski, češki, mađarski, poljski te ruski jezik. Sve *part-time* jezike mogu upisati studenti rusistike kao dodatni jezik, ali i studenti ostalih studija na Sveučilištu.

Posljednjih godina broj studenata koji žele učiti hrvatski jezik kreće se oko dvadeset. Tako je u akademskoj godini 2020/2021 hrvatski upisalo ukupno 22 studenata – 14 na prvoj godini te po četvero na drugoj i trećoj godini. Nažalost, entuzijazam i broj studenata na prvoj godini opada proporcionalno s prijašnjim lekcijama pa je na ispit izašlo osam studenata. S druge strane, redoviti i oz-

Brijačnica na otvorenom u Vijay Nagar

Učionica/kabinet za hrvatski jezik

Izbor datulja na bazaru u Starom Delhiju

biljniji studenti brzo ovladaju akuzativom muškog roda za neživo, dugom množinom, sibilizacijom, glagolskim pridjevom radnim glagola *ići*...

Motivacija za učenje hrvatskog jezika varira od studenta do studenta. Neki žele naučiti još jedan strani jezik, neki su čuli da je hrvatski lagan (?!), neki smatraju da će im znanje hrvatskog pomoći u pronalasku posla, jedne je oduševila naša nogometna reprezentacija 2018., druge naša bivša predsjednica, treće prirodne ljepote Hrvatske, a četvrti pak ne znaju apsolutno ništa o Lijepoj Našoj. Ipak, svim studentima zajednička su brojna pitanja o hrvatskoj svakodnevici, kulturi, hrani i običajima pa tako nerijetko udžbenički metodički tekst bude povod razgovoru. Nastava se na prvoj godini izvodi na engleskom jeziku (uz ponešto hindskog), a na drugoj i trećoj pretežno na hrvatskom. Od početka pandemije u Delhiju je nastava na Sveučilištu *online* što je otežalo po-

dučavanje i učenje, ali i odgodilo kulturne događaje u kojima sudjeluju svi lektorati na Odsjeku poput kviza Slava, Raduge i filmskog festivala.

U prilagodbi na život u kulturi toliko različitoj od naše i u gradu koji je s više od 30 milijuna stanovnika druga aglomeracija na svijetu, te u rješavanju papirologije od velike su pomoći lektorice ostalih jezika kao i zaposlenici referade na Odsjeku. Pomaže i to što Odsjek lektorima osigurava smještaj i to namješteni stan u koloniji u kojoj žive zaposlenici Sveučilišta.

Tijekom moje prve godine Delhi je, očekivano, bio u znaku COVID-mjere, a jedina razlika u odnosu na mjere u Hrvatskoj je ta da su maske bile obavezne i na otvorenom. Najčešće riječi koje sam čula su *Yes, Madam!* – u Delhiju sve može i sve će se odraditi, no ne pitajte kada točno i kako. Indijci su jako snalažljivi, drže do obrazovanja, obitelji, odmora i pauze za ručak. New Delhi (*Dilli*, kako ga zovu domaći) Indija je u malom i u njemu možete svim osjetilima doživjeti sve i svašta. Grad je to s tri znamenitosti na popisu UNESCO-ove svjetske baštine i brojnim povijesnim lokalitetima i muzejima. U jednom od najstarijih svjetskih gradova možete se izgubiti u uskim uličicama, ali i šetati širokim avenijama, možete provesti sate na mnogim *bazarima* (u Delhiju je najveća tržnica začina u Aziji!) i pronaći mir u hramovima, džamijama i crkvama, možete se

Sa studentima Akramom Ansarijem i Hinom Jain

Vesna Ratković rođena je 1981. u Kotoru. Nakon završene III. gimnazije u Splitu na zagrebačkom Filozofskom fakultetu diplomirala je kroatistiku i indologiju. Radila je kao novinarka, najduže na HTV-u, predavačica na Sveučilištu za treću životnu dob u Zagrebu, pisala je komunikacijske tekstove, lektorirala časopise. Od 2014. radi kao nastavnica hrvatskog jezika i književnosti u Srednjoj strukovnoj školi Samobor, a od studenog 2020. je lektorica hrvatskog jezika na Odsjeku za slavenske i ugrofinske studije pri Fakultetu za umjetnost na Sveučilištu u Delhiju. Završila je ženske studije te edukaciju za NTC predavača. Objavila je zbirku poezije. U slobodno vrijeme uživa u književnosti, putovanjima, hrani i, kao prava pivska sutkinja, u pivu.

S obzirom na to da većina polaznika studira i rusistiku, studenti se često zavaraju da su svi slavenski jezici slični i da će lako svladati hrvatski ako znaju ruski, pa zahtjevnost hrvatskog jezika iznenadi one manje redovite studente.

Izvršno mjesto za pojesti južnoindijsku masala dosu

odmarati u prekrasnim parkovima i(li) uživati u hrani iz svih krajeva Indije ili jednostavno ispijati *chai* promatrajući delhijsku svakodnevicu. Uz sve te nove mirise, okuse i zvukove, valjalo se naviknuti i na drugačiju klimu, no to je neka sasvim nova priča... ■

ENG Vesna Ratković was born in Kotor (Montenegro) in 1981. She has worked since November of 2020 as the Croatian language lector at the department for Slavonic and Finno-Ugrian studies at the Faculty of Arts of the University of Delhi in India. She has a degree in women's studies and education for NTC lecturers. Drago Štambuk, our ambassador to India at the time, was instrumental in setting up the position of a Croatian language lector in Delhi. Over the past 25 years the post has been held by eight lectors. Most the students at this university are focused on Russian studies and are often surprised to find out that there is great variation among the Slavic languages.

Uloga nacionalnih jezičnih institucija u digitalnome dobu

Na konferenciji Europske federacije nacionalnih institucija za jezik (EFNIL), koja je nedavno održana u Lijepoj Našoj, izabrano je novo vodstvo te Federacije u čijem izvršnom vijeću se napokon našao i jedan hrvatski predstavnik, dr. sc. Željko Jozić

Ministrica kulture i medija dr. sc. Nina Obuljen Koržinek obraća se sudionicima 18. konferencije EFNIL-a

Tekst: Vesna Kukavica Foto: Hina

U Cavtatu i Dubrovniku održana je godišnja konferencija Europske federacije jezičnih institucija (EFNIL) od 6. do 8. listopada 2021. Prvi put od osnutka te osamnaestogodišnje Federacije domaćin je Hrvatska, odnosno Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje iz Zagreba. Fokus ovogodišnje 18. konferencije bio je usmjeren na *Ulogu jezičnih instituta u digitalnome dobu* (Klikni: <https://jezik.hr/efnil/>). Prije početka konferencije skup su se obratili ministrica kulture i medija dr. sc. Nina Obuljen Koržinek i ministar znanosti i obrazovanja prof. dr. sc. Radovan Fuchs. Riječi zahvale Hrvatskoj na gostoprimstvu konferenciji uputio je dosadašnji predsjednik Federacije, nizozemski filolog Johan Van Hoorde, izrazivši veliko zadovoljstvo što je hrvatski među službenim jezicima europ-

ske obitelji jezikā. Nacionalna izvješća o ulozi pojedinih jezičnih institucija podnijeli su predstavnici Švedske, Litve, Slovenije, Rumunjske, Poljske, Njemačke i Švicarske. Tijekom konferencije održani su i izbori za novo vodstvo EFNIL-a. Za novu predsjednicu izabrana je znanstvenica s bogatim iskustvom u području računalne lingvistike Sabine Kirchner, ravnateljica Danskoga jezičnog vijeća, dok je prvi put u Izvršno vijeće / Executive Committee izabran i pred-

Novi član IV EFNIL-a dr. sc. Željko Jozić, ravnatelj IHJJ-a

stavnik Hrvatske, ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje dr. sc. Željko Jozić (<http://ihjj.hr/>), uz kolege jezikoslovne stručnjake iz Italije, Mađarske, Norveške, Švicarske i Njemačke.

RAVNOPRAVNOST SLUŽBENIH JEZIKA

Europska federacija nacionalnih institucija za jezik / European Federation of National Institutions for Language (EFNIL) krovna je europska jezična asocijacija koja okuplja nacionalne jezične institucije iz 30-ak europskih zemalja kao što su razni instituti za jezik ili jezični istraživački centri ili pak vijeća. Klikni (<http://efnil.org/>). Misija ove asocijacije je očuvanje jezične raznolikosti i jezične ravnopravnosti u sklopu Unijinih institucija. Ova Federacija brine se o nacionalnim, službenim jezicima država članica EU-a kojih ima ukupno 24, među kojima je i hrvatski jezik.

No, EFNIL ne skrbi i o manjinskim jezicima na tlu Europe, već to čini Federalna unija europskih manjinskih grupa (FUEN). Inače, Vijeće Europe govori o 220 do 230 jezičnih manjina na tlu Staroga kontinenta. Svi jezici svijeta danas su u procesima globalizacije i planetarnog e-biznisa ugroženi engleskim jezikom. Zato se EFNIL zalaže za multilingvalnu tehnološku infrastrukturu kao što su rječnici s automatskim prijevodom između različitih europskih jezikā, pa je suradnja između lingvističkih institucija zato prijeko potrebna. "Ako nam engleski postane međunarodni jezik, to će se dogoditi na štetu naših nacionalnih jezika. Visoko obrazovanje, znanstvene publikacije, biznis i slično polja su ljudske djelatnosti kojima prijeti izumiranje naših jezika. Ako na sveučilištima

govorimo isključivo na engleskom, dovest ćemo se do toga da nitko od nas neće moći na svojem nacionalnom jeziku govoriti primjerice o fizici, kemiji, industrijskom inženjeringu i sl. Ako o tim temama ne razgovaramo na svojem jeziku, prijeti nam izumiranje stručne terminologije. Moramo se zato uspješnije koristiti jezičnom tehnologijom za očuvanje svojih jezika. Trebamo se pobrinuti za to da se ljudi mogu razumjeti čak i ako ne znaju druge jezike. Da bismo to uspjeli, moramo spojiti resurse svojih nacionalnih jezika i pretvoriti ih u zajedničku digitalnu infrastrukturu u kojoj svaki jezik ima svoje mjesto. Jezične tehnologije utječu na to kako oblikujemo rječnike, kako definiramo neke termine", zaključio je dosadašnji predsjednik EFNIL-a nizozemski filolog Van Hoorde, dodavši kako je imperativ suvremenosti očuvati bogatstvo različ-

Sudionici 18. konferencije EFNIL-a u kolijevci hrvatske kulture u Cavtatu i Dubrovniku

tih kultura sa što bogatijim lingvističkim naslijeđem.

U budućnosti nas očekuju inovativna rješenja koja prelaze jezične barijere, protumačio je Van Hoorde, dodavši kako ćemo uz jezične tehnologije postići veću uključenost svih društvenih skupi-

na. EFNIL okuplja razne tipove institucija koje se bave jezikom s više aspekata. Izdvojimo, Francuska već ima instituciju koja se bori za to da njihovi državljani imaju pravo dobivati informacije na vlastitome jeziku o primjerice raznim proizvodima s *Amazona* ili sličnih globalnih internetskih prodajnih servisa koji imaju konzumente diljem svijeta. Francuzi zakonski reguliraju to da njihovi građani i na takvim internetskim platformama imaju pravo dobiti informacije na vlastitome jeziku. U sklopu EFNIL-a su i institucije posvećene promociji svojega jezika u inozemstvu poput njemačkoga *Goethe instituta*. Razvijajmo EU, poručuju filolozi s 18. konferencije EFNIL-a, koja surađuje s dostojanstvom svih zemalja i jezika, a to podrazumijeva poticanje građana da uče svoj jezik, kao i druge – uz *lingua franca* digitalne epohe, engleski jezik. ■

Jezikoslovci iz zemalja EU-a na 18. konferenciji EFNIL-a u Hrvatskoj

Sudionici 18. konferencije EFNIL-a razgledali su znamenitosti juga Hrvatske

EFNIL Conference in Southern Croatia

The 18th conference of the European Federation of National Institutions for Language (EFNIL) was held in the southern Croatian cities of Cavtat and Dubrovnik from 6 to 8 October of this year. This is the first time a Croatian organisation (the Institute of Croatian Language and Linguistics) has hosted the event. The conference focused on The Role of National Language Institutions in the Digital Age (<https://jezik.hr/efnil/>). Speaking at the event were culture and media minister Nina Obuljen Koržinek and science and education minister Radovan Fuchs. EFNIL president Johan Van Hoorde thanked the organisers for their hospitality and noted that Croatian was now one of the twenty-four official European Union languages. Representatives from Sweden, Lithuania, Slovenia, Romania, Poland, Germany and Switzerland

reported on the role of their respective language institutions in the digital era. The conference also elected a new EFNIL leadership, with Sabine Kirchmeier now taking the helm. She is the director of the Danish Language Council. Croatia also won a post in the organisation's leadership for the first time with the election of Željko Jozić (<http://ihjj.hr/>), the director of the Institute of Croatian Language and Linguistics, to the executive committee. He is joined by the other members of the executive committee, fellow language specialists from Italy, Hungary, Norway, Switzerland and Germany. The European Federation of National Institutions for Language is a European umbrella organisation gathering national language institutions from some thirty countries in Europe. To read more, click: <http://efnil.org/>

Sonetni vijenac domovini proljećara i emigranta

U povodu 40. obljetnice smrti pjesnika gradišćansko-hrvatskih korijena Stanislava Geze Milošića, sjećamo se s pijetetom njegovih lirskih ostvarenja kojima je stekao slavu tijekom Hrvatskog proljeća, osobito sonetnog vijenca "Domovina Hrvata" zbog kojega je morao emigrirati u zapadnu Njemačku

Tekst i foto: Đuro Vidmarović

Stanislav Geza Milošić (1926. – 1981.) osebujna je književna, novinarska i politička osobnost. Rođen je u Kraljevini Jugoslaviji pokraj Zagreba u selu Sveta Klara 1926., od oca gradišćanskog Hrvata i majke slavonske Šokice. Ova zanimljiva regionalna kombinacija na neki način odredila je njegov temperament, ali i životnu putanju. Vrlo rano iskazao je dar za pisanje pjesama da bi najveći dio svoga intelektualnog života posvetio novinarstvu. U njemu kao da su živjele tri osobe. Stoga je Geza Milošić jedna od najneobičnijih ličnosti hrvatske emigracije, ali i hrvatskog domoljublja. Slavu je stekao kao *hrvatski proljećar* objavivši sonetni vijenac pod naslovom "Domovina Hrvata" u izdanju NZ Matice

hrvatske i sa sjajnim predgovorom Vlatka Pavletića, kasnijeg akademika HAZU-a, a ondašnjega vrsnog antologičara moderne hrvatske lirike. Pisac ovih redaka dobro se sjeća ove knjižice s fotografijom kralja Tomislava na naslovnici. Na žalost, slava o kojoj sam govorio trajala je vrlo kratko. Svi mi, rodoljubi i matičari, trudili smo se posjedovati ovu knjižicu i čitali smo je s velikim oduševljenjem. Koristeći vrlo gibljiv hrvatski jedanaesterac, Milošić je uspješno svladao jednu od najtežih književnih formi – sonetni vijenac. Cijela ova poema je apoteoza *Domovini Hrvata* i u kontekstu toga vremena ona je sjajan reprezentant nadahnuća i težnji ondašnje mlade hrvatske inteligencije i političke elite, koja se polagano usmjevala prema suverenizmu. Činila je to bojažljivo i postupno jer je moć jednopartijskoga komunističkog sustava

bila velika. Geza Milošić je vrlo hrabro progovorio o proskribiranome domoljublju. Do tada se na ovakav emfatičan način moglo pisati samo o Titu, partiji i bratstvu – jedinstvu itd. Naš pjesnik odjednom je pokazao i snagu poetskog izraza prožetog rodoljubljem.

KARADORĐEVO

Na određeni način njegovo se djelo nastavlja na književni rad Zlatka Tomića koji je otvorio vrata suverenističkoj, starčevićanskoj ideji slobodne Hrvatske, svojim "Hrvatskim književnim listom". Nakon zloglasne sjednice CK KPJ u Karadorđevu, Hrvatsko proljeće je slomljeno, a Geza Milošić osjetio je kako slijede teška vremena za sve proljećare i matičare, kako su ih tada nazivali. Odlučio se na emigraciju. Najprije u Austriju, a zatim u tadašnju Zapadnu Njemačku. Iza sebe je imao bogati novinarski i književ-

Na pjesnikovu grobu 2005. Gezina supruga Ana Milošić rođ. Slijepčević i novinar Slavko Mirković

ni rad. Bilo bi korisno istražiti zbog čega se nije uspio skrasiti u Austriji, odnosno Gradišću, jer je ondje imao mnogo rodbine u selu Bandolu (Weiden bei Rechnitz, mađ. Bándol, hrv. Bandol) – općina u kotaru Borta u Gradišću, Austrija. Jednu od svojih uspješnih pjesama posvetio je Gradišću i akademik Nikola Benčić te je verificirao u djelu *Književnost gradišćanskih Hrvata od 1921. do danas* čiji su nakladnici Sekcija Društva hrvatskih književnika i Hrvatskog centra P.E.N-a za proučavanje književnosti u iseljeništvu, Zagreb, 2000., (2. proš. izd.), te Znanstveni institut Gradišćanskih Hrvatov, 2010. Možemo pretpostaviti kako je bila riječ o ideološkim razlozima. Naime, u to vrijeme gradišćanski Hrvati su se već odlučili standardizirati svoj vlastiti književni jezik na temelju triju narječja kojima se služe, s prevagom čakavskih govora. Temelj toga bio je pjesnički rad velikog književnika i preporoditelja Mate Meršića Miloradića. U vrijeme kada je Milošić došao u Austriju na sceni su Augustin Blazović, Pavao Horvat, Rudolf Klaudus, Alfons Kornfeind i dr. vodeći intelektualci toga vremena. Razmišljajući o razlozima Milošićeva napuštanja Austrije, nismo mogli doći do drugih razloga. On je bio duboko prožet idejom hrvatskoga nacionalnog preporoda, ali i osamostaljenja hrvatskoga jezika od čeličnoga zagrljaja sa srpskim jezikom, tako da prihvaćanje još jednoga hrvatskoga književnog standarda, pa i regio-

nalnog, očito nije dolazilo u obzir. Drugi razlog sam naveo, naravno hipotetski, ideološko neslaganje s vodećim hrvatskim muževima u Gradišću. Naime, ondje su prevladavali tzv. "črni", odnosno stranka kršćanske demokracije, narodnjaci, a Geza Milošić je bio socijalist. I sada dolazimo do situacije koja djeluje paradoksalno premda to nije, ali je treba objasniti. Naime, iz doba Titove Jugoslavije nasljeđujemo automatsko vezivanje hrvatskoga rodoljublja s nečim desnim, odnosno s tzv. hrvatskim nacionalizmom kao reakcionarnom političkom problematikom.

EMIGRANTSKI KRUG LJEVIČARA

Geza Milošić pokazuje svojim djelom kako je moguće biti ljevičar i hrvatski nacionalist. I danas se zaboravlja da je Ante Starčević u svoje vrijeme smatran ljevičarem i sjedio je u Saboru u klubu zastupnika s lijeve strane koja je bila predviđena za tzv. ljevicu. Naš pjesnik preselio se iz Austrije u Zapadnu Njemačku i priključio hrvatskoj političkoj emigraciji, ali onoj lijeve orijentacije. O tom krilu naše emigracije još uvijek malo znamo. Ovo područje potrebno je arhivski istražiti. Geza Milošić surađivao je u novinama "Hrvatska pravda" i "Socijalistička Hrvatska", a novine "Hrvatska politika" osobno je uređivao. Bilo bi korisno predstaviti sve tekstove koje je on napisao ili ih je objavio kao urednik.

Na žalost, život u emigraciji ugrozio je Gezino zdravlje. Po tome nas podsjećaju na nekoliko hrvatskih književnika i novinara, političkih emigranata, koji su

vrlo teško podnosili život u emigraciji, npr. Viktora Vidu i Vjenceslava Čičeka.

Milošić je nakon deset godina emigrantskog života osjetio kako mu zdravlje kreće nizbrdo i, usuđujem se pretpostaviti, odlučio je umrijeti u Domovini. Godine 1980. vraća se u Slavonski Brod teško bolestan. Trebalo bi istražiti u arhivima tadašnje Udbe zbog čega nije bio uhićen niti saslušan. Vjerojatno je bolest tome pridonijela. Godinu dana nakon povratka Geza Milošić je umro i pokopan u Slavonskome Brodu. Umro je gotovo zaboravljen jer kao nacionalist nije mogao biti prisutan u javnom životu, a to se odnosilo i na njegov književni rad. Tek nakon demokratskih promjena slavonskobrodski književnici upozorili su na Gezin književni, novinarski i nacionalno-preporoditeljski rad. Pisac ovih redaka pozdravlja objavljivanje Zbornika radova posvećenoga 40. obljetnici pjesnikove smrti jer time se odužujemo hrvatskome rodoljubu i stradalniku Gezi Milošiću, ali ujedno i vraćamo njegovo književno djelo u našu baštinu. Slobodno možemo reći kako je riječ o svojevrsnome ubaštinjavanju. Prof. Vinko Brešić vrlo je ispravno naglasio kako Milošićev rad i književno stvaralaštvo moramo promatrati u vremenskom kontekstu. Usto, treba imati na umu da je ovdje riječ i o ubaštinjavanju, ali i o činjenici da je Milošićeva "Domovina Hrvata" ostala svježija i aktualna do danas, a poglavito tijekom Domovinskoga rata. To je znak kako iz vremenskog konteksta mogu proizaći djela koja taj kontekst nadživljuju ili preživljuju, odnosno postaju dio naše recentne književne baštine. Nadam se kako će se to dogoditi i s navedenom "Hrvatskom domovinom", ali i s predgovorom akademika Pavletića. Nakon Milošića još su neki hrvatski književnici njegovali formu sonetnog vijenca tako da je njegov napor dio kontinuiteta koji traje do danas. ■

ENG On the 40th anniversary of the death of poet Stanislava Geza Milošić (1926–1981) we remember the lyrical works that earned him accolades during the Croatian Spring movement, in particular the series of sonnets titled *Domovina Hrvata* ("Homeland of the Croats"), which earned him the attention of the repressive regime of the former Yugoslavia and led to his emigration to Western Germany.

Odlazak pjesnikinje bibliofilske duše

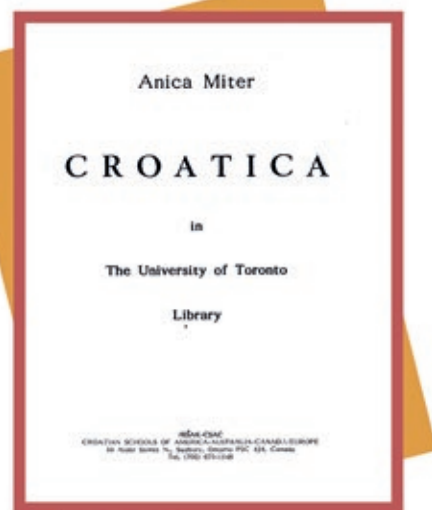
Anica Livaja Miter radila je u Torontskoj sveučilišnoj knjižnici gotovo čitav radni vijek, gdje je učinila zaista mnogo u širenju hrvatske kulture, sastavivši fascinantnu bibliografiju *Croatice*, dok je pred kraj karijere ova rođena Đakovčanka bila docentica u Royal Ontario Museumu

Tekst: **Vinko Grubišić**

Foto: **Obiteljski album**

U 84. godini života, 29. rujna 2021., preminula je u bolnici St. Joseph u Torontu Anica Livaja Miter, poznata knjižničarka i pjesnikinja. Gotovo čitav svoj radni vijek radila je u Torontskoj sveučilišnoj knjižnici, gdje je učinila zaista mnogo u širenju hrvatske kulture. Hrvatske izvan-domovinske škole Amerike-Australije-Kanade-Europe (HIŠAK) objavile su joj, 1985. godine, vrijedni popis hrvatskih knjiga u knjižnici gdje je radila. Ta jedinstvena knjiga *Croatica in the Uni-*

versity of Toronto Library pravi je uzor kako bi i druge knjižnice mogle prirediti *Croaticu*, što bi sigurno olakšalo različite aspekte proučavanja hrvatske kulture. Na 354 stranice navedeno je 3.433 naslova, a zadnjih 67 stranica su tako potrebni indeksi u snalaženju u najbogatijoj kanadskoj knjižnici u pogledu hrvatskih knjiga. "Ni vremensko razdoblje, ni sadržaj ni način tretiranja nije bio razlog da se nešto isključi iz bibliografije", stoji u predgovoru. Ili još detaljnije, s obzirom na svrhu ovakvog djela: "Da se zadovolji potreba hrvatskih i nehrvatskih studenata i istraživača imati na jednom mjestu pregledno sabrano sve što su Hrvati napisali i što su drugi na-

Promicateljica hrvatske kulture u Torontu Anica Livaja Miter sastavila je fascinantnu bibliografiju *Croatice* s 3.433 naslova, uključivši funkcionalne indekse u najbogatijoj kanadskoj knjižnici u pogledu hrvatskih knjiga.

pisali o Hrvatima i Hrvatskoj te da im tako postane dostupan materijal koji je inače razbacan po raznim odjelima knjižnice."

ZNANJE O RAZNIM KULTURAMA

Treba ovdje navesti da je nakon ove značajne bibliografije kanadski ljubitelj hrvatske knjige i etablirani poslovni čovjek naših korijena Ivica Zdunić darovao znatan iznos novca toj Sveučilišnoj torontskoj knjižnici, a upravo je Anica Miter radila na odabiru knjiga i njihovu katalogiziranju, što bi se moglo smatrati najboljom filantropskom nadopunom njezinoj bibliografiji.

O svojem radu ona je zapisala: "Iz

Pjesnikinja i knjižničarka Anica Livaja Miter u Royal Ontario Museumu

te knjižnice, u kojoj sam radila 35 godina, odlazim u mirovinu. Nakon toga postajem docent u Royal Ontario Museum (ROM). Znanje o raznim kulturama i prirodi koje sam stekla u muzeju iznjedrilo je knjigu koju sam napisala *Zvezdani sjaj svijesti, zvezdani sjaj Života - Odgovor na sva (v/n)aša egzistencijalna pitanja* (Starbursts of Consciousness, Starbursts of Life - Answers to All (Y) our Existential Questions, vlastita naklada, 2017.)." Poznajući Anicu kao osobu usmjerenu prema stalnom razvoju, nismo bili iznenađeni pojavom te knjige. Na prvim stranicama naznačeno je da je knjiga namijenjena "ozbiljnim strastvenim, beznadnim tražiteljima istine o bivstvovanju. To je mala knjiga o velikim stvarima usmjerena na točku prepoznavanja našega istinskog identiteta i mjesta koje se stalno mijenja, u svemiru koji se stalno širi. Usmjerena je prema različitosti života, njegovoj isprepletenosti i jednosti". I dalje: "Netko može biti slobodan tek kad zna istinu o potpunoj svojoj egzistenciji, istinu o sebi. Kad dođete do spoznaje da ste potpunost, da ste svemir koji se stalno mijenja, i čitav svemir da ste to vi, osvijetljena će svijest biti vaš novi, stalni put."

Potrebno je bilo navesti ove riječi za razumijevanje njezinih pjesama (*Žubore života svih vremena - kroz tamu u svijetlo*, vlastita naklada, 2019.). Te zanimljive mijene osobe, rekli bismo gotovo oscilacije, kao mikrokozmosa i makrokozmosa očituju se u mnogim njezinim stihovima te zbrke. Tako npr. pjesma:

Kako si?

Jednom sam se divila toj osobi!
Ona je imala sve što sam ja htjela,
a nikad postigla...
Njena stvarnost tvorila je moje
snove...
(...)

Neki dan ona me upita:
"Kako si, moja prijateljice?"
Ja pogledam na svoj psihološki izlet
i odvratim:
Hvala, uvijek kao cijeli svijet.

Pjesnikinja i knjižničarka Anica Livaja Miter u Torontskoj sveučilišnoj knjižnici s hrvatskim ministrom kulture Božom Biškupićem i suradnicima

U predgovoru toj njezinoj zbirci rekoh: "I kao što se pojedinac upotpunjuje svemirom, tako se i svemir ponavlja svakim bićem, kojega upravo samoća 'k svijetu vodi'. Nerijetko se kroz njezine stihove probija svjetlost kao ostvarenje novih nenačetih beskraj, u koje se upušta golub njezin, mali brat (pjesma *Bijela magija*)."

Uz pjesme donosi i "Nekoliko riječi" o samoj sebi. Pohađala je u Đakovu osnovnu školu i gimnaziju, a u dvanaestom razredu izbačena je iz škole "zbog... političkih razloga".

Emigrirala je u Brazil, a nakon godinu i pol odlazi iz Brazila u München, a iz glavnoga bavarskoga grada dolazi u Toronto, gdje je svoj radni vijek provela kao knjižničarka. Pripremila je u toj "svojoj knjižnici" izložbu hrvatskih knjiga, na kojoj je bio i tadašnji hrvatski ministar kulture Božo Biškupić. "Prolazila sam kroz ponore i vrhunce kako u privatnome tako i u profesionalnome životu. Pjesme koje sam pisala od vremena do vremena upućuju tek na poneke od tih situacija. Ja sam - kao i svi vi - pjevam da se ne utopim." Nakanio sam odabrati jednu njezinu pjesmu, a to nije bilo lagano. U obzir su dolazile pjesme "Odgovor", "Predodređenost", "Paradoks zemlje", "Tinu - Tinu", "Hasanaginici", "Đakovu", "Uspomene", "Uskrsnuće", "Moja oporuka"... No, evo odlučih se za pjesmu:

Spoznaja

Dišem
mislim,
gledam
i pitam se
tko sam ja?

U svijetu stalno,
a potpuno izgubljena
i umorna od
neodgovorenih pitanja.

Ja obožavam
onu malu djevojčicu
koja je gurala od sebe
žive mrtvace
da bi živjela i
znala
što je
duhovna sloboda.

Čistila je oči od
okolnih stanja
i težila spoznati
stvarnost Boga.

ENG *Writer and poet Anica Miter (1937–2021) spent much of her career with the University of Toronto Library, where she achieved much for the dissemination of Croatian culture, compiling the fascinating bibliography *Croatica* in the University of Toronto Library (1985). A native of Đakovo, she spent the final years of her career as a lecturer at the Royal Ontario Museum (ROM). Her poetry expresses great beauty and clarity of thought.*

Pisci i mobilnost

Manifestacija *Mjesec hrvatske knjige* ove godine privukla je 218 sudionika s nešto više od 1.600 programa diljem Lijepe Naše, čijem se bogatome knjižnom i multimedijском sadržaju pridružila i Hrvatska matica iseljenika u partnerstvu s Knjižnicom Božidara Adžije iz Zagreba

Tekst: **Vesna Kukavica**

Ministrica kulture i medija Nina Obuljen Koržinek svečano je otvorila u Gradskoj knjižnici u Požezi 15. listopada manifestaciju *Mjesec hrvatske knjige* (MHK), u čiji se bogati program redovito uključuje i Hrvatska matica iseljenika u partnerstvu s Knjižnicom Božidara Adžije iz Zagreba. Tradicionalnoj državnoj manifestaciji posvećenoj knjizi i čitanju, koja se održava diljem Lijepe Naše do 15. studenoga ove jeseni, slogan je - *Ajmo hrvati se s knjigom!* Pozdravne riječi na otvorenju *Mjeseca hrvatske knjige*, uz ministricu, uputili su kulturnoj javnosti iz Požege predsjednica Programskog i organizacijskog odbora MHK Višnja Cej, ravnateljica Gradske knjižnice Aleksandra Šutalo, gradonačelnik Grada Požege Željko Glavić te županica Požeško-slavonske županije Antonija Jozić. U manifestaciju MHK ove godine uključilo se 218 sudionika diljem RH s nešto više od 1.600 programa. Središnji program MHK obuhvaća, uz prezentacije raznovrsne knjižne produkcije, nastupe autora i multimedijske projekte posvećene knjizi i nakladnicima, Odjel za nakladništvo Hrvatske matice iseljenika uključio se u MHK – zahvaljujući timu stručnjaka iz zagrebačke Knjižnice

Božidara Adžije (Trg kralja Petra Krešimira IV. 2, Zagreb), koja je specijalizirana za građu iz društvenih i humanističkih znanosti (e-mail: knjiznica.bozidara.adzije@kgz.hr), a čiji je voditelj agilni profesor Ivan Jelić, viši knjižničar. Multimedijisku Matičinu izložbu pod znakovitim nazivom *Pisci i mobilnost* priredili su autori Milkica Ursa i Jure Žilić, inovativno otkrivajući bogatu interkulturalnu dimenziju Matičina djelovanja u hrvatskim zajednicama na svim kontinentima na vremenskoj okomici od sedam desetljeća.

Knjižnica je, drži ministrica, posebno važna za zajednicu kao mjesto okupljanja. Naglasila je kako su knjižničari okupili snage kao i ranijih godina da u ovome mjesecu što više govore o knjizi, približe je, otvore svoje čitaonice i povežu se s drugim institucijama. Poticaj preko proglašenja *Godine čitanja* rezultirao je, tvrdi Obuljen Koržinek, uključivanjem svih u promociju knjige. "Redoviti program za sudjelovanje u kulturi u cijelosti smo namijenili poticanju čitanja, a namjera nam je bila okrenuti se ne samo knjižnicama, kojima je to fokus rada, nego zainteresirati druge dionike - kazališta, muzeje i ostale kulturne institucije, među kojima je i Hrvatska matica iseljenika, da u svoje redovite programe uključe promociju čitanja", naglasila je ministrica. Obuljen

Prizor svečanog otvorenja Mjeseca hrvatske knjige

Koržinek je istaknula kako se ulagalo i u poticanje čitanja iseljeničkih knjiga i knjiga o hrvatskome izvandomovinstvu, odnosno u sve segmente knjižnoga produkcijskog lanca - od stipendija, poticaja, produkcije pisanja, potpore nakladnicima i distribucije. Uz sufinanciranje knjižara, istaknula je, pokrenut je i natječaj za najbolju knjižaru.

"U našem mandatu naglasak smo stavili na usklađivanje normativnog okvira nakon donošenja novog zakona o knjižnicama. U rujnu su prihvaćeni i standardi za narodne, specijalne i digi-

Izabrana knjižna građa Odjela za nakladništvo HMI na izložbi u KGZ B. Adžije

Plakat izložbe posvećene 70. obljetnici nakladništva HMI u KGZ B. Adžije

talne knjižnice“, rekla je ministrica napomenuvši kako su dali veću ulogu Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici jer žele da se knjižničarska struka okuplja oko NSK kao stožerne institucije te da se otvaraju mogućnosti da se razvijanjem kontinuiranih programa ulaže u knjižničarska stručna napredovanja te u sve programe koje današnje suvremene knjižnice moraju pružiti svojim građanima. Najavila je ulaganje u temeljnu kulturnu infrastrukturu, što do sada nije bilo moguće financirati iz europskih sredstava. To znači omogućiti energetska obnova kulturnih ustanova i omogućiti pristup osobama s invalidnošću. Tim investicijskim ciklusom, vjeruje, podignut će se standard velikom broju kulturnih institucija, uključujući i knjižnice.

PISCI I MOBILNOST

Kako u *Godini čitanja 2021.* obilježavamo sedamdesetu obljetnicu osnutka i rada Hrvatske matice iseljenika izložbom o Odjelu za nakladništvo HMI u prostoru Knjižnice Božidara Adžija u Zagrebu. “Na prijedlog Ministarstva kulture i medija RH s temom *Hrvatski autori u Godini čitanja* i motom *Ajmo se hrvati s knjigom!*, u svome knjižnom izlogu predstavljamo hrvatske književnike izvan domo-

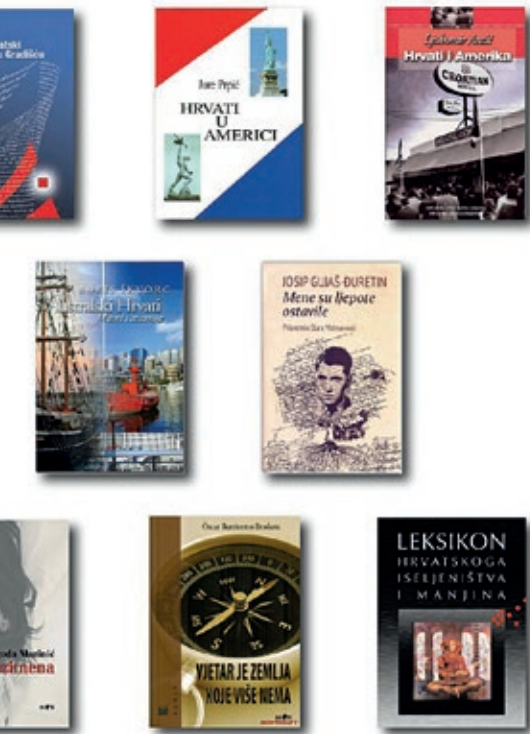

Knjižničarka Milkica Ursa, autorica izložbe *Pisci i mobilnost*

vine koji stvaraju u domicilnim zemljama. Na taj način iseljeničtvo se brine o afirmativnom prikazu Hrvatske svjetskoj javnosti. Odjel za nakladništvo HMI svoj rad temelji na afirmaciji materinske riječi u dijaspori te od 1951. godine nastoji raznovrsnim, poticajnim i vrijednim izdanjima približiti život naših iseljenika Hrvatima u domovini. Nakladništvo HMI izdaje knjige, časopise, CD-romove, uređuje web portal, obuhvaća knjižničku djelatnost, književne manifestacije i suradnju s hrvatskim medijima u svijetu približavajući Lijepu Našu iseljenicima. Dokumentira različite knjižice izložbi, festivala, prosvjetnih priredbi, folklornih izvedbi, vjerskih svečanosti, društvenih i sportskih okupljanja, knjižice sažetaka znanstvenih skupova, filmskih manifestacija koje potom afirmira u mnogobrojnim serijskim publikacijama poput mjesečnika *Matica* ili godišnjaka *Iseljenički zbornik*“, ističe Milkica Ursa. Knjižničari Milkica Ursa i Jure Žilić promišljeno su odabrali naslove za izložbu “Pisci i mobilnost”, povezujući građu iz više grana ljudske djelatnosti.

“Prvo izdanje Hrvatske matice iseljenika, do 1991. godine pod nazivom *Matica iseljenika Hrvatske*, monografsko je izdanje knjige *Rodnoj grudi: iseljenici Jugoslavije svom “starom kraju”* 1951. godine, koja simbolizira bratsku povezanost iseljenika s rodnim krajem. Ta povezanost traje do danas, unatoč tomu što mlađi naraštaji hrvatskih potomaka ne govore više materinski jezik, primjerice u zemljama španjolskoga govornog područja Južne Amerike. Od velikog broja Matičinih izdanja izdajemo leksikografsko blago ukoričeno u *Leksikon hrvatskoga iseljeničtva i manjina*, 2020. godine, koje je nastalo u suradnji s In-

stitutom društvenih znanosti *Ivo Pilar* i sadrži približno šest tisuća natuknica o fenomenu mobilnosti hrvatskoga iseljeničtva“, dodaje autorica izložbe Milkica Ursa. “Izdajamo i serijsku publikaciju, godišnjak *Hrvatski iseljenički zbornik*, ranijega naziva *Iseljenički kalendar*, koji je poprimio obilježja znanstvene publikacije dostupne na svim kontinentima, na trima jezicima, a postiže i zapaženu citiranost.” “Poveznicom na naš katalog možete pristupiti vrijednim i zanimljivim izdanjima Hrvatske matice iseljenika i sunakladnika, a prezentaciju izložbe možete pogledati na internetskim stranicama knjižnice (<http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/pisci-i-mobilnost-hrvatski-pisci-iz-iseljenictva/58936>), preporučio je iz Knjižnice Božidara Adžija, kreativni Jure Žilić i profesorica Ursa, koju krasi i iskustvo rada u Hrvatskoj nastavi u inozemstvu MZO-a. ■

ENG This year's Croatian Book Month drew 218 participants with just over 1,600 programmes. The celebration of books and multimedia content was joined by the Croatian Heritage Foundation in partnership with the Božidar Adžija Library in Zagreb, part of our celebration of the seventieth anniversary of the CHF and of our *Matica* magazine.

20. dani hrvatske knjige i riječi u Srbiji

Etabliranu dvadesetljetnu vojvođansku književnu manifestaciju u znaku lika i djela pisca i bibliofila Balinta Vujkova, održanu od 5. do 8. listopada 2021., uz subotičku Hrvatsku čitaonicu organizirali su tamošnji Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i Gradska knjižnica uz potporu Hrvatskoga nacionalnog vijeća

Trijezalna nagrada ZKVH "Iso Velikanović" uručena Ivanu Vidaku za roman "Radio šiga"

Tekst: Katarina Čeliković Foto: ZKVH

Organizacijski odbor dvadesetih po redu *Dana hrvatske knjige i riječi* – dana Balinta Vujkova ovogodišnju manifestaciju proveo je dvojako – uz pridržavanje epidemioloških mjera "uživo" i virtualno. Priredbe u sklopu ove manifestacije održane su u Subotici, Novome Sadu i Sonti. Dane HKR-a otvorio je *Književni salon* 5. listopada u Gradskoj knjižnici u Novome Sadu, dok se program pod nazivom *Narodna književnost u školi* održao u vidu sata hrvatskoga jezika u Osnovnoj školi "Ivan Goran Kovačić" u Sonti. Za učenike osnovnih i srednjih škola bio

je upriličen zanimljiv program koji su mogli pratiti na YouTube kanalu Hrvatske čitaonice. Ovaj program tematski je bio posvećen 100. obljetnici rođenja književnika i skladatelja Pavla Bačića. Učenicima je tim povodom prikazano koncertno čitanje komada "Mala Vesna" u izvedbi studenata glume Umjetničke akademije u Osijeku.

Znanstveno-stručni skup održan je 8. listopada u Gradskoj knjižnici Subotica, fokusirajući se na književno-jezičnu te kulturno-povijesnu baštinu, kao i suvremene kulturne prakse.

SINERGIJA ORGANIZATORA

Uz Hrvatsku čitaonicu – Subotica suorganizatori najveće književne manifestacije posvećene hrvatskoj pisanoj riječi

DANI
HRVATSKE
KNJIGE
I
RIJEČI
Dani Balinta Vujkova

Zbornik radova 2020.

Novi naslovi u Vojvodini

u Vojvodini su Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i Gradska knjižnica Subotica uz potporu Hrvatskoga nacionalnog vijeća. Manifestaciju su podržali: Ministarstvo kulture i informiranja Republike Srbije, Grad Subotica, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Veleposlanstvo RH u Beogradu, Hrvatsko nacionalno vijeće, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice i Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama.

Pripovi(je)tke 2, peta knjiga u ediciji *Izabrana djela Balinta Vujkova*, priređivač Z. Romić, ur. Katarina Čeliković. Likovna oprema D. Vuković

Nagrada Emerika Pavića dodijeljena je najboljoj knjizi objavljenoj tijekom 2020. "Identitet srijemskih Hrvata kroz prizmu tradicijske baštine", glavne urednice dr. sc. Milane Černelić, FF Sveučilišta u Zagrebu, FF-press i ZKVH

KNJIŽEVNE NAGRADE

U povodu značajnog jubileja, a u sklopu projekta *Godine novog preporoda* u predvorju Gradske kuće u Subotici otvorena je 8. listopada izložba *150 godina Bunjevačkih i šokačkih novina i Vile*. Nakon otvorenja izložbe, u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici uručene su i književne nagrade. Hrvatska čitaonica - Subotica dodijelila je nagradu za životno djelo pjesniku i knjižničaru

Digitalizirano književno stvaralaštvo Lazara Francićkovića (4. VII. 1948 - 11. X. 2021.)

Lazaru Francićkoviću, dok je Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata uručio nagradu "Emerik Pavić" za najbolju knjigu tiskanu u 2020. godini te "Iso Velikano- vić" za najbolje prozno djelo u razdoblju 2018. - 2020. Najboljom proznom knjigom proglašena je knjiga "Radio Siga" autora Ivana Vidaka iz Zagreba, rodom iz Monoštora. Nagradu autoru Ivanu Vidaku uručila je predsjednica Povjerenstva Klara Dulić Ševčić.

Nagrada s imenom središnje osobe hrvatske književnosti, znanosti i publicistike iz XVIII. stoljeća *Emerik Pavić* dodijeljena je najboljoj knjizi objavljenoj tijekom 2020., koja nosi naslov "Identitet srijemskih Hrvata kroz prizmu tradicijske baštine", glavne urednice i voditeljice projekta prof. dr. sc. Milane Černelić, čiji su sunakladnici Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, FF-press i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

NOVI NASLOVI

Dani hrvatske knjige i riječi - *Dani Balinta Vujkova* donose još bibliofilskih izdanja: objavljen je zbornik radova s prošlogodišnjega Međunarodnoga znanstveno-stručnog skupa 2020. - "Čitanjem do uključenosti" te *Pripovi(je)tke 2*, peta knjiga u ediciji *Izabrana djela Balinta Vujkova*.

Nagrada za životno djelo netom preminulom piscu Lazaru Francićkoviću (4. VII. 1948. - 11. X. 2021.).

Digitalizirano književno stvaralaštvo Lazara Francićkovića

(4. VII. 1948. - 11. X. 2021.)

Hrvatski književnik Lazar Francićković dobitnik je ovogodišnje Nagrade za životno djelo *Balint Vujkov* koju dodjeljuje Hrvatska čitaonica - Subotica na Danima hrvatske knjige i riječi - danima Balinta Vujkova. Tim povodom Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata digitalizirao je Francićkovićovo književno stvaralaštvo koje se sada može čitati na internetskom portalu ZKVH-a, na linku: <http://www.zkvh.org.rs/index.php/digi-knjige>. Ugledni pisac i knjižničar preminuo je nakon duže bolesti ovih dana u Subotici u 74. godini života pa je ova gesta Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata višestruko važna, osiguravši samozatajnom piscu s pravom mjesto među besmrtnicima digitalne epohe. Lazar Francićković zauzima zapaženo mjesto u književnosti vojvođanskih Hrvata, a u pjesništvu spada u kategoriju pjesnika koji su satkali autentični izraz. Smatra se jednim od najboljih suvremenih hrvatskih književnika u Vojvodini.

Zbornik radova "Dani hrvatske knjige i riječi - Čitanjem do uključenosti" donosi radove

knjižničara koji su lani sudjelovali na skupu u sklopu XIX. dana Balinta Vujkova u Subotici, održanog pretežno virtualno 2. X. 2020. "Sudionici među-

narodnoga stručnog skupa održanog virtualno u doba nepredvidljive epidemiološke situacije vezane uz Covid-19 pokazali su odlično znanje novih tehnologija, uključujući rad putem webinara i ZOOM platforme, kojom je koordiniralo Zagrebačko knjižničarsko društvo. Na skupu je sudjelovalo trideset pet izlagača iz Srbije i Hrvatske. Radove za zbornik poslalo je trideset dvoje knjižničara", navodi urednica Čeliković.

POLA STOLJEĆA OD CVJETOVA MEĆAVE

U povodu jubilarnih, 20. dana hrvatske knjige i riječi – dana Balinta Vujkova, u sunakladi Hrvatske čitaonice i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice objavljene su *Pripovijetke 2*, peta knjiga u ediciji *Izabranih djela Balinta Vujkova*. Izbor pripovjedaka načinio je Zlatko Romić, recenzentica je dr. sc. Sanja Vulić, knjigu je uredila Katarina Čeliković, a likovna oprema djelo je Darka Vukovića. Recenzentica Vulić ističe kako ova knjiga izlazi na "značajnu 50. obljetnicu tiskanja poznate Vujkovljeve knjige *Cvjetovi mećave*, peta knjiga *Izabranih djela* sadrži pripovijetke Hrvata iz manjinskih zajednica rasutih ne samo na panonskom prostoru, nego također i janjevačkih Hrvata s Kosova. Priređivač knjige Zlatko Romić za ovu je prigodu izabrao pripovijetke iz čak 15 različitih knjiga u kojima su sabrane narodne pripovijetke Hrvata koje je, kako je Vujkov govorio, mećava povijesti rasula kao cvjetove u različitim državama". U uvodnoj riječi priređivač Romić potvrđuje kako je ovako značajna obljetnica objave *Cvjetova mećave* bila jedan od ključnih razloga za njihovo uvrštavanje za objavu podsjećajući kako je Vujkov objavljivao "s iznimkom bunjevačkih – koje čine najveći dio njegova opusa" i "pripovijetke drugih Hrvata s prostora bivše Jugoslavije: šokačkih, banatskih, srijemskih, slavonskih, čak i ličkih Bunjevaca, koje se mogu naći u rvatskim narodnim pripovijetkama iz Vojvodine, *Do neba drvo* ili pak u *Tici žeravici*, a postumno, poput *Jabuka s dukatima*, odnosno *Zlatnom pragu*, nailazimo i na pripovijetke janjevačkih Hrvata te onih koji žive u Mađarskoj, a veliki dio njih

nalazi se upravo u petoj knjizi naše edicije". Tako je u knjizi sa 659 stranica čak 319 pripovijedaka! Izbornik se našao pred osnovnim pitanjem sklapanja njihova redoslijeda: "složiti ih tako kao što je to Vujkov uradio u *Cvjetovima mećave*, pa da same po sebi čine geografski i jezični reprezent određenoga područja gdje žive Hrvati ili ih, baš poput *cvjetova mećave*, razasuti od početka do kraja knjige". "Mala ekipa ljudi koja je radila na pripremi složila se da se u knjizi ipak bolje držati tematskih okvira kao osnove, dok će njihova prostorno-jezična šarolikost biti najbolji svjedok bogatstva kojim nas je za života podario nenadmašni sakupljač narodnoga blaga", zaključio je Romić.

JEZIK HRVATSKOG RASUĆA

Najvrjedniji dio i ove knjige, ali i svega što je Vujkov zapisao od svojih kazivača, zacijelo je njihov jezik. Romić kaže kako je ova knjiga i po tome različita od ranije objavljenih iz ove edicije: "Uranjanjem u svaku od pripovjedaka koja se ovdje nalazi, mi smo se osim povijesno-kulturološkom, bavili i lingvističkom arheologijom, iskopavajući ispod vremenskih nanosa prave grumene govornoga zla. Skriveno u dubinama davno objavljenih Balintovih izdanja i prekriveni sve dubljim slojevima prašine, to grumenje danas ne samo da sjaji svojom ljepotom i bogatstvom, nego i doslovno ostavlja bez daha zbog svoje tajanstvenosti." Popis izvora na kraju "Tumača" koji ovoga puta "broji više od 2.200 pojmova, sintagmi, frazema i rečenica – najbolji je svjedok o tome čime smo se sve morali poslužiti u razjašnjavanju značenja pripovjedaka kako bismo ih svi lakše mogli pratiti", tumači Zlatko Romić. Knjiga *Pripovijetke 2* Balinta Vujkova mogu se nabaviti u prostorijama ZKVH (Ul. Laze Mamužića 22, Subotica) ili naručiti preko Interneta. ■

ENG *The 20th Days of Balint Vujkov: Days of Croatian Books and Language were staged from 5 to 8 October. Ivan Vidak of Zagreb, a native of Monoštar, took the best prose prize with his book Radio Siga. The prize was presented during the multimedia evening event by the chair of the awards committee Klara Dulić Šević.*

Tekst: Đuro Vidmarović

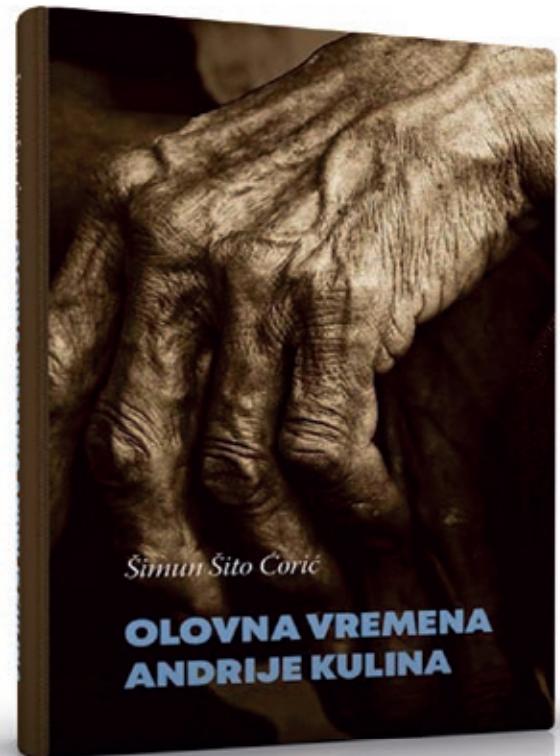
Posrijedi su djela iz Ćorićeva proznog i dramskog opusa o kojima su, uz autora, govorili etablirani recenzenti i nakladnici kao što su fra Svetožar Kraljević, Stjepan Šešelj, gl. urednik i nakladnik *Hrvatskoga slova*, književnik Đuro Vidmarović, gl. urednik i nakladnik *Glasa Koncila* Branimir Stanić, prof. Irena Šupuković te esejist i književni kritičar prof. dr. sc. Damir Pešorda. U nazočnosti mnogobrojne publike promocija je održana u Multimedijskoj dvorani u Samostanu Hercegovačke franjevačke provincije u Aveniji Gojka Šuška br. 2 u zagrebačkoj Dubravi, 28. X. 2021. Uz umjetničku svestranost fra Šimuna Šitu Ćorića, javnost ga poznaje i kao psihologa i kantautora te franjevca i misionara u Švicarskoj, a također su poznati fra Šitini književno-teorijski potphvati vezani uz hrvatsku književnost u egzilu druge polovice 20. stoljeća, istaknuo je književnik Đuro Vidmarović, osvrnuvši se pritom na Ćorićeva antologičarska ostvarenja u dvije knjige: "45 hrvatskih emigrantskih pisaca" i onu "60 hrvatskih emigrantskih pisaca" na kojima je kao poliglot godinama marljivo radio kako bi na stručan, pa čak i na efektan način upozorio na *drugo plućno krilo hrvatske književnosti* koje je u prošlim vremenima disalo odvojeno od matice. Autor je prvi u našem narodu pokušao ispraviti tu povijesnu nepravdu otrgnuvši zaboravu 105 hrvatskih pisaca "s one strane granice".

Novo Ćorićevo prozno djelo "Olovna vremena Andrije Kulina" pripada žanru povijesnoga romana jer autor književnim jezikom razotkriva suvremenu hrvatsku povijest u svim njezinim dimenzijama, kao Golgotu hrvatskoga naroda. Riječ je o iznimno poticajnom romanu u kojem je pisac pokazao poštenje i objektivnost, ali i hrabrost, istaknuo je Vidmarović. Naime, Ćorić je zarezao u

U Zagrebu predstavljene dvije nove knjige pisca Šimuna Šite Ćorića

Ovih dana u Zagrebu su promovirane dvije nove knjige pisca s višedesetljetnom švicarskom adresom Šimuna Šite Ćorića i to roman *Olovna vremena Andrije Kulina* i izbor glazbeno-dramskih djela *Kad su šutjela zvona*

krvavo tkivo naše povijesti 20. stoljeća, obespravljeno hrvatskoga naroda u obje Jugoslavije, uspostavu NDH s aspekta običnog čovjeka iz Hercegovine, zatim prati velika poratna stradanja, progone i iseljavanje kao oblik etnocida zbog vjerske i etničke pripadnosti pučanstva koje je bilo zazorno najprije velikosrpskim, a zatim jugokomunističkim vlastima. Šimun Šito Ćorić ne bježi od rodne Hercegovine ni od cjelovitog korpusa svoga naroda. Doista, on u prvi plan stavlja malog čovjeka na vjetrometini povijesnih zbivanja, premreženog mržnjama i zlom. U tom kolopletu povijesnih nedaća njegov hercegovački Hrvat, kao svojevrsna slika univerzalnog Hrvata, živi, obnavlja svoj rod, stvara duhovnu baštinu i beskrajno vjeruje Gospodinu. U nekim dijelovima ova je

knjiga potresna zbog plastičnog opisa stradanja pa ju je – naglašava Vidmarović – čitao s velikim emocionalnim napomom. To je i najveći kompliment koji se može dati književniku. Ćoriću se vjeruje jer govori istinu kao kršćanin i kozmopolit, dodao je Vidmarović. Knjiga "Olovna vremena Andrije Kulina" podijeljena je u sedam tematskih cjelina, a svaka cjelina sastoji se od više priča koje zajedno čine logično tkivo ove svojevrsne sage o stradanju hrvatskoga naroda.

IZABRANA DRAMSKA DJELA

U drugoj knjizi "Kad su šutjela zvona" čitatelj će pronaći dosad neobjavljene dramske tekstove fra Šite Ćorića i to 21 djelo posvećeno pretežno psihološko-teološkoj tematici. Uvršteni igrokazi svrstani su u tri dijela: "Kad su šutjela

zvona", "Jednom u Betlehemu" i "Jednom na Golgoti". Prvi dio tematski je posvećen traumatskim događajima i osobama koje su obilježile hrvatsku povijest, poput "Bečke urote", zatim slijedi scenarij za glazbeni film o humanitarcu fra Didaku Buntiću. Drugi i treći dio sadrži kratke božićno-poetske i uskršne igrokaze koji se naslanjaju na bogatu tradiciju pučkih dramskih komada s napjevima. ■

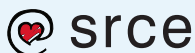
ENG Writer and long-time Swiss resident Šimun Šito Ćorić was in Zagreb on 28 October to promote his latest books, the novel *Olovna vremena Andrije Kulina* ("Andrija Kulin's Leaden Years", Fram-Ziral & Hrvatsko slovo, 2021), and *Izbor glazbeno-dramskih djela "Kad su šutjela zvona"* ("When the Bells Fell Silent: a Selection of Musicals", Glas koncila, 2021). The event was staged at the Franciscan monastery in Zagreb's Dubrava quarter, featuring the author, the reviewers, and representatives of the publishers.

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika učite kada želite i gdje želite

*A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian.
Learn when and where you want.*

Sveučilište u
Zagrebu

HiT-1

Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika

The first on-line course of Croatian as second and foreign language

Proljetni semestar / Spring semester

7. ožujka – 29. svibnja 2022.

(prijave do 25. veljače 2022.)

March 7 – May 29, 2022

(application deadline is February 25, 2022)

Jesenski semestar / Autumn semester

12. rujna – 4. prosinca 2022.

(prijave do 2. rujna 2022.)

September 12 – December 4, 2022

(application deadline is September 2, 2022)

- 7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodleu)
- 150 nastavnih aktivnosti
- 24 sata online nastave u živo
- iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik
- interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika
- mogućnost stipendije
- 7 learning units in the Moodle-based e-learning system
- 150 learning activities
- 24 hours of real-time communication online
- experienced language instructors, specialists in Croatian as L2
- an interactive, communicative and individual approach to language learning
- the possibility of a scholarship

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com

Piše: fra Šimun Šito Ćorić

s_coric@bluewin.ch

roatani, koje se naziva i Lumbee prema istoime-
noj rijeci, najveće su sa-
mostalno indijansko ple-
me istočno od rijeke

Mississippi, a ima ih oko pedeset tisuća. Čine najveću indijansku grupu bez vlastitih rezervata i većinom žive od zemlje. Organizirani su u više plemena kao što su *Kaweah Indian Nation* i *United Lumbee Nation*, a i *Cheraw* Indijanci vole isticati da su i oni Croatani.

Hodeći njihovim tragom prvi rad o Croatan Indijancima napisao sam 1982. ("Među američkim Croatan Indijancima"), te nastavio pisanim priložima i predavanjima podgrijavati tu hrvatsku jedinstvenost. Također sam u istu svrhu s hrvatskim slikarom i ilustratorom svjetskoga glasa Ivanom Viteзом objavio slikovnice o Croatanima "Strijele koje lete do sunca" i "Na krilima morskih valova" (Alfa, Zagreb, 2016.), a svoj putopis među Croatanima uvrstio sam u knjigu "S Bogom je lako, ljudi su problem – Priče iz mojih američkih godina" (Fram-Ziral, Mostar – Hrvatsko slovo, Zagreb, 2021.).

Nakon toga zagonetnog polumraka s Croatanima, sad su došli rezultati čudesnoga DNA-istraživanja. Prva je objavila rezultate ugledna znanstvena revija *International Social Science Review* (Međunaroda revija za socijalnu znanost), koja DNA-analizom ljudskih genoma pokazuje da su Croatan Indijanci u Sjevernoj Carolini hrvatskog podrijetla:

DNA Evidence of a Croatian and Sephardic Jewish Settlement on the North Carolina Coast Dating from the Mid to Late 1500s, Vol. 95, 2, 2019; (DNA dokaz

Croatan Indijanci podrijetlom Hrvati

Prema napisima nekih autora znamo da je priča o Croatanim počela oko 1540. godine kada su dva dubrovačka broda isplovila u svijet iz Dubrovnika, svaki s pet-šest stotina moreplovaca. Ta dva broda doživjela su brodolom u Sjevernoj Karolini u Americi. Moreplovci su, nemajući mogućnost vratiti se, morali tamo ostati s domorocima.

o hrvatskim i židovskim naseljima na obali Sjeverne Karoline od sredine do kraja 16. stoljeća). Autori priloga su ugledna znanstvenica i sveučilišna profesorica Elisabeth C. Hirschman te njezinih dvoje kolega: Vance, James A. i Harris, Jesse D.

I sami autori ove studije ističu da je "brod koji je plovio za Sjevernu Ameriku oko 1540. godine, ponajprije s hrvatskim moreplovcima" doživio brodolom i nikad se nitko od njih nije vratio. Ovi autori također potvrđuju da su tek pedesetak godina nakon Hrvata na Roanoke stigli engleski kolonisti među kojima je bilo i sefardskih Židova, koji su našli urezano u stablima ime CROATOAN i CRO, a koje se u 16. stoljeću koristio "za Hrvate", "for Croats, or Croatians".

Istraživanje predloženo u ovoj studiji koristi se bankom podataka koja sadrži i ženske (MtDNA) i muške (Y kromosomi) DNA uzorke. Raznolike grane genetskog stabla nazivaju se haplogrupama, koje se opet dijele u podgrupe.

U DNA testiranju ovog istraživanja sudjelovalo je 2.824 člana Croatan/Lumbee plemena. Među njima se pokazala prisutnost haplotipa Hrvata i Sefarda, a autori ističu sljedeće: "U slučaju Roanoke kolonista i Croatan plemena nudimo odgovarajući uzorak. Domorodačko Lumbee pleme danas u Robeson okrugu u Sjevernoj Karolini ima svoje podrijetlo od Croatan Indijanaca... Današnji članovi

plemena imaju trideset i četiri originalna prezimena Roanoke kolonista. Dodatno, Lumbee pleme ima prezimena sefardskog korijena jednako kao i hrvatskog (... as well as surnames of Croatian origin), iako su pod engleskim utjecajem mijenjani i preinačivani."

Od cijele skupine ispitanika "samo je osam muškaraca nosilo haplotipe domorodačkih Indijanaca". Autori ističu, citiram: "Među Lumbee muškarcima, osamdeset i tri imaju 'I' haplotipe; ovi

Rm269. R-v88 DNA haplotipovi dodatno osiguravaju podršku činjenici potomaka s hrvatskog područja", tvrde autori.

DNA rezultati ovog istraživanja uputili su na dosad nevjerojatnu činjenicu: u dvadeset i dva slučaja žene su imale haplotipe koji pripadaju "I" haplogrupi i njezinim podgrupama, a koje su vezane uz Hrvate. Autori vezano uz to ističu:

"Nihova prisutnost među Lumbeeima potiče nas da zaključimo da su Hrvati koji su došli u Sjevernu Ameriku u 16.

Mene je još za studentskih godina u New Yorku potaknuo baviti se Croatan Indijancima američki sveučilišni profesor hrvatskog podrijetla George Jure Prpich, a nešto kasnije i hrvatski nakladnik i pisac Adam S. Eterovich iz Kalifornije.

imaju svoju najjaču koncentraciju u Hrvatskoj i okolnim krajevima. Prisutnost 'G' i 'I' haplotipa na toj razini među Lumbee-plemenom podržava hipotezu da je dio ovoga plemena podrijetlom od hrvatskih moreplovaca, onih koji su tu pristigli najvjerojatnije polovicom i do kraja 16. stoljeća. To znači da je Hrvatska uspjela u osnivanju naselja u Novom svijetu prije nego što su Englezi došli u Massachusetts i Virginiju... Dodatno, većina Lumbee muškaraca u ovom uzorku nosi R-v88 podgrupu haplogrupe

stoljeću imali sa sobom i nekoliko cijelih obitelji sa ženama. To nam sugerira da su Hrvati imali namjeru osnovati stalno naselje, a ne samo trgovačku koloniju."

Autori navode da su britanske ekspedicije zbog političkih razloga držale sve "pod svojim nacionalnim i protestantskim plaštem" te su stoljećima šutjele o identitetu Croatana. Željeli su ostati Europljani koji su ipak prvi došli na američke obale. Tako je često i danas s lažima i istinama na drugim međunarodnim i osobnim razinama! ■

"Da se jednom za svagda zna ..."

Drugo, dopunjeno izdanje knjige sadrži životopise svih hrvatskih olimpijaca od 1900. do 2020. godine, zaključno s nedavno održanim Olimpijskim igrama u Tokiju

Autor knjige Jurica Gizdić

Tekst: **Željko Rupić** Foto: HINA

Nakon što je 2016. godine objelodanjen jedan od najznačajnijih rukopisa hrvatske sportske publicistike, ovoga rujna u Novinarskome domu u Zagrebu promovirano je drugo, dopunjeno izdanje knjige Hrvatski olimpijci i odličnici 1900. - 2020., autora sportskog publicista i kroničara Jurice Gizdića. Kao i u slučaju prvoga izdanja i u suradnji s Hrvatskim zborom sportskih novinara, nakladnik knjige i ovoga puta je Hrvatski olimpijski odbor, čiji je glavni tajnik Siniša Krajač na promociji ustvrdio da je riječ o kapitalnom djelu hrvatskoga sporta na više od 400 stranica, u kojemu su predstavljeni svi hrvatski sportaši i sportašice koji su u 120 godina nastupali na olimpijskim igrama pod zastavama

četiriju državnih tvorevina i koji su, njih više od tisuću, osvojili oko 170 medalja, i tu je zapravo sve ono što su Hrvati ostvarili u olimpijskoj povijesti.

Drugo, dopunjeno izdanje knjige sadrži životopise svih hrvatskih olimpijaca od 1900. do 2020. godine, zaključno s nedavno održanim Olimpijskim igrama u Tokiju. O ovoj jedinstvenoj knjizi u svijetu sportske publicistike, kako ju je okarakterizirao njezin glavni urednik Jura Ozmeć, predsjednik Hrvatskoga zbora sportskih novinara i predsjednik HO-

O-ove Komisije za informiranje i izdavaštvo, sam autor Jurica Gizdić rekao je: "Ovom knjigom cilj mi je u prvom redu pokazati javnosti što je hrvatski sport dao olimpijskom pokretu i da se jednom za svagda zna tko je hrvatski olimpijac i medaljonoša i na koji način pripada hrvatskom sportu, a ne nekoj drugoj državi nakon raspada Jugoslavije. Ako već govorimo o Jugoslaviji, bivšoj zajedničkoj državi, pa i Hrvatska je bila dio nje. Tko ima pravo svojatati zlatnu olimpijsku medalju veslača splitskog Gusara na Igrama 1952. godine u Helsinkiju, osvojenu za Jugoslaviju. Hrvatski veslački klub Gusar je splitski klub, sva četvorica veslača - Duje Bonačić, Velimir Valenta, Mate Trojanović i Petar Šegvić rođeni su u Dalmaciji. Pa tko onda ima pravo, ma s koje strane dolazio, svojatati njihovu medalju, osim hrvatskoga naroda?" ■

Predstavljena knjiga 'Najveći uspjesi hrvatskog sporta'

120 godina sportske povijesti

U Zagrebu je, 25. listopada ove godine, predstavljena knjiga "Najveći uspjesi hrvatskog sporta", autora Dražena Berakovića i Davora Lulića, u izdanju Mozaik knjige. Ovo iznimno informativno i bogato ilustrirano publicističko djelo prati 120-godišnju povijest hrvatskoga sporta, uz to i značajne dosege naših sportaša na ovogodišnjim Olimpijskim igrama u Tokiju. Knjiga donosi podatke o najboljim hrvatskim sportašima, klubovima i reprezentacijama koji su svojim rezultatima ostvarili najveće uspjehe tijekom vremena koje nazivamo "dobom modernoga sporta", o sportašima koji su postali najbolji u natjecanjima u konkurenciji najboljih europskih i svjetskih sportaša, zapravo je riječ o štitu o najboljima od najboljih. (Ž. Rupić)

ENG Dražen Beraković and Davor Lulić promoted their book *Najveći uspjesi hrvatskog sporta* ("The Greatest Achievements of Croatian Athletes") in Zagreb on 25 October. The book is published by Mozaik knjige of Zagreb.

ENG The second expanded edition of the book *Hrvatski olimpijci i odličnici 1900. - 2020.* ("Croatian Olympians and Top Athletes of 1900 to 2020") was promoted at the premises of the Croatian Journalists' Association in Zagreb. The book was authored by sports writer Jurica Gizdić.

Županja je i hrvatska kolijevka tenisa

Unatoč nekim upornim nastojanjima da se ovaj kulturološki fenomen premjesti u druge krajeve, stručno-znanstveni tragovi nedvojbeno Županji daju za pravo da se smatra kolijevkom nogometa i tenisa u Hrvatskoj

Priznanje Hrvatskoga teniskog saveza Gradu Županji

Tekst: Uredništvo

(Izvor: TK "Županja 1881")

Za Županju se s pravom može reći da je grad koji piše sportsku povijest Hrvatske. Ovogodišnje velike dvije obljetnice, 140 godina prvog igranja tenisa u Hrvatskoj i 40 godina županskoga teniskog kluba, sredinom listopada obilježene su na svečanoj sjednici Teniskog kluba "Županja 1881". U nazočnosti mnogobrojnih gostiju, Klub je uručio zahvalnice zaslužnim članovima i prijateljima Kluba, a sjednici je nazočila i predsjednica Hrvatskoga teniskog saveza Nikolina Babić sa suradnicima, koja je uručila priznanja Gradu Županji i Teniskom klubu. Ovom prigodom otvorena je i retrospektivna izložba Zavičajnog muzeja *Stjepan Gruber*, autorice kustosice Matee Bašić, kojoj je cilj trajno zabilježiti spomen na prvo igranje tenisa u Hrvatskoj, odnosno Županji.

Tenis, uz nogomet, mačevanje, streljaštvo i klizanje, spada u najstarije sportove koji su se prvi put igrali upravo u ovome malenome graničarskome mjestu krajem 19. stoljeća i unatoč nekim upornim nastojanjima da se ovaj kulturološki fenomen premjesti u druge krajeve, stručno-znanstveni tragovi nedvojbeno Županji daju za pravo da se smatra kolijevkom nogometa i tenisa u Hrvatskoj.

KOLIJEVKA NOGOMETA I TENISA

Izložba, popraćena katalogom na 50-ak stranica, donosi prikaz povijesti razvoja Županje krajem 19. st. kada u ovaj kraj

Dio programa obilježavanja značajnih obljetnica na teniskim terenima u Županji

dolaze mnogi strani poduzetnici, a posebno se među njima ističu industrijalci iz Engleske koji u Županju dolaze krajem 1870-ih i grade tvornicu tanina. Oni uz gospodarske promjene donose i značajne kulturološke - odmor i slobodno vrijeme upotpunjavali su različitim rekreativnim sportovima. U prvom redu bili su to tenis i nogomet, ali i jahanje, polo, mačevanje, klizanje, streljaštvo, a za te su potrebe u sklopu industrijskog kompleksa uredili i sportsko igralište.

Županja uspijeva dokazati da su se tenis i nogomet prvi put igrali baš u ovome gradu 1880-ih. Potvrđeno je to kada je pukom slučajnošću prosvjetni radnik Mirko Šarčević 1979. godine u ambaru pučke pjesnikinje Mande Oršolić i njezina muža Antuna pronašao nepobitan

materijalni dokaz - prvu nogometnu loptu u Hrvatskoj. Još tadašnja analiza uzorka kože s lopte, provedena u Frankfurtu, potvrdila je starost između 105 i 115 godina. Tada je Županji pripala čast, nakon proslave 100-godišnjice prvog igranja nogometa, biti domaćinom i proslave prvog igranja tenisa, koja je održana 15. svibnja 1982. godine. Toga dana Županja dobiva prve teniske terene, a nekoliko mjeseci kasnije utemeljen je i Teniski klub "Županja 1881". ■

ENG Županja can rightly be thought of as a place in which much of Croatia's sporting history has been written. This town in the Slavonia region is one of the places where football first took hold in Croatia. In mid-October the local Županja 1881 tennis club, will celebrate the 140th anniversary of the first tennis match in the country and forty years of the club.

EP U JEDRENJU: JURIŠIĆ SREBRNI

Hrvatski jedriličar Filip Jurišić, član splitskog Mornara, osvojio je srebrnu medalju na Europskom prvenstvu olimpijske klase YLCA 7, koja se nekad zvala Laser, u bugarskoj Varni. Filip je prije godinu dana na Europskom prvenstvu u Gdanjsku zama-

lo izgubio odličje i završio je prvenstvo kao četvrti, a ovo srebro mu je najveći uspjeh u karijeri. Od hrvatskih predstavnika u Varni zapažen plasman ostvarila je i olimpijka Elena Vorobjeva zauzevši osmo mjesto u Laser Radialu (YLCA 6).

FUTSAL: OLMISUM POBJEDNIK SKUPINE

OMIŠ, 30. listopada 2021. (Hina) - Hrvatski futsal prvak Olmisum prošao je u osminu finala kao pobjednik 7. glavne kvalifikacijske runde Lige prvaka sa sve tri pobjede ostvarene na svom parketu u Omišu. Naš prvak porazio je srpski Fon, austrijski Linz i armenski Leo i turnir okončao s maksimalnim brojem bodova, 14 postignutih i samo jednim primljenim golom. Olmisum će tako igrati među 16 najboljih momčadi Europe, u osmini finala ždrijebom će biti izvučene četiri skupine s po četiri ekipe, a samo će pobjednici grupa ići na Final Four.

M. ČILIĆU DVADESETI, D. VEKIĆ TREĆI TURNIR U KARIJERI

Nakon što je tjedan ranije izgubio u finalu turnira u Moskvi, hrvatski tenisač Marin Čilić osvojio je dvoranski ATP turnir u Sankt Peterburgu nakon velike borbe u finalu s Amerikancem Taylorom Fritzom. Čilić je pobijedio 7-6(3), 4-6, 6-4 premda je veliki dio trećeg seta bio u podređenom položaju. No, Čilić je prošao sve izazove te je osvojio dvadeseti turnir u karijeri, nakon Stuttgarta drugi ove godine. Istoga dana hrvatska tenisačica Donna Vekić osvojila je WTA turnir u talijanskoj Courmayeuru, svoj treći trofej u karijeri. U finalnom susretu Vekić je sa 7-6(3), 6-2 pobijedila mladu, 18-godišnju Dankinju Claru Tauson.

NAGRAĐA ZA ŽIVOTNO DJELO ŽELJKU KLARIĆU, MIHOVILU NAKIĆU I ĐURĐI FOČIĆ-ŠOUREK

Dobitnici Državne nagrade za sport "Franjo Bučar" za životno djelo u 2021. godini su jedan od najboljih vaterpolskih sudaca na svijetu Željko Klarić, istaknuti košarkaš i sportski djelatnik Mihovil Nakić-Vojnović te vrhunska atletičarka i trostruka olimpijka Đurđa Fočić-Šourek. Dobitnici godišnje nagrade su zlatni olimpijci iz Tokija Matea Jelić, Nikola Mektić i Mate Pavić, paraolimpijke Anđela Mužinić i Helena Dretar-Karić, bivši košarkaši

Damir Šolman i Željko Jerkov, košarkaški trener Slavko Trninić, izbornik hrvatske ženske rukometne reprezentacije Nenad Šoštarić, liječnik Boris Labar, bivši dekan Kineziološkog fakulteta Damir Knjaz i Hrvatski taekwondo savez. Svakom dobitniku nagrade za životno djelo pripada povelja i zlatna medalja s likom Franje Bučara te novčani iznos od 50.000 kuna, dok dobitnici godišnje nagrade dobivaju povelju i medalju s likom Franje Bučara te novčani iznos od 20.000 kuna.

EL: DINAMO DRUGI U SKUPINI

Nakon što su natjecanje u skupini Europske lige otvorili porazom od West Hama (0-2), pobjedom na gostovanju protiv Genka 3-0 i porazom u Beču od Rapida (1-2), nogometaši Dinama su u susretu 4. kola svoje skupine u Maksimiru pobijedili Rapid 3-1 vrativši se na drugo mjesto ljestvice s dobrim izgledima "za proljeće u Europi". Rapid je poveo već u osmoj minuti, no "Modri" su do kraja poluvremena okrenuli rezultat golovima Bruna Petkovića i Komnena Andrića. Pobjedu Dinama potvrdio je Josip Šutalo. Na ljestvici vodi West Ham s 10 bodova, Dinamo ima šest bodova, Genk četiri, a Rapid tri boda. U idućem kolu, 25. studenoga, sastaju se Dinamo - Genk te Rapid - West Ham, a natjecanje u skupini završava 9. prosinca kada su na rasporedu susreti West Ham - Dinamo te Genk - Rapid.

HRVATSKA OSIGURALA PLASMAN NA SP U KATARU

Hrvatska nogometna reprezentacija po šesti će put igrati na Svjetskome prvenstvu sljedeće godine u Kataru, u odlučujućoj utakmici za prvo mjesto u skupini H "Vatreni" su 14. listopada, pred više od 30.000 gledatelja, u Splitu svladali Rusiju sa 1-0 (0-0). Pogodak vrijedan odlaska u Katar autogol je ruskog stopera Fjodora Kudrjašova u 81. minuti. Po uvjetima koji su bili na rubu regularnosti jer je poljudski travnjak čitavim tijekom susreta natapala jaka kiša zbog koje je lopta zastajala u lokvama vode koje su se stvorile, Hrvatska je dominirala i posjedom i prilikama, no ono što nisu uspjeli napraviti naši napadači, a to je svladati odličnog ruskog vratara Safonova, "uspio" je Kudrjašov nespretnom reakcijom pred sam kraj susreta. Hrvatska je tako osvojila prvo mjesto u skupini sa 23 boda, jednim više od druge Rusije.

PET MEDALJA ZA HRVATSKE BOČARE NA SVJETSKOM PRVENSTVU

Hrvatska boćarska reprezentacija na ovogodišnjem Svjetskom prvenstvu održanom u talijanskoj Alassiji prošloga tjedna osvojila je pet medalja: jedno zlato, tri srebra i jednu broncu. Naslov svjetskih prvaka u konkurenciji mješovitih parova osvojili su Ria Vojković i Marin Ćubela. R. Vojković je u štafetnom brzinskom izbijanju s Carolinom Bajrić osvojila srebro, a Bajrić je osvojila srebro i u ženskim parovima u kombinaciji s Nikol Marelja-Bošnjak. Dvije medalje osvojio je i Pero Ćubela, on je bio srebrni u disciplini pojedinačno klasično, dok je u konkurenciji muških parova s Marinom Milićevićem osvojio broncu.

SP U KUGLANJU: I MUŠKA I ŽENSKA REPREZENTACIJA OSVOJILE BRONCU

Na Svjetskom ekipnom prvenstvu u kuglanju za seniorke i seniore, koje je održano u poljskom Tarnowu Podgorne, Hrvatska je osvojila brončane medalje i u muškoj i u ženskoj konkurenciji. U borbi za broncu, u

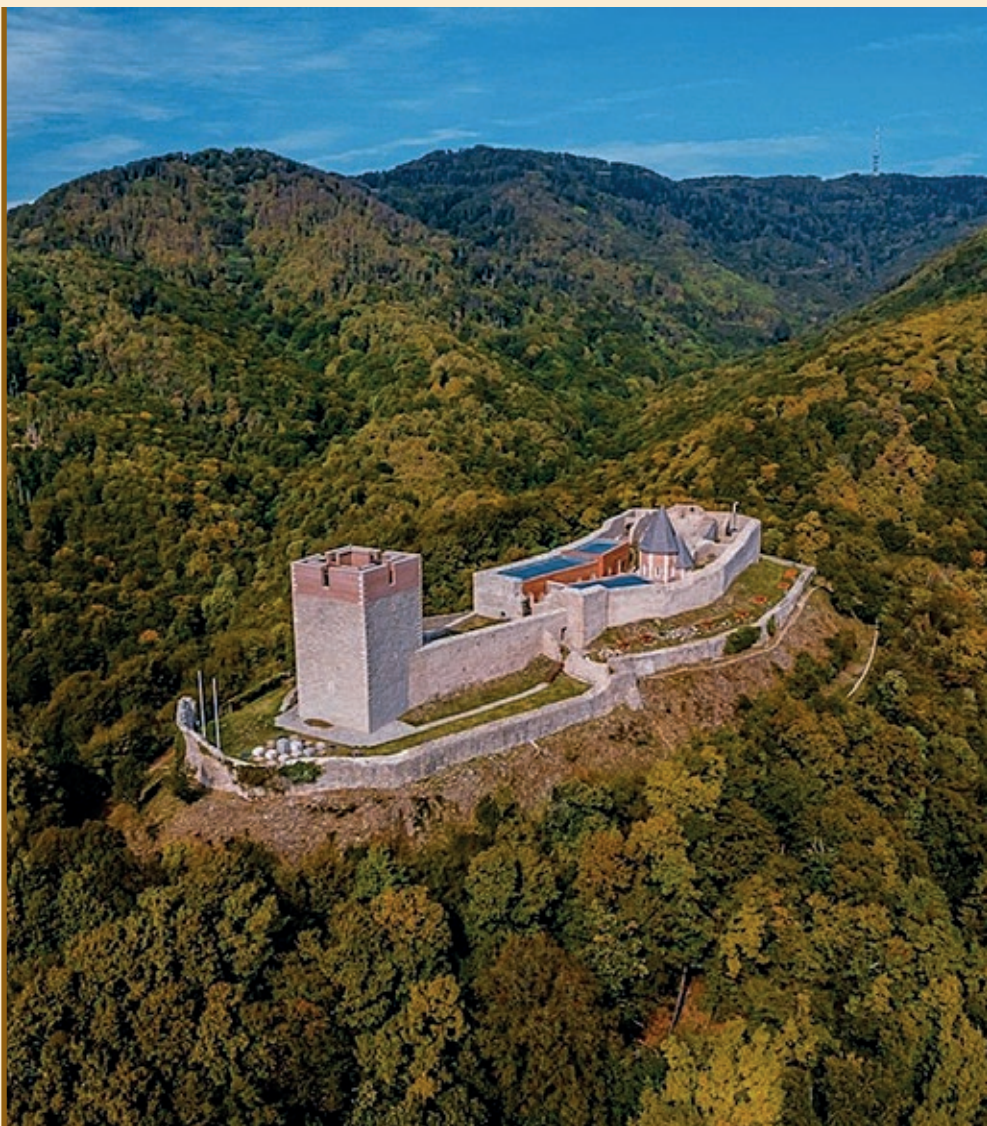
konkurenciji žena, hrvatske kuglačice svladale su Srbiju, a muška reprezentacija bila je bolja od Austrije. Tako je muška kuglačka reprezentacija nakon 25 godina osvojila medalju na svjetskom ekipnom prvenstvu.

PRVI DOBITNICI NAGRADE "IVAN KOŽARIĆ"

Proljetos je pokrenut natječaj za novoosnovano priznanje namijenjeno mladim umjetnicima – Nagradu "Ivan Kožarić". Na natječaj koji je proveo zagrebački Muzej suvremene umjetnosti, uz potporu Gradskog ureda za kulturu Grada Zagreba, pristigle su čak 102 prijave, a ovih su dana objavljena i imena dobitnika nagrade.

Natječajem su osigurana sredstva za otkup radova autora do 35 godina starosti, kako bi se poduprlo suvremeno umjetničko stvaralaštvo najmlađe generacije. Riječ je o pripadnicima umjetničke scene koji su posebno pogođeni smanjenjem broja kulturnih programa i nemogućnošću prezentacije vlastitog stvaralaštva zbog pandemije koronavirusa te snažnih potresa u protekloj godini.

Nagrada nosi ime istaknutoga hrvatskog umjetnika Ivana Kožarića (1921. - 2020.), kao posveta velikom kiparu koji je osvajanjem vlastitih kreativnih sloboda otvarao nove putove mnogim generacijama hrvatskih umjetnika te je i sam aktivno pratio i rado podupirao prve korake mladih kolega.

BAŠTINSKA I PRIRODNA RIZNICA MEDVEDGRADA

Centar za posjetitelje Medvedgrad, u sklopu Parka prirode Medvednica, otvoren je 22. listopada. Projekt vrijedan 40 milijuna kuna pokrenut je 2018. godine. Dolazak u Centar je moguć uz prethodnu najavu na info@pp-medvednica.hr. Centar je otvorio ministar gospodarstva i održivog razvoja Tomislav Čorić u nazočnosti mnogobrojnih uglednika među kojima je i ravnateljica Javne ustanove Parka prirode Medvednica Marina Popijač. Ministar Čorić pritom je istaknuo: "Iznimno mi je drago vidjeti uspješno završen projekt obnove Medvedgrada jer upravo ova obnova važna je ne samo za Zagreb, već za cijelu Hrvatsku. Vrlo

je važno da i u ostalim nacionalnim parkovima i parkovima prirode RH slijedimo ovaj primjer jer Hrvatska zaista ima bogatstvo koje s ponosom trebamo prezentirati." U Centru su potpuno obnovljeni Veliki i Mali pallas, koji sada sadrže informacijski centar i suvenirnicu, uz atraktivne muzejske izložbe te prostor za održavanje raznih programa, radionica i događaja. Centar također ima i posebne sadržaje za djecu koji će pružiti zabavno učenje o prirodnim i kulturnim vrijednostima Medvednice. U sklopu projekta u Centar je ugrađena moderna informatička i multimedijalna oprema o Parku prirode Medvednica i njegovim zanimljivostima.

OKUSI I MIRISI ZAVIČAJA – DANI LUMBLIJE U BLATU

Deseto izdanje manifestacije "Okusi i mirisi zavičaja - Dani lumblije u Blatu" održano je 30. listopada, uz promociju tradicionalnog kolača otoka Korčule lumblije, dok je medijska prezentacija događaja nešto ranije predstavljena u dubrovačkim Lazeretima. Prema legendi, u doba Napoleona mladi francuski vojnik, po struci kuhar, zaljubio se u Blajku i na odlasku joj poklonio kolač uz riječi - Ne zaboravi me, što je ona razumjela kao lumblija. Recept za jedinstven aromatičan kolač prenosio se dvjesto godina u blatskim kućama s koljena na koljeno. Predsjednik Viteškog udruženja Kumpanija - Blato Stjepan Bačić istaknuo je kako manifestacija ove godine ima poseban značaj budući da je u lipnju lumblija dobila zaštićenu oznaku zemljopisnog podrijetla, kao prvi takav proizvod iz Dubrovačko-nerevanske županije. "Lumblija se radi u vrijeme svetkovine Svih svetih i po-

vezuje nas s dragim ljudima kojima se u prošlosti i poklanjao. Lumblija je duljeg trajanja pa su je sa sobom nosili iseljenici ili bi im poslali članovi obitelji koji su ostali na otoku. Miris i okus lumblije podsjećao ih je na rodni kraj i djetinjstvo", rekao je Bačić. Predstavljanje je održano u organizaciji dubrovačke podružnice Hrvatske matice iseljenika i tvrtke Dubrovačka baština u suradnji s Turističkom zajednicom općine Blato i javnom ustanovom "Blatski fižuli".

PREKOGRANIČNA SURADNJA GLUMAČKIH AKADEMIJA

U Centru za kulturu u Đakovu 8. listopada ove godine otvoren je 13. međunarodni festival kazališnih akademija Dioniz koji je okupio oko stotinu studenata iz četiriju akademija iz Hrvatske i Srbije. Prorektor za kulturu, umjetnost i međuinstitucijsku suradnju Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku Robert Raponja rekao je da su na 13. Dionizu uspješno nastupili studenti Akademije umjetnosti iz Novog Sada, Umjetničke akademije

iz Splita, Akademije dramskih umjetnosti iz Zagreba te Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku. Podsjetio je na predpanedmijske godine kada je na Dionizu gostovalo i 9-10 kazališnih akademija iz Hrvatske i Europe. Prodekan za razvoj kulture i kreativne industrije osječke Akademije za umjetnost i kulturu Anđelko Mrkonjić pohvalio se kako je i na 13. Dionizu do izražaja došla kreativna energija studenata. Festival je otvorio gradonačelnik Đakova i izaslanik osječko-baranjskog župana Marin Mandarić, rekavši kako je Đakovo njegov ponosni domaćin. Svaka od akademija predstavila se kazališnom predstavom, a festival obuhvaća i radionice te predstavljanje dramskih biblioteka. Festival je zatvoren kazališnom predstavom "Leonce i Lena", osječke Akademije. U ime ljubljanske umjetničke akademije u programu festivala sudjelovao je i redatelj Sebastijan Horvat.

BUČIJADA PONOS KONTINENTALNE LIJEPE NAŠE

U Ivanić-Gradu je održana početkom listopada 17. turističko-gospodarska i gastronomska manifestacija posvećena buči, na kojoj sudjeluje više od 170 izlagača iz cijele Hrvatske. U organizaciji Turističke zajednice Ivanić-Grada, uz Bučijadu je priređen i 7. Festival igračaka. Službeno je otvoren i Edukacijsko-prezentacijski centar bučinog ulja Udruge proizvođača bučinog ulja Hrvatske i Grada Ivanić-Grada, u kojem se može pogledati kako se preša hladno prešano bučino ulje. Gradonačelnik Javor Bojan Leš ističe da će se u tom centru 365 dana u godini moći prezentirati bučijada i bučino ulje te kupiti to ulje iz kojeg stoji certifikat i jamstvo kvalitete, brenda koji su razvili vrijedni proizvođači. Pozornost posjetitelja na Bučijadi osvojilo je 28 proizvođača bučinog ulja, 14 ekoloških poljoprivrednih gospodarstava i 50-ak OPG-ova koji nude buče (bundeve), bučino ulje, proizvode od buče te ostale eko-etno proizvode u samome centru Ivanić-Grada, na više lokacija. Ugostitelji su pripremili kreativne jelovnike, poput juha od buče, rižota s bučom ili kremšnitica od buče. Na gradskom trgu uz pivo od buče i autohtono vino škrlat, nuđeni su gastronomski zalogaji i bučnica. "Iz godine u godinu ova manifestacija niže uspjehe s bogatom ponudom, atraktivnim programom i prezentacijom proizvoda od buče. Velik odaziv proizvođača, izlagača, ali i posjetitelja dokazuje kako je ova manifestacija postala simbol ovog kraja i svake godine privlači sve više ljudi", istaknuo je izaslanik predsjednika Hrvatskoga sabora Dražen Bošnjaković.

Mrežnica

Foto: Peđa Gvozdić

